

Załącznik
do Uchwały nr
Sejmiku Województwa Lubuskiego
z dnia 2012 r.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO 2020

Zielona Góra, październik 2012 r.

SPIS TREŚCI

1. PRZESŁANKI I ZAKRES AKTUALIZACJI STRATEGII	4
2. POTENCJAŁY I WYZWANIA WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO	8
2.1 Obszar 1: Gospodarka regionalna i rynek pracy	8
2.2 Obszar 2: Infrastruktura transportowa i teleinformatyczna	11
2.3 Obszar 3: Społeczna i terytorialna spójność regionu	12
2.4 Obszar 4: Zarządzanie rozwojem regionu	13
3. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	15
3.1 Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne	16
3.2 Ośrodki subregionalne i lokalne	18
3.3 Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych	21
3.4 Obszary przygraniczne	24
3.5 Obszary zagrożone powodzią	25
3.6 Obszary o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną	26
3.7 Obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców o strategicznym znaczeniu	27
3.8 Obszary o najkorzystniejszych warunkach dla prowadzenia gospodarki rolnej	27
3.9 Obszary strategicznej interwencji a cele operacyjne	28
4. WIZJA ROZWOJU I CEL GŁÓWNY	30
4.1 Wizja	30
4.2 Cel główny	30
4.3 Wskaźniki realizacji	30
5. CEL STRATEGICZNY 1: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	32
5.1 Cele operacyjne	32
5.2 Kierunki interwencji	35
5.3 Wskaźniki realizacji	39
6. CEL STRATEGICZNY 2: Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	41
6.1 Cele operacyjne	41
6.2 Kierunki interwencji	42
6.3 Wskaźniki realizacji	44
7. CEL STRATEGICZNY 3: Społeczna i terytorialna spójność regionu	45
7.1 Cele operacyjne	45
7.2 Kierunki interwencji	46
7.3 Wskaźniki realizacji	49
8. CEL STRATEGICZNY 4: Region efektywnie zarządzany	50
8.1 Cele operacyjne	50
8.2 Kierunki interwencji	52
8.3 Wskaźniki realizacji	54
9. STRATEGICZNE PRZEDSIĘWZIĘCIA O CHARAKTERZE REGIONALNYM I PONADREGIONALNYM	55

10. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO Z EUROPEJSKIMI, KRAJOWYMI I PONADREGIONALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	57
10.1 Dokumenty strategiczne poziomu międzynarodowego	57
10.2 Dokumenty strategiczne poziomu krajowego	59
10.3 Dokumenty strategiczne poziomu ponadregionalnego	65
11. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO	66
11.1 Województwo Lubuskie w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	66
11.2 Polityka przestrzenna województwa	67
12. SYSTEM REALIZACJI I MONITOROWANIA STRATEGII	69
12.1 System realizacji strategii	69
12.2 System monitorowania strategii	70
13. RAMY FINANSOWE STRATEGII	73
SPIS RYSUNKÓW I TABEL	77

1. PRZESŁANKI I ZAKRES AKTUALIZACJI STRATEGII

Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego (SRWL) przyjęto Uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego w dniu 6 marca 2000 r. (Uchwała Nr XV/91/2000) jako pierwszą w kraju strategię regionalną. Została ona opracowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego we współpracy z ekspertami - prof. Grzegorzem Gorzelakiem i prof. Bohdanem Jałowieckim. Dokument zawierał podstawowe wytyczne dla polityki regionalnej samorządu wojewódzkiego, a jego realizacja miała zapewnić trwałą i zrównoważony rozwój regionu. Strategia odegrała istotną rolę przede wszystkim jako instrument w procesie pozyskiwania zewnętrznych środków kierowanych do regionu m.in. z programów przedakcesyjnych i strukturalnych Unii Europejskiej.

Szereg istotnych dla województwa zmian, zarówno w mikro, jak i makrooczeniu, po kilku latach funkcjonowania strategii sprawiło, że pojawiła się konieczność dokonania jej analizy, korekty i uzupełnienia. Zmiany te spowodowane były faktem przystąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej oraz dynamicznymi procesami zachodzącymi w rozwoju społeczno-gospodarczym. Uchwałą Nr XXXVII/260/2005 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 grudnia 2005 r. przyjęto dokument: *Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku*. Strategia stała się podstawą m.in. opracowania Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego i innych dokumentów wdrożeniowych w okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2007 - 2013.

Potrzeba ponownego przeglądu *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego* i podjęcie w 2010 roku decyzji o kolejnej jej aktualizacji, wynikały z wielu przesłanek, które wpłynęły na sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną, tak wewnątrz regionu, jak i w jego otoczeniu.

W rozwoju województwa bardzo ważną rolę odgrywają rzeczywiste zmiany w sferze produkcji, wymiany i konsumpcji, w tym wpływ na nie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Województwo lubuskie jest jednym z tych polskich regionów, które bardzo skutecznie wykorzystują środki unijne. Pozwoliły one na realizację wielu przedsięwzięć zapisanych w wizji województwa lubuskiego i celach strategicznych. Warto zwrócić uwagę na inwestycje infrastrukturalne, takie jak: drogi krajowe i wojewódzkie, oczyszczalnie ścieków czy rozpoczęcie budowy Lubuskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego. Wiele środków skierowano na rozwój przedsiębiorczości, co przynosi efekty w postaci ograniczenia skutków światowego kryzysu w gospodarce regionu.

Do najistotniejszych czynników zewnętrznych, stanowiących przesłankę do aktualizacji, zaliczają się: zmiany w aktach prawnych regulujących zasady prowadzenia polityki rozwoju oraz tworzenie i aktualizowanie dokumentów strategicznych szczebla krajowego i międzynarodowego. W 2010 roku Unia Europejska przyjęła Strategię *Europa 2020*, rozpoczęły się też prace nad przygotowaniem programów europejskiej polityki spójności na lata 2014-2020.

Zgodnie z nowym systemem zarządzania rozwojem kraju, podstawowymi dokumentami strategicznymi są: długookresowa i średniookresowa strategia rozwoju kraju oraz 9 zintegrowanych strategii sektorowych, w tym najważniejsza dla regionów *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie*, przyjęta 13 lipca 2010 roku. W kwietniu 2012 roku weszła w życie *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, a we wrześniu 2012 roku – średniookresowa *Strategia Rozwoju Kraju 2020*. Samorząd województwa zobligowany jest do aktualizacji strategii rozwoju w celu dostosowania jej do dokumentów o charakterze nadrzędnym. Strategia powinna być też spójna z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa. Przyjęta

w marcu 2012 roku *Zmiana Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego* dostosowana jest do obowiązującej wówczas KPZK z 2001 roku i SRWL z 2005 roku. W celu zapewnienia pełnej spójności obu dokumentów – Strategii i Planu, będzie on musiał być znowelizowany, w zgodzie z nową wersją SRWL i KPZK.

Podejmując w roku 2010 prace nad aktualizacją lubuskiej strategii, należało odpowiedzieć sobie na identyczne pytania, jak te postawione w roku 1999: w jakim punkcie na ścieżce rozwoju znajduje się region i jaka będzie prawdopodobna droga jego rozwoju? Gdzie region powinien się znaleźć w określonym momencie, wyznaczonym horyzontem strategii (tj. za 10 lat)? W jaki sposób osiągnąć pożądany stan?

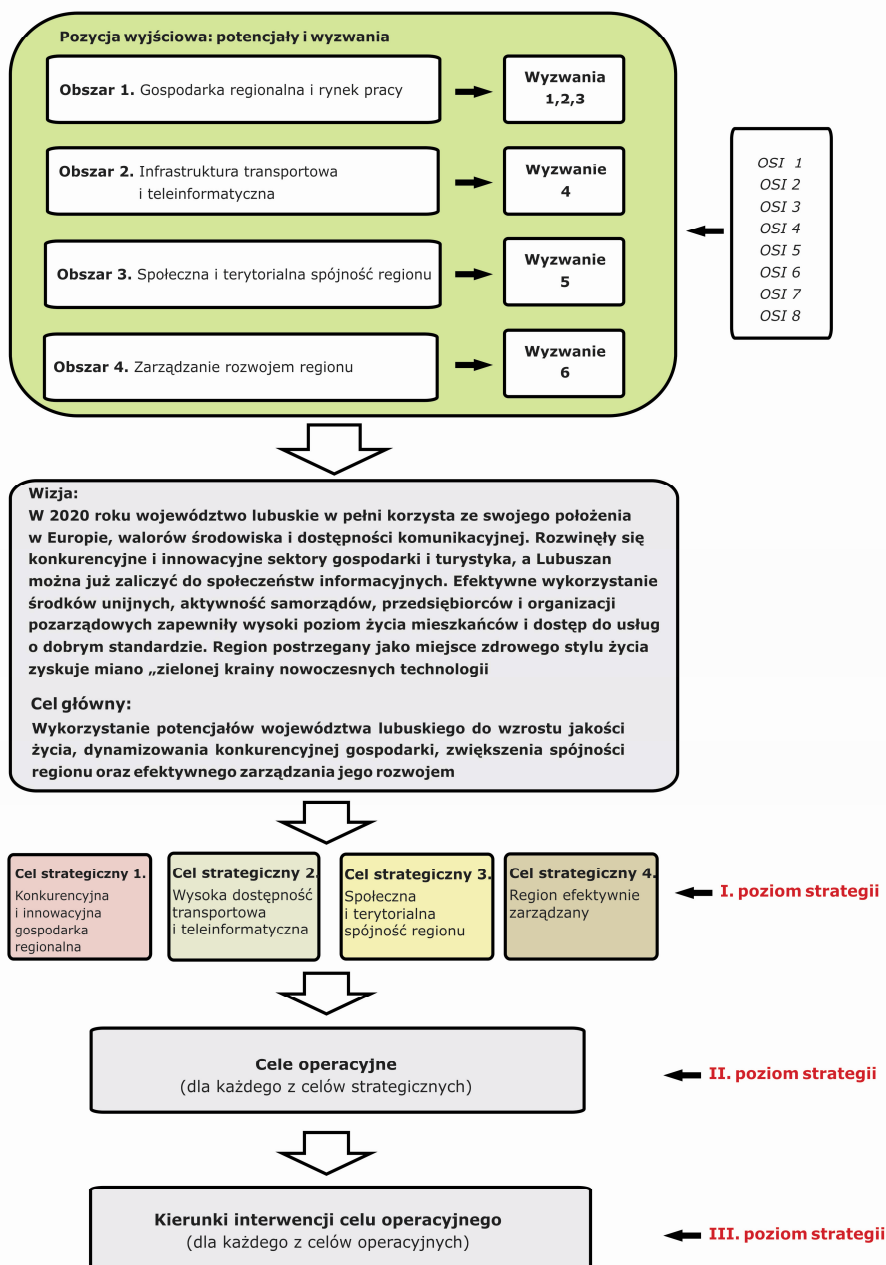
Odpowiedź na pierwsze z pytań przedstawiono w formie strategicznej diagnozy społeczno-gospodarczej. W toku prac nad określeniem punktu wyjścia powstały dwa raporty: *Średniookresowa ocena oddziaływania Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego na rozwój Województwa Lubuskiego* oraz *Lubuska Mapa Potrzeb i Aspiracji*. Pierwszy z nich jest analizą efektów realizacji SRWL w ostatnich latach, a poprzez porównanie danych statystycznych dla województwa lubuskiego z pozostałymi regionami kraju, stanowi odpowiedź na pytanie o podstawowe kierunki rozwoju Lubuskiego. Drugi dokument jest efektem prac warsztatowych, przeprowadzonych we wszystkich powiatach województwa lubuskiego, z udziałem władz samorządowych, przedstawicieli instytucji okołobiznesowych i zrzeszeń pracodawców, reprezentantów organizacji społecznych, liderów opinii publicznej itp. Zawarta w dokumencie diagnoza miała za zadanie określić wewnętrzne potencjały oraz bariery rozwojowe, które zostały ujęte w analizie SWOT. Oba dokumenty nie są wprawdzie częściami SRWL, stanowią jednak jej dopełnienie, szczególnie w części diagnostycznej.

Zasadnicze elementy nowej Strategii, m.in. wizja, cele strategiczne, cele operacyjne oraz kierunki interwencji, zostały przygotowane głównie w ramach prac Zespołu ds. aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, usytuowanego w Urzędzie Marszałkowskim. Zostały one przyjęte przez Zarząd Województwa Lubuskiego i przedyskutowane podczas debaty z udziałem lubuskich parlamentarzystów, radnych i członków Rady ds. rozwoju województwa lubuskiego. Zaproponowane cele są kontynuacją kierunków wyznaczonych w dotychczas obowiązującej Strategii. Wprowadzono nowe nazewnictwo celów i dostosowano ich układ do dokumentów unijnych i rządowych. Głównymi priorytetami rozwoju województwa lubuskiego w kolejnej dekadzie są: zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, poprawa dostępności komunikacyjnej i telekomunikacyjnej w układzie zewnętrznym i wewnętrznym, zapewnienie większej spójności społecznej i terytorialnej oraz wzmocnienie szeroko rozumianego zarządzania rozwojem. Osiągnięcie pożądanego stanu planuje się poprzez realizację celów operacyjnych oraz kierunków interwencji, rozumianych jako wskazanie działań niezbędnych do osiągnięcia celu.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 stanowi najważniejszy dokument samorządu województwa, określający kierunki rozwoju regionalnego i wskazujący obszary szczególnej interwencji. Łączy w sobie diagnozę stanu regionu, stojące przed nim wyzwania rozwojowe i aspiracje jego mieszkańców. Strategia funkcjonować będzie jako plan postępowania władz regionalnych, tak w procesie zarządzania województwem, jak i w inicjowaniu oraz rozwijaniu mechanizmów współpracy pomiędzy samorządem terytorialnym, sferą biznesową i mieszkańcami województwa. Uwzględnienie w Strategii dokumentów planistycznych szczebla międzynarodowego i krajowego gwarantuje skorelowanie procesów rozwojowych województwa lubuskiego z podstawowymi założeniami europejskiej i krajowej polityki rozwoju regionalnego.

Podczas prac nad nową wersją dokumentu strategicznego wykorzystano dotychczasowy dorobek województwa w zakresie tworzenia koncepcji rozwoju regionalnego. Skorzystano także z praktyk płynących z efektywnego wdrażania Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz pozostałych programów i strategii sektorowych. Po opracowaniu pierwszego projektu Strategii przeprowadzono konsultacje społeczne, zlecono przeprowadzenie Prognozy oceny oddziaływania SRWL na środowisko oraz ekspertyzę o charakterze analizy ex-ante. W zespole, który ją opracował, znaleźli się wybitni znawcy polskiej i europejskiej polityki regionalnej. W SRWL 2020 uwzględniono rekomendacje z tych dokumentów, a także najważniejsze wnioski z konsultacji.

Rysunek 1: Struktura Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

Struktura SRWL 2020 ma charakter liniowy (Rysunek 1). Na podstawie szczegółowej diagnozy (Załącznik I) oraz analizy SWOT (Załącznik II) przygotowana została **pozycja wyjściowa województwa lubuskiego – potencjały i wyzwania**, w ramach której podsumowano diagnozę oraz przedstawiono elementy prognozy. Pozycja wyjściowa została opisana w czterech **obszarach**, obejmujących całość problematyki gospodarczej, przestrzennej, społecznej i organizacyjnej województwa lubuskiego. W każdym z 4 obszarów zidentyfikowano **wyzwania**, sformułowane w odpowiedzi na najważniejsze oczekiwania i potrzeby społeczności województwa lubuskiego. Część strategiczna SRWL 2020 jest bezpośrednią i ustrukturyzowaną odpowiedzią na wyzwania. Realizacji **celu głównego strategii** służyć będzie realizacja 4 **celów strategicznych**. Każdemu celowi strategicznemu przyporządkowane są **cele operacyjne**, a tym z kolei **kierunki interwencji**. Zakłada się, że w ramach poszczególnych kierunków interwencji będą realizowane konkretne projekty.

2. POTENCJAŁY I WYZWANIA WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Aktualna sytuacja rozwojowa województwa lubuskiego stanowi podstawę do programowania działań rozwojowych do roku 2020. W ramach prac związanych z przygotowaniem SRWL dokonano przekrojowego spojrzenia na potencjały rozwojowe regionu i przedstawiono je w załączniku *Diagnoza strategiczna*. Kapitał materialny stanowi o konkurencyjności regionu i wraz z kapitałem przyrodniczym decyduje o atrakcyjności Lubuskiego jako miejsca zamieszkania i pracy. Kapitał społeczny przejawiający się w sile powiązań, zarówno tych instytucjonalnych, jak i nieformalnych, wraz z kapitałem ludzkim będącym sumą wiedzy, wykształcenia, talentów i aspiracji mieszkańców regionu stanowią o wyjątkowości województwa, decydując o jego wizerunku.

W oparciu o diagnozę strategiczną oraz analizę SWOT, a także *Średniookresową ocenę oddziaływania Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego na rozwój Województwa Lubuskiego*, przygotowana została syntetyczna ocena pozycji wyjściowej, a także bezpośrednia lista wyzwań rozwojowych wynikających z obserwowanych zjawisk i procesów. Potencjały i wyzwania Lubuskiego zostały przedstawione w czterech obszarach:

1. Gospodarka regionalna i rynek pracy,
2. Infrastruktura transportowa i teleinformatyczna,
3. Społeczna i terytorialna spójność regionu,
4. Zarządzanie rozwojem regionu.

Te cztery obszary stanowiły bezpośredni punkt odniesienia dla formułowania wizji, celu głównego oraz czterech celów strategicznych.

2.1 Obszar 1: Gospodarka regionalna i rynek pracy

Koncentracja różnego rodzaju działalności gospodarczych w województwie lubuskim jest zasadniczo proporcjonalna do liczby ludności. 1,01 mln mieszkańców regionu (najmniejsze ludnościowo województwo) generuje PKB na poziomie 85,4% średniej krajowej per capita, co należy uznać za poziom dość dobry (średnią zawiąza Mazowsze z Warszawą), a dynamikę wzrostu PKB w ostatnich latach należy uznać za zadowalającą.

Charakterystycznymi cechami gospodarki regionalnej jest wysoka liczba przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w tym duża liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego oraz wysokie zatrudnienie w przemyśle i budownictwie, przy korzystnym, dosyć niskim odsetku osób pracujących w rolnictwie. Warto także podkreślić, że produktywność lubuskiego rolnictwa jest wysoka. Podobnie jak na terenie całego kraju, nakłady na badania i rozwój są niewielkie. Efektem są niskie wartości wskaźników innowacyjności.

Siłą województwa stają się niektóre z branż przemysłowych (m.in. motoryzacyjna, chemiczna, materiałów budowlanych, informatyczna, drzewna). Szczególnie szybki rozwój tych branż zaznacza się od kilku lat. Nowi inwestorzy, w tym zagraniczni, są ważnym elementem wzmacniającym rozwój gospodarki regionu. Szczególnym przykładem sukcesu jest Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, gdzie do roku 2010 w 70 firmach powstało ponad 15 tys. miejsc pracy. Szanse dla rozwoju gospodarki regionu wiążą się także z eksploatacją kopalni energetycznych, w szczególności węgla brunatnego, m.in. w okolicach Gubina. Mimo korzystnego położenia, walorów przyrodniczych i kulturowych, ciągle powoli rozwija się szeroko pojęty sektor usług związanych z turystyką. Baza noclegowa jest stosunkowo uboga, a ta istniejąca – słabo wykorzystywana.

Dwa, liczące po ponad 100 tys. mieszkańców miasta wojewódzkie – Gorzów Wlkp. i Zielona Góra, są lokomotywami rozwoju koncentrując kluczowe potencjały rozwojowe regionu. Niewątpliwie taki, bipolarny układ osadniczy ma zalety – dostępność mieszkańców regionu do miast wojewódzkich należy do najlepszych w Polsce. Słabością jest jednak brak wyraźnej, silnej metropolii.

Ważnym miernikiem poziomu kapitału ludzkiego danego regionu jest liczba działających na jego terenie szkół wyższych i liczba studentów korzystających z ich oferty edukacyjnej. W 2010 roku na obszarze województwa lubuskiego funkcjonowało 8 szkół wyższych. Niewielka ilość uczelni działających w regionie przekłada się na liczbę studentów pobierających nauki w szkołach wyższych - w roku akademickim 2010/11 nieco ponad 24 tys., najmniej spośród wszystkich regionów. Największą i najważniejszą uczelnią w regionie jest Uniwersytet Zielonogórski. W listopadzie 2011 roku na jego 10 wydziałach kształciło się 15,5 tys., a pracowało niemal 913 nauczycieli akademickich. Warto wskazać, że jeszcze w 2008 roku studentów było ponad 17 tys. a nauczycieli akademickich ponad 1 tys.

Poziom wykorzystania kapitału ludzkiego należy uznać za niewystarczający - na koniec 2010 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie wynosiła 15,6% (średnia krajowa dla tego okresu wynosiła 12,3%) . Najniższy poziom bezrobocia notowano w Zielonej Górze 7,6% i Gorzowie Wlkp. 7,8%.

Za jeden z największych atutów Lubuskiego uważany jest kapitał przyrodniczy, tj. bogate walory środowiska naturalnego i jego różnorodność (lasy, akweny wodne, rzeki). Tak wysoka jakość kapitału przyrodniczego jest jednym z ważnych elementów podnoszących jakość życia mieszkańców regionu, a także stanowi szansę rozwoju turystyki. Zasoby naturalne, w szczególności kopaliny energetyczne – węgiel brunatny, gaz ziemny i inne – mogą w przyszłości stać się jednym z ważnych czynników wpływających na rozwój regionu. Na wielu terenach występują wciąż braki w infrastrukturze ochrony środowiska.

Przez województwo lubuskie przepływa wiele większych rzek Polski (m.in. Odra, Warta, Bóbr, Noteć, Nysa Łużycka). W związku z tym należy podkreślić realne zagrożenia związane z powodzią oraz istotność inwestycji w obiekty infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej (zbiorniki retencyjne, wały przeciwpowodziowe, kanały ulgi, poldery stałe i przepływowe, urządzenia melioracyjne), a także pozostałe prace związane z regulacją rzek. Stan czystości rzek nie jest zadowalający, ale należy zaznaczyć, że większość zanieczyszczeń pochodzi z innych województw.

Wyzwanie 1: Budowa gospodarki opartej na wiedzy i innowacji

Stworzenie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej, przy niskich wskaźnikach w tym zakresie i jednocześnie niezłych warunkach środowiskowych, wymaga konsekwentnej realizacji strategii innowacyjnego rozwoju, której podstawą powinien być *Regionalny System Innowacji*. Warunkiem skutecznego funkcjonowania RSI jest też odpowiednio zaprojektowana sieć współpracy. Tworzenie gospodarki opartej na wiedzy wymaga również inwestycji w kapitał ludzki. W szczególności dotyczy to szkolnictwa wyższego, którego parametry sytuują region lubuski nisko w rankingach regionalnych. W interesie województwa leży konieczna poprawa konkurencyjności własnego potencjału akademickiego, zdolnego zatrzymać młodzież o ponadprzeciętnych uzdolnieniach i bardziej rozbudowanych ambicjach. Szczególną rolę w tym względzie ma do spełnienia Uniwersytet Zielonogórski, a także Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe w Gorzowie Wlkp. i Sulechowie.

Budowanie nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i innowacji powinno być realizowane w odniesieniu do dziedzin kluczowych dla formowania przewagi konkurencyjnej regionu:

- przemysł i usługi (również w kontekście innowacyjności, wysokich technologii),
- działalność badawczo-rozwojowa (aktywizacja ośrodków akademickich i współpraca z sektorem biznesu),
- nauka i edukacja (lepsze dostosowanie oświaty do potrzeb rynku pracy), w tym poprawa szans absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych na rynku pracy poprzez poprawę jakości i atrakcyjności kształcenia dostosowanego do wymagań pracodawców przy jednoczesnej poprawie dostępności do placówek edukacyjnych,
- turystyka (wykreowanie własnej, specyficznej oferty).

W każdym z wymienionych obszarów istotne znaczenie przypisywać należy inwestycjom (województwo lubuskie wyróżniają możliwości poszerzania terenów inwestycyjnych, wykorzystujących strategiczne położenie regionu, dostępność gruntów oraz przebieg paneuropejskich szlaków komunikacyjnych).

Wyzwanie 2: Spójność przestrzenna i rozwój obszarów funkcjonalnych miast

Sprostanie wymienionym wyzwaniom wiąże się z dwoma układami przestrzennego aktywizowania rozwoju regionu.

Pierwszy nawiązuje do regionotwórczych funkcji dużych ośrodków miejskich. Rozwój województwa, zwłaszcza w oparciu o nośniki nowoczesne, zależeć będzie w znaczącym stopniu od rozbudowy potencjałów Gorzowa Wlkp. oraz Zielonej Góry wraz z ich aglomeracjami. To głównie te miasta będą ośrodkami absorpcji sygnałów rozwoju, a jednocześnie biegunami rozwoju dla otaczających je stref.

Stosownych zabiegów wymaga również drugi układ: wykorzystanie potencjałów rozwojowych ośrodków powiatowych oraz pozostałych ośrodków miejskich, np.: Kostrzyna nad Odrą czy Gubina. Tworzą one policentryczną sieć ośrodków aktywizowania rozwoju. Część z tych miast pełnić może rolę ośrodków „przenoszenia wpływu” dwóch największych miast województwa, aż do pełnego ukształtowania się subregionu bipolarnego.

Wyzwanie 3: Zapewnienie zrównoważonego rozwoju i optymalnego gospodarowania zasobami

Województwo lubuskie posiada bogate i unikatowe, choć niewypromowane w dostatecznym stopniu walory dziedzictwa kulturowego. Zasoby materialne dziedzictwa uzupełniane są przez walory przyrodnicze, wśród których na pierwszy plan wysuwa się duża lesistość, imponująca liczba jezior oraz czyste, nieskażone powietrze. Wśród bogactw naturalnych województwa wskazać należy także zasoby surowcowe (przede wszystkim węgiel brunatny), których eksploatacja może przesądzić o wytworzeniu dodatkowych pól przewagi konkurencyjnej regionu. Wyraźnym wyzwaniem rozwojowym jest potrzeba zachowania wysokiej wartości środowiska przyrodniczego w połączeniu z koniecznością bardziej intensywnego rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym wysokospecjalistycznego rolnictwa. W świetle istniejących w województwie walorów przyrodniczych i kulturowych turystyka może i powinna stać się ważnym filarem rozwoju społeczno-gospodarczego. Obok efektywnej promocji, wymagać to będzie tworzenia warunków dla modernizacji i rozwoju bazy turystycznej, stopniowej poprawy dostępności komunikacyjnej regionu, zmian w zagospodarowaniu miejscowości turystycznych stosownie do zwiększonej recepcji ruchu turystycznego, także zwiększania atrakcji kulturalnych.

2.2 Obszar 2: Infrastruktura transportowa i teleinformatyczna

Sieć drogowa województwa jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Główne zastrzeżenia dotyczą stanu technicznego części dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich, a także ciągle niewystarczającej liczby obwodnic omijających centra miast. Ważna dla regionu jest zaawansowana realizacja dużych inwestycji drogowych poprawiających dostępność zewnętrzną regionu (autostrada A2, A18, droga ekspresowa S3). Dobra wewnętrzna dostępność komunikacyjna determinowana jest przede wszystkim przez istnienie w regionie dwóch równorzędnych ośrodków administracyjnych. Zdecydowana większość obszaru województwa oddalona jest od jednego z nich o godzinę jazdy samochodem.

Transport zbiorowy, dosyć dobrze rozwinięty w obu miastach wojewódzkich, na terenach bardziej peryferyjnych nie zawsze jest wystarczająco intensywny.

Dobrze rozwinięta jest sieć kolejowa – pod względem długości linii kolejowych przypadającej na jednego mieszkańca, Lubuskie jest na pierwszym miejscu w kraju. Ogólny stan techniczny lubuskich linii kolejowych jest jednak niezadowolający. Znacznych nakładów inwestycyjnych wymaga infrastruktura kolejowa, zwłaszcza w kwestii przywrócenia wysokich parametrów ruchu.

Na terenie województwa istnieją warunki do rozwoju dwóch dodatkowych gałęzi transportu: lotniczego (głównie lotnisko Babimost) i wodnego. Obecnie nie są one jednak intensywnie wykorzystywane.

W ostatnich latach, w wyniku realizacji różnego rodzaju inwestycji, w tym współfinansowanych ze środków UE, szybko rośnie liczba miejscowości w których dostępny jest Internet szerokopasmowy. W najbliższych latach potrzebne będą jednak kolejne projekty w tym zakresie – ciągle jeszcze są w regionie powiaty, w których dostęp do szerokopasmowego Internetu ma mniej niż 50% mieszkańców.

Wyzwanie 4: Wysoka dostępność komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna

Konieczne są działania wymuszające zasadniczą modernizację sieci dróg kołowych i kolejowych, zarówno tranzytowych, jak i o wewnętrznym, wojewódzkim znaczeniu. Najpilniejszym zadaniem jest realizacja korytarza transportowego północ-południe (CETC). Niemniej istotnym jest budowa sieci dróg udostępniających połączenia autostradowe.

Rozwój turystyki wymagać będzie poprawy dostępności obszarów atrakcyjnych przyrodniczo, łącznie z odpowiednim zapleczem logistycznym, np. w postaci parkingów, punktów informacji. Ważne jest stopniowe wyprowadzanie ruchu tranzytowego z ośrodków miejskich regionu.

Przywrócenia funkcji transportowych wymaga układ rzeczny województwa (Odra, Warta). Ważną rolę w poprawie dostępności komunikacyjnej województwa odegrać powinien dalszy rozwój lotniska w Babimoście.

Zmniejsza się zagrożenie wykluczenia cyfrowego w regionie, głównie dzięki przeprowadzanym przez władze województwa programom i projektom, a także ogólnemu podnoszeniu się jakości życia. Zarówno konkurencyjność gospodarki, jak i społeczeństwa, wymaga zapewnienia jak najszerszego dostępu do szerokopasmowego Internetu.

2.3 Obszar 3: Społeczna i terytorialna spójność regionu

Lubuskie jest regionem o najmniejszej liczbie mieszkańców w Polsce, ale na przestrzeni ostatnich kilku lat utrzymuje się dodatni przyrost naturalny. Wzrost liczby ludności tłumiony jest przez ujemne saldo migracji. Dużym problemem społeczno-ekonomicznym pozostaje bezrobocie. Wciąż wyzwaniem jest poprawa infrastruktury społecznej i technicznej, warunkującej podwyższenie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.

Jeśli chodzi o wskaźnik fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, to województwo lubuskie osiąga rezultat 23,3 w 2010 roku, co jest wynikiem średnim dla kraju, i najlepszym w przypadku tego wskaźnika liczonego dla obszarów wiejskich (18,7).

W ostatnich kilkunastu latach frekwencja wyborcza w Lubuskiem nie przekroczyła średniej dla kraju, w każdym przypadku będąc od niej niższa o kilka punktów procentowych. Otrzymany w oparciu o frekwencję obraz kapitału społecznego województwa lubuskiego można scharakteryzować relatywnie mniej zaangażowaną, niż w pozostałych regionach kraju, postawą aktywności obywatelskiej.

Na obszarze województwa działa stosunkowo niewiele muzeów (15 jednostek) i kin. Lepszy natomiast jest dostęp do bibliotek. Atutem województwa jest kilka cyklicznych imprezy kulturalnych, przyciągających widownię z całego kraju i z zagranicy.

Na stosunkowo wysokim poziomie krajowym i międzynarodowym rozwinęło się szereg dyscyplin sportowych, a szczególnie wioślarstwo, kajakarstwo, pływanie, zapasy, żużel, a z gier zespołowych - koszykówka kobiet i mężczyzn. Utrzymany został proporcjonalnie wysoki poziom lubuskiego sportu dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych. Wzrasta zainteresowanie rekreacją.

Jak wynika z raportu prof. J. Czapińskiego z roku 2011 r. – jakość życia w województwie lubuskim, biorąc pod uwagę syntetyczny wskaźnik (składający się z takich wymiarów jak: kapitał społeczny,

dobrostan psychiczny, fizyczny, społeczny, materialny, poziom cywilizacyjny, stres życiowy i patologie) zajmuje 15 miejsce w kraju. Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców regionu staje się więc kluczowym wyzwaniem cywilizacyjnym na następne lata.

Dodatkowo w Lubuskim obserwuje się różnice w dostępie do różnego rodzaju usług pomiędzy obszarami wiejskimi a miastami. Na terenach wiejskich znacznie mniej osób ma dostęp np. do kanalizacji, Internetu, transportu publicznego. Stąd też konieczne są inwestycje w celu większego wyrównania dostępności i jakości usług na terenach wiejskich i miejskich.

Podstawowy problem, z którym region musi sobie poradzić to deficyt specjalistycznej kadry medycznej. W województwie brakuje specjalistów w poradniach i szpitalach. Obecnie wskaźnik lekarzy podstawowych i specjalistów należy do najniższych w Polsce.

Sieć szkół, w szczególności średnich i gimnazjalnych w województwie jest dosyć dobrze rozwinięta, a wskaźniki skolaryzacji są w większości powiatów zadowalające. Głównym problemem jest często jednak niewystarczająca jakość tej infrastruktury, a także wysoki stopień wyeksploatowania.

Wyzwanie 5: Zapewnienie spójności społecznej

W województwie lubuskim stałej poprawy wymagają wskaźniki jakości życia ludności przesądzające o atrakcyjności przestrzeni do zamieszkania. W świetle kształtowania konkurencyjności regionu jakość życia wydaje się szczególnie ważna. Największymi wyzwaniami dla regionu w tym zakresie będą:

- zmniejszanie bezrobocia i ubóstwa poprzez kształcenie ustawiczne i lepsze dostosowywanie zasobów rynku pracy do potrzeb gospodarki, w tym wyrównywanie szans edukacyjnych i aktywizację mieszkańców terenów wiejskich i zmniejszanie tzw. „bezrobocia ukrytego”,
- podniesienie jakości usług medycznych oraz zwiększenie dostępności do lekarzy pierwszego kontaktu i specjalistów,
- podniesienie jakości i różnorodności oferty kulturalnej i sportowej skierowanej zarówno do mieszkańców regionu jak i różnego rodzaju turystów, a także zwiększenie aktywności sportowej dzieci i młodzieży.

2.4 Obszar 4: Zarządzanie rozwojem regionu

Województwo lubuskie dobrze wykorzystuje fundusze unijne, do czego przyczynia się duża efektywność jednostek samorządu terytorialnego. W okresie 2007-2015 środki te będą stanowić średnio ponad 3,6% PKB regionu. Największą część funduszy UE przeznaczają się na inwestycje infrastrukturalne. Lubuskie zajęło drugą pozycję w rankingu sprawności wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego, co zapewniło mu dodatkowe 50 mln € (blisko 12% alokacji RPO) z Krajowej Rezerwy Wykonania.

Lubuskie jest także inicjatorem i aktywnym uczestnikiem współpracy międzyregionalnej. Przykładem jest m.in. inicjatywa opracowania *Strategii Rozwoju Polski Zachodniej 2020*, w ramach której, wraz z województwami dolnośląskim, zachodniopomorskim, opolskim i wielkopolskim przygotowywane są przedsięwzięcia mające przyspieszyć rozwój tej części Polski.

Województwo lubuskie aktywnie rozwija współpracę transgraniczną i międzynarodową. Głównymi, naturalnymi partnerami są sąsiadujące landy niemieckie: Brandenburgia i Saksonia, ale region nie zamyka się na inne kierunki współpracy międzynarodowej. Bezpośrednimi efektami podejmowanych działań są m.in. wymiana młodzieży, wspólna realizacja projektów kulturalnych i społecznych, inicjatywy gospodarcze itd.

Wyzwanie 6: Sprawne zarządzanie rozwojem regionu

Województwo lubuskie, podobnie jak pozostałe regiony, musi podjąć wariantowe przygotowania do scenariuszy polityki Unii Europejskiej po 2013 roku. Doprecyzowania wymagają projekty współpracy międzyregionalnej, maksymalnie wykorzystujące szanse stwarzane przez położenie geograficzne. Aktywnych działań marketingowych wymagają również czynniki rozwoju, m.in. związane z położeniem regionu i swoistymi cechami bazy ekonomicznej. Przeprowadzone analizy wskazują, że np. zaangażowanie kapitału zagranicznego w regionie jest poniżej jego atrakcyjności inwestycyjnej. Również istnienie obszarów cennych przyrodniczo powinno w większym stopniu stać się elementem marketingowych przedsięwzięć województwa, traktujących środowisko przyrodnicze jako ważny czynnik rozwoju gospodarczego. Podstawą powinna być promocja kierowana do „świata zewnętrznego”, szczególnie zaś do partnerów niemieckich.

Duże znaczenie dla konkurencyjności regionu, podkreślanym w wielu teoriach rozwoju regionalnego, ma kapitał społeczny, rozumiany jako zbiorowość regionalna. W tym zakresie, potrzebne jest podejmowanie działań zwiększających integrację i poczucie tożsamości Lubuszan, jak również wzmocnienia zaufania do publicznych instytucji.

3. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

*Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*¹ wprowadziła nową kategorię obszarów, do których adresowana będzie polityka regionalna, tzw. obszary strategicznej interwencji. Należy je rozumieć z jednej strony jako obszary koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego, tj. główne ośrodki miejskie z ich zapleczem funkcjonalnym oraz obszary poza zasięgiem ich oddziaływania, które wymagają wzmocnienia potencjałów rozwojowych i stworzenia lub poprawy warunków sprzyjających absorpcji impulsów rozwojowych pochodzących z dużych miast. Z drugiej natomiast strony, do obszarów strategicznej interwencji należą obszary problemowe, czyli tereny cechujące się występowaniem barier rozwojowych.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego ma za zadanie zidentyfikować obszary strategicznej interwencji. Natomiast rolą *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa* jest ich delimitacja w przestrzeni². Przyjęta na początku 2012 roku *Zmiana Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego* nie dokonała takiej delimitacji. Biorąc pod uwagę to, że OSI są kluczowymi elementami ukierunkowania wsparcia w ramach kontraktu terytorialnego, w niniejszym rozdziale dokonano wstępnego określenia geograficznego zasięgu tych obszarów w województwie lubuskim. Zanim nastąpi kolejna aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego, potrzebne będzie szczegółowe wyznaczenie tych obszarów przez Zarząd Województwa, na podstawie kryteriów zweryfikowanych przez MRR.

W wymiarze przestrzennym województwa lubuskiego, na podstawie dotychczasowych analiz sytuacji województwa, jego obszarów funkcjonalnych oraz krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych wyróżniono osiem obszarów strategicznej interwencji podzielonych na dwie grupy. Pierwszą stanowią najważniejsze OSI z punktu widzenia poziomu krajowego, wyróżnione w KSSR i w założeniach kontraktu terytorialnego:

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne,
- ośrodki subregionalne i lokalne,
- obszary przygraniczne,
- obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych.

Do drugiej grupy OSI zaliczono inne obszary, które wymagają wsparcia i ochrony z poziomu regionalnego lub krajowego:

- obszary zagrożone powodzią,
- obszary o najwyższych walorach przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną,
- obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców o strategicznym znaczeniu,
- obszary o najkorzystniejszych warunkach dla prowadzenia gospodarki rolnej.

¹ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie. 2010-2020*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.

² Aktualizacja strategii rozwoju województw zgodnie z *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020*. Przewodnik. MRR, Warszawa, 2010, s. 10.

3.1 Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne

System osadniczy województwa lubuskiego ma charakter policentryczny, a tworzące go ośrodki miejskie można zaliczyć do trzech kategorii (miasta wojewódzkie, ośrodki o znaczeniu subregionalnym i ośrodki lokalne³).

Najważniejszymi elementami systemu są dwa ośrodki wojewódzkie - Gorzów Wlkp. i Zielona Góra, stanowiące już obecnie bieguny wzrostu. W ośrodkach tych od lat następuje przestrzenna koncentracja ludności i działalności gospodarczej, wzrasta intensywność osadnictwa, co uwidacznia się w obejmowaniu nowymi funkcjami (gospodarczymi, mieszkaniowymi) terenów gmin sąsiadujących z głównymi miastami. Miasta, rozbudowując własne funkcje metropolitalne, wykraczają poza granice administracyjne na tereny sąsiadujących gmin wiejskich. Te nowe tereny stopniowo uzyskują coraz większy poziom urbanizacji, stając się realnymi obszarami funkcjonalnymi miast wojewódzkich.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK), przyjęta przez Rząd RP 13 grudnia 2011 roku wprowadza obowiązek delimitacji obszarów funkcjonalnych wszystkich miast wojewódzkich w planach zagospodarowania przestrzennego województw, przy zastosowaniu jednolitych kryteriów wypracowanych wspólnie przez stronę rządową i samorządową przy udziale partnerów społecznych i gospodarczych⁴. KPZK proponuje wyznaczenie obszarów funkcjonalnych obu miast obejmujących tereny ościennych gmin - dla Gorzowa Wlkp. gminy: Kłodawa, Santok, Deszczno i Bogdaniec, a dla Zielonej Góry gminy: Zielona Góra, Sulechów, Trzebiechów, Zabór, Świdnica i Czerwieńsk (Rysunek 2).

Powiązania funkcjonalne obu miast będą wykraczać poza te gminy. Już obecnie powiązania Zielonej Góry kształtują się w ramach tzw. Lubuskiego Trójmiasta (Sulechów - Zielona Góra - Nowa Sól), które tworzą teren o wysokim potencjale demograficzno-inwestycyjnym (wraz z rozwojem parków przemysłowo-technologicznych w Nowym Kisielinie i Nowej Soli). W otoczeniu Gorzowa Wlkp. powiązania funkcjonalne kształtują się w kierunku zachodnim przez Witnicę do Kostrzyna nad Odrą oraz w kierunku wschodnim przez Strzelce Krajeńskie do Drezdenka i południowym w kierunku Skwierzyny. Odległości do tych miejscowości są w odniesieniu do stopnia urbanizacji stosunkowo duże. W przyszłości powinien kształtować się również obszar przyspieszonego wzrostu inwestycyjnego pomiędzy oboma miastami wojewódzkimi, z wykorzystaniem ważnych ośrodków lokalnych, tj. Świebodzina i Międzyrzecza (dogodnie zlokalizowanych na przecięciu szlaków paneuropejskich, łączących Europę Zachodnią i Wschodnią oraz Północną i Południową), którego elementem jest droga ekspresowa S3.

Gorzów Wlkp. i Zielona Góra, jako ośrodki o znaczeniu regionalnym i krajowym, stanowią dwubiegunowy układ przenoszenia wzrostu gospodarczego i społecznego na rozwój województwa lubuskiego. Mimo iż ich funkcje metropolitalne nie są w pełni rozwinięte dla województwa lubuskiego stanowią strefę koncentracji aktywności gospodarczej, funkcji naukowych, kulturalnych i społecznych. Są również ważnymi ośrodkami wzrostu dla Polski zachodniej i dla współpracy transgranicznej.

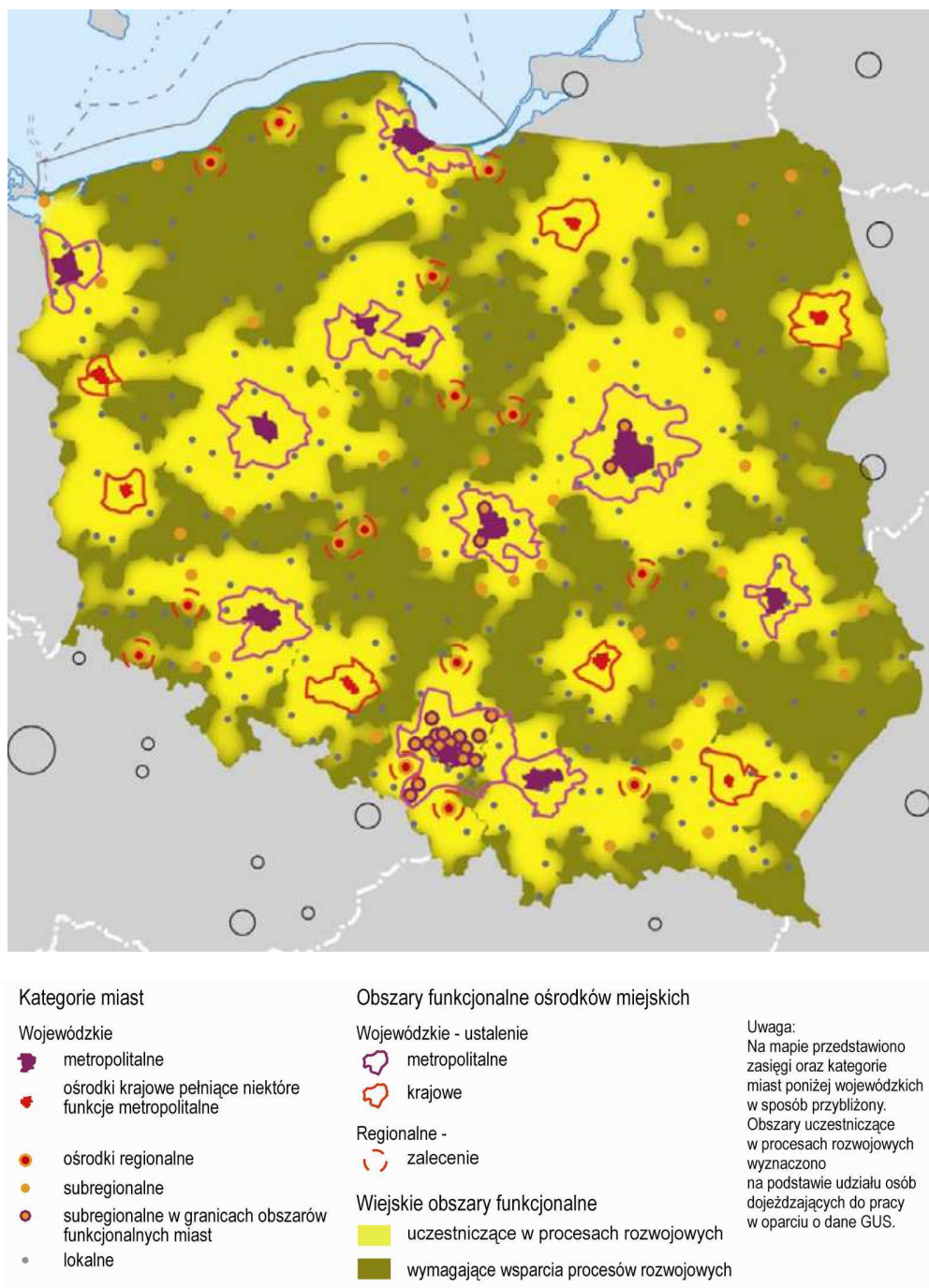
Do najistotniejszych potencjałów rozwojowych obu miast, zaliczyć należy potencjał inwestycyjny. Sektor przemysłu silniejszy jest w Gorzowie Wlkp., natomiast usługi dominują w Zielonej Górze. Organizowane

³ Odpowiednio w Zmianie Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego określane jako ośrodki o znaczeniu krajowym (w SRWL miasta wojewódzkie), regionalnym i ponadlokalnym (w SRWL traktowane jako ośrodki subregionalne), Synteza Zmiany PZPW, str. 295.

⁴ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s.186.

parki naukowo-technologiczne w Nowym Kisielinie pod Zieloną Górą i w obszarze Gorzowa Wlkp. oraz perspektywa nawiązania w nich współpracy sektora naukowego z biznesowym powinny przyczynić się do zwiększenia innowacyjności gospodarki regionalnej. Korzystne położenie pomiędzy dużymi metropoliami (Berlin, Poznań, Wrocław, Szczecin), systematycznie poprawiająca się dostępność komunikacyjna miast wojewódzkich oraz dostępność terenów inwestycyjnych w ich obszarach funkcjonalnych są dodatkowymi atutami przemawiającymi na korzyść tego potencjału rozwojowego.

Rysunek 2: Miejskie i wiejskie obszary funkcjonalne w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

Źródło: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s.196.

Istotnym obszarem problemowym, charakterystycznym dla całego regionu, jednak posiadającym szczególne znaczenie dla ośrodków wojewódzkich (gdzie zlokalizowana jest większość uczelni

wyższych) jest niedostateczny rozwój sektora B+R. Gorzów Wlkp. i Zielona Góra muszą dążyć do podniesienia rangi swoich uczelni wyższych, aby zahamować odpływ części najzdolniejszej młodzieży do większych ośrodków akademickich. Ważną rolę w wykorzystaniu potencjałów i przełamywaniu barier rozwojowych tych miast będzie pełnić dostępność komunikacyjna i teleinformatyczna. Szczególnie ważne wydaje się dokończenie budowy drogi ekspresowej S3 (aż do Lubawki) oraz modernizacja głównych linii kolejowych. Duże znaczenie (szczególnie dla Zielonej Góry) ma również rozwój Portu Lotniczego w Babimoście oraz dostępności do niego z obu miast wojewódzkich. Ważnym, aczkolwiek niewykorzystanym potencjałem, głównie dla Gorzowa Wlkp., jest również transport wodny i jego turystyczna funkcja. Kluczem do rozwoju funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich jest poprawa transportu publicznego miejskiego i podmiejskiego. Dla Gorzowa Wlkp. ważnym priorytetem jest rozbudowa sieci tramwajowej i modernizacja taboru, a dla Zielonej Góry – uruchomienie szybkiej kolei łączącej Lubuskie Trójmiasto. Służyć temu powinien nowy instrument unijny – zintegrowane inwestycje terytorialne.

Rozwój funkcji metropolitalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry uzależniony będzie również od rozwoju usług publicznych wyższego rzędu. Oferta kulturalna, dostępność do terenów mieszkaniowych wyposażonych w infrastrukturę techniczną, oferta sportowo-rekreacyjna, poziom bezpieczeństwa, rewitalizacja centrów miast i obszarów przemysłowych, będą stanowiły (obok wskazywanej już funkcji naukowej i gospodarczej) o atrakcyjności tych miast dla mieszkańców, inwestorów i gości, a w konsekwencji o ich rozwoju. Miasta pełnią też ważną rolę administracyjną: Zielona Góra jako siedziba Sejmiku Województwa, Marszałka Województwa i Urzędu Marszałkowskiego, a Gorzów Wlkp. jako siedziba Wojewody Lubuskiego i Urzędu Wojewódzkiego.

W naturalny sposób Gorzów Wlkp. i Zielona Góra są głównymi i centralnymi ośrodkami obu subregionów województwa: północnego i południowego. W tym kontekście cenne są inicjatywy współpracy gmin w ramach aglomeracji gorzowskiej na północy i aglomeracji zielonogórskiej na południu. Nie powinny one jednak prowadzić do zmniejszenia spójności regionu. Wręcz przeciwnie, niezwykle ważnym aspektem rozwojowym dla dwóch ośrodków wojewódzkich regionu jest dążenie do kompleksowego uzupełniania pełnionych funkcji, w procesie współpracy, a nie konkurencji.

3.2 Ośrodki subregionalne i lokalne

Do ośrodków o znaczeniu subregionalnym i lokalnym na terenie województwa lubuskiego zaliczyć należy wszystkie miasta powiatowe, chociaż stopień ich rozwoju oraz możliwości przenoszenia pozytywnych trendów gospodarczych i społecznych jest zróżnicowany. Do tej grupy ośrodków należą również niektóre miasta nieposiadające statusu siedziby powiatu, jednak ze względu na pełnione funkcje lub posiadane zasoby ich oddziaływanie jest ponadlokalne. Są to: Kostrzyn nad Odrą, Gubin i Drezdenko, a także Skwierzyna, Szprotawa i Lubsko. Znaczącym ośrodkiem jest Sulechów, jednak zalicza się on do obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry, a w przyszłości taką funkcję może pełnić Rzepin (z uwagi na planowane centrum logistyczne). Miasta powiatowe oraz niektóre ośrodki ponadlokalne tworzą policentryczną sieć ośrodków aktywizowania rozwoju, równomiernie rozmieszczoną na terenie województwa.

Z uwagi na specyfikę osadniczą województwa lubuskiego, za ośrodki subregionalne, w województwie lubuskim uznaje się miasta powyżej 20 tys. mieszkańców, który to wskaźnik jest podstawą wyznaczania

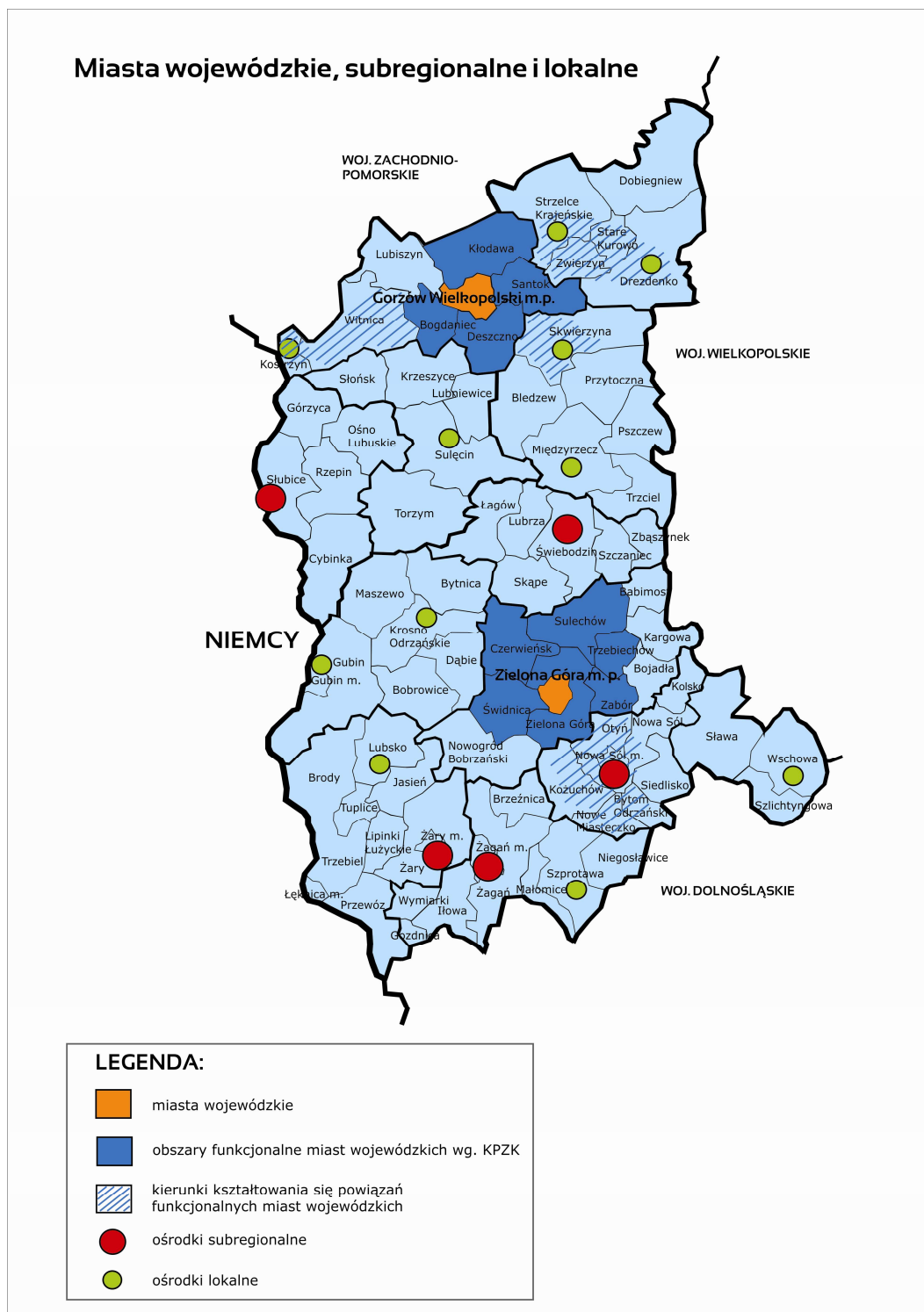
ośrodków subregionalnych wg Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego⁵. Do tej grupy zaliczają się Nowa Sól, Żary, Żagań i Świebodzin. Dodatkowo do miast subregionalnych zaliczyć można Słubice. Wsparcie dla tych ośrodków, w uzasadnionych przypadkach, może obejmować sąsiadujące gminy wiejskie.

Żary to silny ośrodek przemysłu, rzemiosła i handlu, który stosunkowo łagodnie przeszedł przez okres załamania przemysłu w okresie transformacji ustrojowej. Żagań natomiast to miasto o wielu atrakcjach kulturalno-turystycznych z rozwijającym się przemysłem. Położone w niedalekiej odległości od siebie Żary i Żagań mogą stworzyć prężne dwumieście, dodatkowo wzmocnione rozwojem w kierunku Szprotawy i Lubuska. Tworzą one trzeci co do liczby ludności i potencjału inwestycyjnego obszar w województwie (po miastach wojewódzkich). Nowa Sól, mimo wciąż wysokiej stopy bezrobocia, szybko rozwija się w ostatnich latach. Zagospodarowane strefy aktywności gospodarczej (Miejska Strefa Aktywności Gospodarczej, Kostrzyńsko-Słubicka SSE) oraz tworzony Park Interior stanowią o potencjale rozwojowym miasta. Ponadto Nowa Sól położona jest w niedalekiej odległości od Zielonej Góry, tworząc z nią i Sulechowem tzw. Lubuskie Trójmiasto. Świebodzin i Słubice to ośrodki o dużych możliwościach rozwojowych dzięki położeniu przy ważnych szlakach tranzytowych w Europie. Ich znaczenie oraz potencjał wzrosnie po całkowitym ukończeniu budowy autostrady A2 i drogi ekspresowej S3 wraz ze zjazdami. Podobne uwarunkowania rozwojowe dotyczą Międzyrzecza. Słubice są też ważnym ośrodkiem handlowym na granicy polsko-niemieckiej, tworząc wraz z Frankfurtem nad Odrą aglomerację transgraniczną liczącą ok. 85 tys. mieszkańców. Ważnym czynnikiem rozwojowym miasta jest również Collegium Polonicum - wspólna jednostka dydaktyczno-naukowa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

Wymienione ośrodki są najbardziej predysponowane do roli subregionalnych centrów absorpcji bodźców rozwojowych pochodzących z dwóch największych miast regionu i ich przenoszenia (dyfuzji) na mniejsze ośrodki miejskie oraz obszary wiejskie. Pozostałe miasta, zaliczone do ośrodków lokalnych, również posiadają własne potencjały rozwojowe, pełniąc funkcje centrów gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych, administracyjnych. W przypadku niektórych z nich istotną rolę odgrywają posiadane zasoby surowcowe, szczególnie w zakresie surowców energetycznych. Przedstawiona typologia miast zaliczonych w województwie lubuskim do ośrodków subregionalnych jest zgodna z zapisami Zmiany PZPWL, wyznaczającymi ośrodki o znaczeniu regionalnym (Nowa Sól, Żary, Żagań, Gubin, Słubice, Kostrzyn nad Odrą, Świebodzin, Międzyrzecz) i ponadlokalnym (Szprotawa, Sulechów, Skwierzyna, Krosno Odrzańskie, Strzelce Krajeńskie, Drezdenko, Sulęcín, Wschowa).

⁵Według KPZK są to miasta pow. 50 tys. mieszkańców. Żadne miasto lubuskie nie mieści się w tej grupie.

Rysunek 3: Miasta wojewódzkie, subregionalne i lokalne

Źródło: Opracowanie własne Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

Wśród potencjałów rozwojowych ośrodków subregionalnych i lokalnych należy wymienić koncentrację ludności i funkcji gospodarczych (np. Żary - Żagań, Nowa Sól w ramach Lubuskiego Trójmiasta), dostępność terenów inwestycyjnych oraz zagospodarowane strefy aktywności gospodarczej, w tym podstrefy SSE (m.in. Żary, Nowa Sól, Koszalin nad Odrą, Słubice, itp.) oraz położenie wielu miast w bezpośrednim sąsiedztwie ważnych szlaków komunikacyjnych (tj. A2, A18, S3, DK 22).

Praktycznie wszystkie lubuskie miasta subregionalne i lokalne mają tradycje przemysłowe, sięgające okresu przedwojennego. Zakłady te w większości upadły w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Miasta borykają się z utratą funkcji gospodarczych i odpływem części zdolnej młodzieży. Tylko części z nich udało się przekształcić i z powodzeniem konkurują one na krajowym i europejskim rynku. Niektóre ośrodki posiadają dobre warunki środowiskowe sprzyjające rozwojowi nowoczesnych branży przemysłowych (Żary, Nowa Sól) oraz turystyki. Warto wskazać na występujące surowce energetyczne jako potencjalną bazę rozwojową niektórych ośrodków ponadlokalnych (m.in. Gubin, Drezdenko) oraz istniejące specjalizacje przemysłowe (m.in. przemysł metalowy, motoryzacyjny, maszynowy, itp.).

Do barier rozwojowych zaliczyć natomiast można niewystarczającą dostępność komunikacyjną pomiędzy ośrodkami subregionalnymi i lokalnymi a miastami wojewódzkimi oraz ośrodkami w regionach sąsiednich, niepełne wykorzystanie terenów inwestycyjnych, niską innowacyjność gospodarki, braki w infrastrukturze technicznej i społecznej, niewystarczający dostęp do podstawowych usług publicznych, czy występowanie obszarów powojennych i poprzemysłowych, które wymagają rewitalizacji i zmiany pełnionych funkcji.

3.3 Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych

Obszary wiejskie województwa lubuskiego należą do obszarów strategicznej interwencji o dużym zróżnicowaniu potencjałów rozwojowych i problemów natury społecznej, gospodarczej i infrastrukturalnej. Zróżnicowanie potencjałów i obszarów problemowych zależy również od położenia względem miast wojewódzkich i ośrodków subregionalnych oraz szlaków komunikacyjnych rangi krajowej i regionalnej. W najlepszej sytuacji są obszary położone w bezpośrednim sąsiedztwie większych miast. Ze względu na ścisłe powiązania funkcjonalne z ośrodkami miejskim oraz korzystanie z ich atutów gospodarczych i oferowanych usług publicznych, tereny te są atrakcyjne dla budownictwa mieszkaniowego, zapewniając wysoki standard życia. Dobrze skomunikowane obszary wiejskie stanowią również atrakcyjne tereny pod przyszłe inwestycje gospodarcze.

Wśród obszarów wiejskich województwa lubuskiego należy wyróżnić tereny charakteryzujące się wyraźnie niższym poziomem dostępu do usług publicznych. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego* definiuje obszary o najniższych wskaźnikach dostępu do usług publicznych na podstawie kryterium zatrudnienia, funkcji gospodarczych i stopnia rozwoju społecznego. Należą do nich obszary o bardzo wysokim poziomie zatrudnienia w rolnictwie (to kryterium nie występuje na terenie województwa lubuskiego na tak wysokim poziomie jak w innych miejscach Polski), niskiej przedsiębiorczości, dużym odsetku osób o niskim poziomie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych oraz niskim poziomie instytucji publicznych, w tym administracji, niskim poziomie inwestycji i wyposażenia infrastrukturalnego⁶. Na niektórych z tych obszarów występuje także zjawisko depopulacji i odpływu osób w wieku produkcyjnym (w tym przede wszystkim kobiet). Są to głównie obszary wiejskie, które nie są w stanie zainicjować rozwoju w oparciu o własne siły ani też nie mogą liczyć, bez prowadzenia odpowiedniej polityki regionalnej, na skorzystanie z impulsów rozwojowych płynących z ośrodków wzrostu. Są one zbyt odległe, funkcje skoncentrowane w istniejącej sieci miast są niewystarczające, zbyt niski jest poziom dochodów własnych oraz poziom inwestycji w pozarolnicze działy gospodarki.

⁶*Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020*, op. cit., s.32.

Wiele obszarów wiejskich charakteryzuje się niską gęstością infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury drogowej. Znaczne ograniczenia w dostępie do infrastruktury kanalizacyjnej oraz drogowej obniżają standardy życia oraz uniemożliwiają prowadzenie procesów inwestycyjnych. Obszary wiejskie, posiadające atrakcyjne walory dla rozwoju turystyki, bardzo często nie są w stanie ich wykorzystać ze względu na brak infrastruktury. Podobnie wygląda sytuacja w zakresie wykorzystania terenów pod ewentualne inwestycje gospodarcze. Obszary problemowe tej kategorii występują przede wszystkim na terenach o dużej lesistości i dużym rozproszeniu sieci osadniczej, gdzie budowa infrastruktury sieciowej jest kosztowna i przekracza możliwości finansowe gmin wiejskich i małych miast. Problem ten jest również jedną z przyczyn natężenia problemów społecznych. Na terenie województwa lubuskiego do obszarów o niskim dostępie do infrastruktury sieciowej zaliczyć należy część obszarów wiejskich w powiatach krośnieńskim i ślubickim, szczególnie tych, które są oddalone od ośrodków powiatowych. Charakteryzują się rozproszoną siecią osadniczą i dużą lesistością. Poza tym obszary z tej kategorii występują również na terenie innych powiatów województwa, położonych z dala od obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich i subregionalnych oraz głównych ciągów komunikacyjnych. Przykładem może tu być gmina Bytnica (najwyższy wskaźnik lesistości w województwie), która mimo względnie nieodległego położenia od planowanej autostrady A2, ze względu na degradację i niską gęstość lokalnego układu drogowego, posiada jedną z najniższych dostępności w województwie.

Część obszarów wiejskich w województwie lubuskim wymaga podejmowania działań na rzecz wzmocnienia rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym zwiększenia dostępności podstawowych usług społecznych. Do obszarów charakteryzujących się stosunkowo dużą skalą problemów społeczno-gospodarczych zaliczają się tereny o wysokiej stopie bezrobocia (wyższej od średniej krajowej, a więc w praktyce wszystkie obszary wiejskie województwa z wyjątkiem powiatów gorzowskiego ziemskiego, zielonogórskiego ziemskiego oraz świebodzińskiego), w tym tereny po byłych PGR-ach. Mała ilość ofert pracy oraz niski poziom dochodów powodują, iż wyraźne są zjawiska emigracji zarobkowej oraz podejmowania pracy w szarej strefie. Znaczna część ludności nie posiada kwalifikacji umożliwiających im aktywność na rynku pracy, co często prowadzi do zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazuje na terenie województwa lubuskiego na kilka powiatów o niskim dostępie do usług publicznych. W kategorii powiatów o bardzo złej dostępności znalazł się wyłącznie powiat wschowski. Powiaty krośnieński i ślubicki zakwalifikowane zostały do obszarów o złej dostępności do usług publicznych⁷. W KSRR wskazano także powiaty, w których występuje kumulacja negatywnych wskaźników społeczno-gospodarczych. Do grupy powiatów o złej sytuacji społeczno-gospodarczej zaliczony został powiat strzelecko-drezdenecki. Powyższe wskazania są zbieżne z analizą zróżnicowania wewnątrzregionalnego, zawartą w *Średniookresowej ocenie oddziaływania Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego* na rozwój Województwa Lubuskiego. Powiaty województwa lubuskiego analizowano w kilku kategoriach: struktura gospodarki, środowisko naturalne, problemy społeczne, kapitał ludzki i dostępność. Do podgrupy o najsłabszych wynikach zaliczono powiaty krośnieński, ślubicki oraz nowosolski (głównie ze względu na wysoką stopę bezrobocia i niski poziom kapitału intelektualnego). Należy zaznaczyć, że z poziomu wojewódzkiego, biorąc także pod uwagę specyfikę regionu, delimitacja obszarów o najgorszym dostępie do usług publicznych powinna być przeprowadzona w układzie gminnym, a nie powiatowym.

⁷Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, op. cit., s.33, mapa nr 10.

Rysunek 4: Powiaty o najgorszym dostępie do usług publicznych i złej sytuacji społeczno-gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze

3.4 Obszary przygraniczne

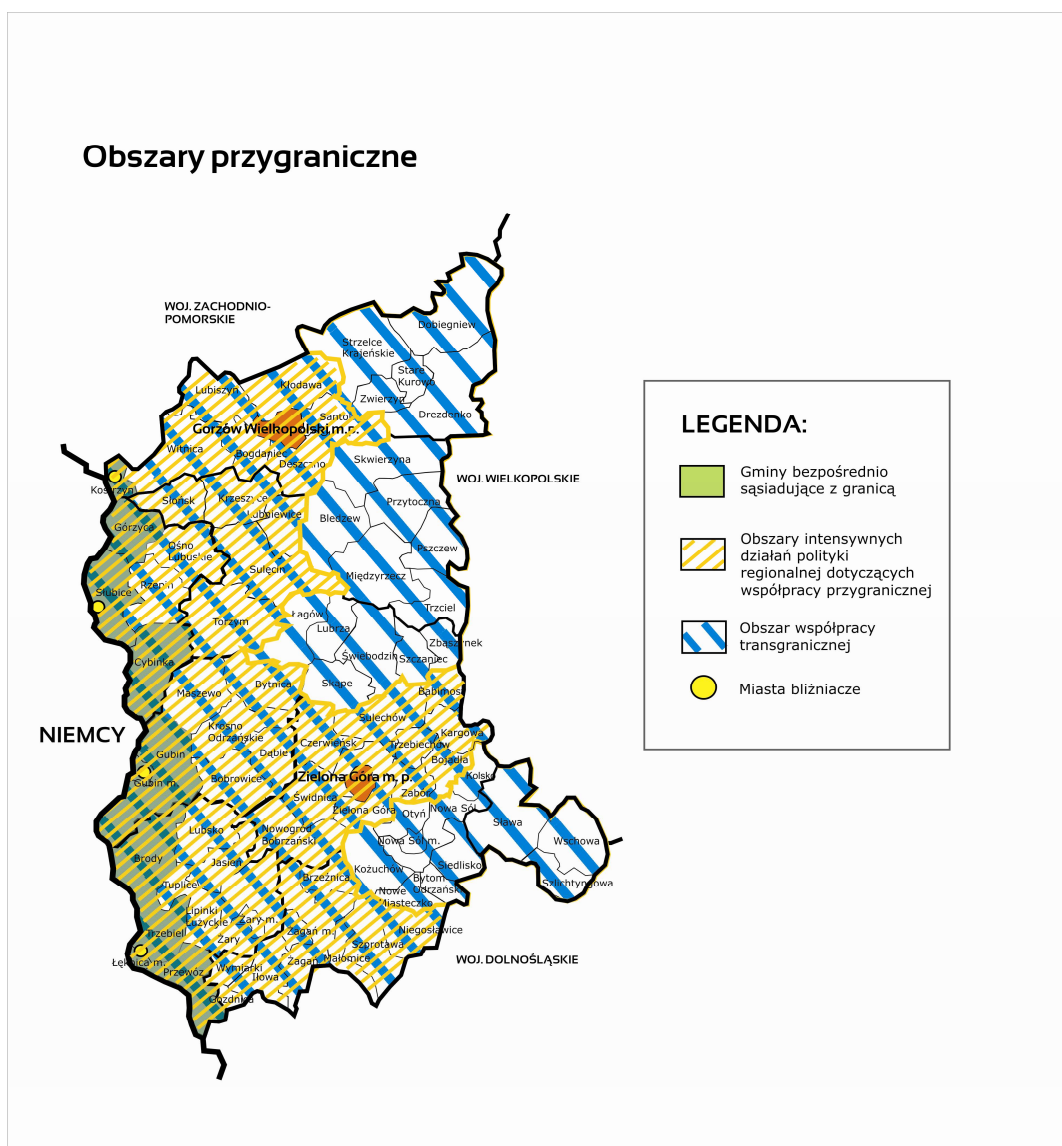
Tereny przygraniczne województwa lubuskiego są kolejnym obszarem strategicznej interwencji ze względu na ich specjalną rolę, zarówno w procesach rozwojowych, jak i politycznych. Z punktu widzenia wykorzystania potencjału ekonomicznego tych obszarów można zauważyć, że zyskały one nowe, pozytywne bodźce stymulujące wzrost gospodarczy, rozwój przedsiębiorczości, współpracę międzynarodową, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk (po zniknięciu ograniczeń w przepływie dóbr, osób, kapitałów i usług). Jednak z drugiej strony narażone są na zjawiska negatywne, związane z niską krajową dostępnością terytorialną, różnicami kulturowymi, społecznymi oraz zjawiskiem drenażu endogenicznych potencjałów regionalnych przez zagraniczne regiony, charakteryzujące się wysokim poziomem konkurencyjności, chociażby w zakresie usług publicznych, czy też plac. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w województwie lubuskim i innych regionach Polski zachodniej, gdzie bliskość Niemiec i Berlina stwarza ogromne szanse rozwojowe, jak i zagrożenia. Uzasadnia to prowadzenie działań ukierunkowanych na zmniejszanie barier, zwiększanie współpracy gospodarczej, dialogu politycznego i międzykulturowego oraz zwiększanie konkurencyjności i atrakcyjności zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społecznym regionów przygranicznych.

Proponuje się rozróżnienie trzech pasów obszarów przygranicznych. Pierwszy to gminy bezpośrednio przylegające do granicy. Występuje tam szczególnie ważne wzajemne oddziaływanie transgraniczne, zwłaszcza tzw. miast bliźniaczych, jak Kostrzyn nad Odrą - Kietz, Słubice - Frankfurt nad Odrą, Gubin - Guben, Łęknica - Bad Muskau. Dzięki tym relacjom i realizacji wspólnych przedsięwzięć polsko-niemieckich rozwiązywane są m.in. problemy kształcenia i infrastruktury komunalnej.

Drugi pas wyznacza Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego i obejmuje on powiaty, których stolice położone są w odległości do 50 km od granicy. Trzeci pas to przygraniczne podregiony gorzowski i zielonogórski (NUTS 3) objęte programami współpracy transgranicznej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Oba podregiony wypełniają cały obszar województwa lubuskiego.

Obszary przygraniczne województwa lubuskiego wymagają doinwestowania infrastrukturalnego. Istnieją potrzeby w zakresie budowy i modernizacji dróg, w tym budowy przepraw mostowych na Nysie Łużyckiej i Odrze, celem zwiększenia gęstości połączeń drogowych i kolejowych z Niemcami. Dzięki nowym połączeniom granicznym zwiększony zostanie przepływ osób, towarów, usług i kapitałów na tereny zagrożone marginalizacją. Obszary przygraniczne województwa wymagają również podniesienia standardów życia poprzez inwestycje w infrastrukturę techniczną, edukację i kulturę. Aktywizacja tych terenów wpłynie pozytywnie na wskaźniki gospodarcze i społeczne.

Rysunek 5: Obszary przygraniczne

Źródło: Opracowanie własne Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze

3.5 Obszary zagrożone powodzią

Powódź jest zjawiskiem przyrodniczym w dużym stopniu niezależnym od człowieka. Wraz z rozwojem gospodarczym i cywilizacyjnym społeczeństw przynosi coraz większe i coraz bardziej dotkliwe straty ekologiczne, materialne i kulturalne, zagrażając bezpieczeństwu i życiu ludzi. Duże powodzie mogą znacząco wpływać na lokalny i regionalny rozwój społeczny i gospodarczy. Jednak na rozmiary i skutki, jakie niesie powódź, można i należy zdecydowanie wpływać.

Obszary zagrożone powodzią w województwie obejmują obszary miejskie i wiejskie wzdłuż Warty: Gorzów Wlkp., Krobielewo, Świniary, Skwierzyna, Santok, Jeżyki, Kołczyn, Świerkocin, Witnica, Słońsk, Kostrzyn; tereny wzdłuż Noteci: Drezdenko, Trzebiecz, Goszczanowiec, Górecko, Stare Polichno, Przynotecko; tereny wzdłuż Bobru: Leszno Górne, Szprotawa, Żagań, Nowogród Bobrzański, Bobrowice, Dychów; tereny wzdłuż Nysy Łużyckiej: Gubin, Strzegów, Markosice, Żytowań; tereny wzdłuż Odry: Bytom Odrzański, Nowa Sól, Cigacice, Nietków, Krosno Odrzańskie, Cybinka, Słubice, Górzycza, Kostrzyn, Deszczno, Bogdaniec, Krzeszyce.

Zminimalizowanie strat spowodowanych występowaniem rzek z ich koryt osiągalne jest poprzez zbudowanie wałów przeciwpowodziowych, zastosowanie pomp polderowych i pomp o zwiększonej wydajności, a także innych budowli, takich jak: jazy, przepusty, wały cofkowe, zbiorniki retencyjne. Istotne jest również nieprzyjmowanie rozwiązań przestrzennych na obszarach zalewowych, mogących doprowadzić do zalania lub podtapiania wodami wielkimi, natomiast w strefach służących przepuszczaniu wód powodziowych, przyjmowanie wyłącznie rozwiązań projektowych, zapewniających utrzymanie swobodnego przepływu wód oraz zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom i ochronie ich mienia.

Modernizacja Odrzańskiego Systemu Wodnego oraz zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy obszaru Nadodrza, uwzględniający bezpieczeństwo ludzi i realistycznie ocenione możliwości finansowania przedsięwzięć zawiera *Program dla Odry 2006*. Program przyjęty do realizacji w drodze ustawy sejmowej jako wieloletni program rządowy obejmuje swym zakresem szereg działań gospodarczych i inwestycyjnych. Jednym z ważniejszych zadań jest też utrzymanie i rozwój żeglugi śródlądowej. Modernizacja Odrzańskiej Drogi Wodnej, wykorzystanie jej wraz z dorzeczem do rozwoju turystyki i zabezpieczenie przeciwpowodziowe to priorytety Założeń Strategii Rozwoju Polski Zachodniej.

3.6 Obszary o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną

Znaczna część obszarów województwa lubuskiego posiada specyficzne walory dla rozwoju sprofilowanych form turystyki (poznawcza, wypoczynkowa, aktywna, zdrowotna, kulturowa, ekoturystyka, agroturystyka itp.). Do najważniejszych walorów przesądzających o atrakcyjności turystycznej należą: niski stopień przekształcenia środowiska naturalnego, duża lesistość terenu, liczne akwenty i ciekły wodne, obszary prawnie chronione oraz obiekty dziedzictwa kulturowego. Do obszarów o największych możliwościach rozwoju tej branży należą:

- tereny o dużej lesistości, w szczególności obszary zwartych kompleksów leśnych (np. Bory Dolnośląskie, Lubuskie, Puszcza Drawska, Notecka, Gorzowska, Rzepińska),
- tereny parków narodowych i krajobrazowych oraz rezerваты przyrody (m.in. Park Narodowy „Ujście Warty”, Drawieński Park Narodowy, Geopark Łuk Mużakowa),
- tereny pojezierzy (szczególnie Pojezierze Lubuskie, w tym Pojezierze Łagowskie, a także powiat strzelecko-drezdenecki i Pojezierze Sławskie),
- tereny wzdłuż atrakcyjnych turystycznie cieków wodnych oraz doliny większych rzek (Noteć, Warta, Odra, Bóbr),
- tereny o oryginalnych walorach kulturowych (m.in. Międzyrzecki Rejon Umocniony, Park Mużakowski, obszary uprawy winorośli, zabytki architektury i inne).

Większość obszarów w małym stopniu wykorzystuje swój potencjał turystyczny. Dla rozwoju tych obszarów niezbędne jest systematyczne podnoszenie jakości i ilości bazy turystycznej, skuteczna promocja, zwiększanie dostępności do infrastruktury sieciowej i komunikacyjnej, kreowanie produktów turystycznych. Rozwój turystyki jest związany z większą dbałością o ład przestrzenny, estetykę i środowisko przyrodnicze otoczenia, w którym rozwijane są funkcje turystyczno-rekreacyjne.

3.7 Obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców o strategicznym znaczeniu

Istotnym czynnikiem mogącym mieć znaczący wpływ na rozwój regionu są złoża surowców, szczególnie węgla brunatnego w okolicach gmin: Gubin, Lubsko i Brody. Wydobycie surowca łączy się z budową kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na terenie gmin Gubin i Brody oraz elektrowni wykorzystującej wydobywany węgiel. Ochrona złóż o charakterze strategicznym, do którego zaliczają się złoża zalegające na obszarze gubińskim, jest jednym z elementów zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego kraju, ujętym w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. Jednocześnie KPZK 2030 zakłada powstanie w okolicach Gubina elektrowni o mocy powyżej 800 MW, co jest zgodne z planami inwestora oraz prognozowaną rozbudową sieci przesyłowej na terenie województwa lubuskiego (ujęta w planach operatora systemu przesyłowego), uwarunkowaną powstaniem nowych zawodowych źródeł wytwórczych, wymagających wyprowadzenia mocy do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego.

Koncepcja zabezpieczenia i wykorzystania strategicznych nośników energii znajdujących się na terenie województwa lubuskiego, w tym pozostawienia węgla jako głównego paliwa dla energetyki, stanowią dopełnienie zapisów zawartych w Polityce energetycznej Polski do 2030 roku. Eksploatacja złóż niesie za sobą zagrożenia rozwoju, szczególnie w zakresie zapewnienia równowagi między wydobyciem surowca, a zachowaniem środowiska przyrodniczego i kulturowego.

3.8 Obszary o najkorzystniejszych warunkach dla prowadzenia gospodarki rolnej

Użytki rolne zajmują w województwie lubuskim ok. 40% powierzchni. Jednak tylko część z nich można zaliczyć do obszarów stanowiących potencjał rozwojowy. Dane Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. pokazują co prawda zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych, jednak przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni. Należy również odnotować wzrost udziału w ogólnej liczbie gospodarstw tych podmiotów, które prowadzą działalność rolniczą. Tendencja ta może być oceniana jako pozytywna z punktu widzenia konkurencyjności i efektywności ekonomicznej gospodarstw⁸. Potwierdza ją również wzrastająca liczba gospodarstw o największym areale upraw (pow. 50 ha), czyli gospodarstw towarowych. Do obszarów o najlepszych warunkach dla rozwoju rolnictwa (klasa bonitacyjna gleb, tradycje, produkcja towarowa) należą tereny powiatu wschowskiego, częściowo żagańskiego i nowosolskiego.

Wśród gruntów ornych, gleby kompleksu pszennego bardzo dobrego znajdują się w gminach: Brody, Kożuchów i Nowe Miasteczko. Kompleks żytni bardzo dobry - występuje w gminach: Santok, Skąpe, Sława, Strzelce Krajeńskie, Sulechów, Szczaniec, Szprotawa, Świebodzin, Zbąszynek, Żagań i Żary. Kompleks zbożowo-pastewny mocny, większe powierzchnie spotykane są w gminach: Cybinka, Czerwieńsk, Górzycy, Gubin, Krzeszyce, Nowogród Bobrzański, Siedlisko, Słońsk, Słubice i Trzebiechów.

Oddzielne rozpatrywanie poszczególnych czynników środowiska nie stwarza przesłanek do obiektywnej oceny możliwości produkcyjnych poszczególnych regionów. W wyniku syntetycznej waloryzacji warunków produkcji rolnej, polegającej na punktowej wycenie podstawowych czterech składników

⁸Powszechny Spis Rolny 2010. Raport z wyników Województwa Lubuskiego. US w Zielonej Górze, 2011, s.23.

środowiska przyrodniczego tj.: gleby, agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych, najwyższy wskaźnik w woj. lubuskim posiada gmina Nowe Miasteczko.

Istotną kategorią obszarów wiejskich jest kształtowanie się specjalizacji. Nie są one jeszcze w pełni wykształcone i wymagają większego doinwestowania, jednak lokalnie (a czasami już ponadlokalnie) stanowią ważne branże gospodarcze. Do zidentyfikowanych specjalizacji (lub ich zaczątków) zaliczyć należy produkcję mięsną, w tym przede wszystkim drobiarską (powiat wschowski, żagański), winiarstwo (powiat zielonogórski, strzelecko-drezdenecki), produkcję szparagów (powiat międzyrzecki), produkcję pieczarek (powiat wschowski), produkcję nasion zbóż na siew (powiat żagański), gospodarstwa rybackie (powiat strzelecko-drezdenecki), produkcję miodu (powiat gorzowski, sulęciński).

3.9 Obszary strategicznej interwencji a cele operacyjne

Realizacja kierunków interwencji w poszczególnych celach operacyjnych będzie miała miejsce w odpowiednich obszarach strategicznej interwencji, zgodnie z rysunkiem 6.

Rysunek 6: Macierz zależności pomiędzy celami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 a obszarami strategicznej interwencji

Cele Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	Obszary strategicznej interwencji							
	Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne	Ośrodki subregionalne i lokalne	Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych	Obszary przygraniczne	Obszary zagrożone powodzią	Obszary o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną	Obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców o strategicznym znaczeniu	Obszary o najkorzystniejszych warunkach dla prowadzenia gospodarki rolnej
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna								
1.1 Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji								
1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności gospodarczej								
1.3 Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy								
1.4 Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich								
1.5 Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich								
1.6 Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrona środowiska								
1.7 Rozwój potencjału turystycznego województwa								
1.8 Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej								

2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna							
2.1 Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej							
2.2 Usprawnienie systemu transportu publicznego							
2.3 Rozwój społeczeństwa informacyjnego							
3. Społeczna i terytorialna spójność regionu							
3.1 Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych							
3.2 Zwiększenia dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna							
3.3 Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej							
3.4 Promocja włączenia zawodowego i społecznego							
3.5 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich							
3.6 Wsparcie budowy oraz modernizacji systemów i infrastruktury zapobiegania zagrożeniom							
4. Region efektywnie zarządzany							
4.1 Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa promocja marki Lubuskie							
4.2 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej							
4.3 Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej							
4.4 Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym							
4.5 Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych							

4. WIZJA ROZWOJU I CEL GŁÓWNY

4.1 Wizja

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 pokazuje optymalny kierunek rozwoju województwa, bazujący na istniejącym potencjale i wykorzystujący pojawiające się szanse rozwojowe oraz jest głęboko wpisana w założenia długofalowej strategii rozwoju Polski, jako integralnej części Unii Europejskiej.

W budowie strategii wizja ma znaczenie kluczowe. Stanowi ona pożądaną, docelową obraz rzeczywistości, do którego dąży się realizując cele i przedsięwzięcia strategii. Stanowi ona także odpowiedź na wyzwania rozwojowe stojące przed regionem, jednocześnie wynikając z wyborów strategicznych dotyczących polityki rozwoju regionalnego. Zaktualizowana wizja do roku 2020 posiada charakter skrócony, koncentruje się na najważniejszych aspektach rozwoju województwa w obecnej dekadzie.

W 2020 roku województwo lubuskie w pełni korzysta ze swojego położenia w Europie, walorów środowiska i dostępności komunikacyjnej. Rozwinęły się konkurencyjne i innowacyjne sektory gospodarki i turystyka, a Lubuszan można już zaliczyć do społeczeństw informacyjnych. Efektywne wykorzystanie środków unijnych, aktywność samorządów, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych zapewniły wysoki poziom życia mieszkańców i dostęp do usług o dobrym standardzie. Region postrzegany jako miejsce zdrowego stylu życia zyskuje miano „zielonej krainy nowoczesnych technologii”.

4.2 Cel główny

W celu urzeczywistnienia wizji rozwoju województwa lubuskiego w perspektywie dziesięciolecia sformułowano cel główny.

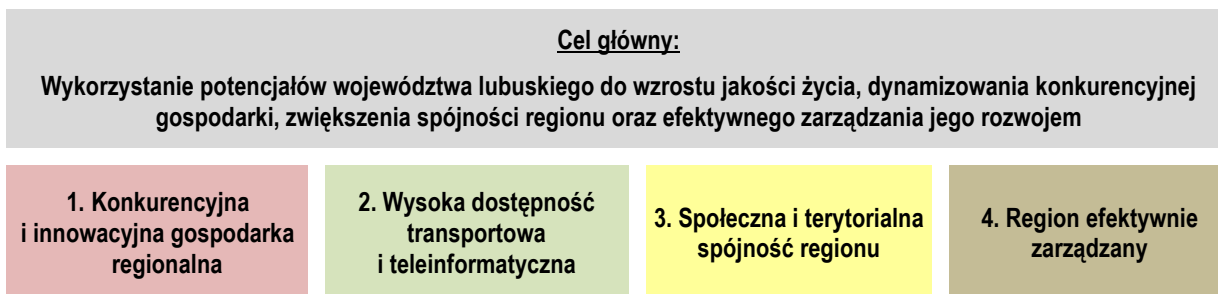
Wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenia spójności regionu oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem

Cel główny zostanie osiągnięty w wyniku realizacji celów strategicznych. W SRWL 2020 sformułowano cztery cele strategiczne, które stanowią zmodyfikowaną i zweryfikowaną kontynuację celów strategicznych ze strategii przyjętej w 2005 r. W ten sposób, zapewniając ciągłość procesu planowania strategicznego, wprowadzono niezbędne zmiany i uaktualnienia wynikające ze zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych szczegółowo przeanalizowanych na etapie diagnozy.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego jest elementem krajowego systemu programowania strategicznego uwzględniając cele zapisane w krajowych dokumentów strategicznych. Cele wyznaczone w Strategii wpisują się w cele określone na poziomie krajowym, szczególnie w *Strategii Rozwoju Kraju 2020* i *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego* w takim zakresie, w jakim samorząd chce wspólnie realizować wizję rozwoju regionu przy zaangażowaniu środków zarówno krajowych, jak

i tych mobilizowanych na szczeblu regionalnym. Spójność celów tworzy podstawę do wyznaczenia wspólnych przedsięwzięć realizowanych m.in. w ramach kontraktu terytorialnego przez stronę rządową i samorządową. W *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* zaplanowano zawarcie czterech celów strategicznych (Rysunek 7).

Rysunek 7: Cel główny i cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

4.3 Wskaźniki realizacji celu głównego

Grupa wskaźników stopnia realizacji celu głównego i celów strategicznych odzwierciedla ogólną kondycję społeczno-gospodarczą województwa lubuskiego. Na kształtowanie ich wartości będzie miała wpływ realizacja założeń większości celów operacyjnych. Można zatem uznać, że stanowią one syntetyczne odzwierciedlenie stopnia realizacji całej strategii. Ich analiza oraz porównanie do analogicznych danych dla innych regionów, średniej krajowej oraz średniej UE-27, umożliwi wskazanie pozycji regionu na ścieżce rozwojowej. Lista wskaźników oraz ich wartości docelowe w 2020 zostały wyznaczone z uwzględnieniem propozycji zawartych w ekspertyzie ex-ante oraz w prognozach demograficznych i gospodarczych przedstawionych w diagnozie strategicznej. System wskaźników monitorowania realizacji Strategii nie stanowi obszaru zamkniętego. W miarę pojawiania się nowych danych z badań oraz analiz stopnia rozwoju, będą one uwzględniane w monitorowaniu i ewaluacji SRWL. W miarę dostępności danych, wskaźniki stopnia realizacji celu głównego i celów strategicznych, będą mogły być przedstawiane w raportach monitoringowych w układzie podregionów, powiatów i gmin.

Tabela 1: Wskaźniki stopnia realizacji celu głównego

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. miary	Źródło	Wartości wskaźników	
				Bazowe (2010)	Docelowe (2020)
1.	Produkt Krajowy Brutto per capita Polska=100	%	GUS	85,4 (a)	87,5
	Podregion gorzowski			89,1	90,0
	Podregion zielonogórski			83,1	86,0
2.	Produkt Krajowy Brutto per capita (w PPS) UE27=100	%	EUROS TAT	51,9 (a)	64,0
3.	Wskaźnik zatrudnienia wg BAEL (liczba pracujących w wieku 15-64 w % ogólnej liczby ludności w tym wieku)	%	GUS (BAEL)	57,2	65,0
4.	Przeciętne dalsze trwanie życia M/K	lata	GUS	71,5/80,1	74/82,8
	Podregion gorzowski			71,5/79,5	74/82,8
	Podregion zielonogórski			71,6/80,5	74/82,7

(a) – dane dotyczą roku 2009

5. CEL STRATEGICZNY 1.

Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna

Województwo lubuskie ma szansę stać się regionem silnym gospodarczo, z zaawansowaną technologicznie gospodarką, innowacyjnymi przedsiębiorstwami i wysoko rozwiniętym kapitałem ludzkim. Wśród potencjałów endogenicznych, które mogą w przyszłości przeobrazić się w inteligentne specjalizacje regionalne są tradycje przemysłowe. W lubuskich miastach, do lat dziewięćdziesiątych XX wieku, działały fabryki i zakłady przemysłowe, m.in. metalowe, włókiennicze, meblarskie, spożywcze, elektrotechniczne i chemiczne. Mimo załamania po zmianie ustroju, potencjał ten - także w wymiarze kapitału ludzkiego - nie zniknął. W połączeniu z bardzo dogodnym położeniem w zjednoczonej już Europie i dobrą, stale polepszającą się zewnętrzną dostępnością transportową, największą szansą na rozwój staje się wysoka atrakcyjność inwestycyjna regionu.

Bez rozwoju gospodarki pozytywne zmiany w wielu dziedzinach – od kultury po służbę zdrowia, od edukacji dzieci po ochronę przeciwpowodziową – są utrudnione, a często wręcz niemożliwe. Bogactwo i dostatek w regionie jest bardzo silnie powiązane z rozwojem gospodarki. Także rozwój rynku pracy: spadek bezrobocia i wzrost wynagrodzeń, powstawanie nowych, atrakcyjnych i rozwojowych miejsc pracy, a także rozwój zawodowy pracowników – zasadniczo są efektem powstawania i rozwoju przedsiębiorstw. To firmy - małe i duże, polskie i z udziałem kapitału zagranicznego, prywatne i publiczne, bardziej i mniej innowacyjne - generują impulsy rozwojowe. To przekonanie spowodowało, że **Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka** jest celem strategicznym nr 1 województwa lubuskiego.

Rysunek 8: Schemat celów operacyjnych 1. celu strategicznego

1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	
1.1	Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji
1.2	Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej
1.3	Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy
1.4	Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich
1.5	Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich
1.6	Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska
1.7	Rozwój potencjału turystycznego województwa
1.8	Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

5.1 Cele operacyjne 1. celu strategicznego

Cel 1.1 Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji

Poprawienie innowacyjności województwa lubuskiego zostanie zrealizowane poprzez szereg działań, wzmacniających sektor badań i rozwoju oraz usprawniających mechanizmy transferu innowacji do biznesu. Koncentracja potencjału naukowo-badawczego w województwie lubuskim ma miejsce

w uczelniach, które będą rozwijać potencjał kadrowy i infrastrukturalny (m.in. w zakresie nowoczesnej bazy laboratoryjnej), a także zwiększać współpracę sieciową z innymi ośrodkami akademickimi w Polsce i Europie. Lubuski dorobek naukowo-badawczy będzie wdrażany do gospodarki regionalnej, czemu służyć mają m.in. parki naukowo-technologiczne i przemysłowe czy centra transferu technologii.

Cel 1.2 Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej

Systematycznie podnoszona będzie atrakcyjność inwestycyjna województwa, m.in. poprzez wspieranie tworzenia nowych i zagospodarowania istniejących stref aktywności gospodarczej, organizację zintegrowanego systemu promocji inwestycyjnej regionu, ukierunkowywania tworzonych stref gospodarczych (np. w kierunku wysokich technologii, innowacji, organizacji klastrów). Największe szanse na pozyskanie inwestorów mają ośrodki, które już prowadzą aktywną politykę inwestycyjną oraz te, przez które w najbliższej przyszłości przebiegać będą najważniejsze szlaki komunikacyjne w kraju.

Skuteczne przyciąganie i utrzymywanie już działających inwestorów będzie możliwe m.in. dzięki wspieraniu rozwoju instytucji otoczenia biznesu. Do podstawowych instrumentów w tym zakresie należeć będą usługi sprzyjające rozwojowi eksportu (szczególnie istotne z racji położenia i profilu gospodarczego województwa lubuskiego), poręczenia i pożyczki na projekty o wysokim stopniu innowacyjności oraz pośrednictwo przy realizacji takich projektów. Wspierana będzie dyfuzja instytucji otoczenia biznesu także poza dwa główne miasta regionu.

Cel 1.3 Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy

Zapewnienie trwałej konkurencyjności regionalnej będzie możliwe w warunkach stałej poprawy jakości kapitału ludzkiego. Szczególnie ważną rolę w tym procesie odegrają uczelnie wyższe, które będą aktywnie odpowiadały na zapotrzebowanie rynku pracy i dostosowywały się do zmieniającej się rzeczywistości. Wspierana będzie budowa silnych uczelni wyższych w województwie lubuskim, które poprzez wysoki poziom kształcenia, nowoczesną bazę dydaktyczną oraz powiązania z innymi ośrodkami naukowymi będą w stanie kształcić zgodnie z europejskimi standardami i z oczekiwaniami regionalnej gospodarki.

Kluczowe znaczenie dla rozwoju kapitału intelektualnego będzie miała synergia powiązań pomiędzy sektorem nauki, a systemem innowacji. Sprawnie działający system innowacji doprowadzi do zwiększonego popytu na wysokie kwalifikacje premiując dobre wykształcenie. Jednocześnie system edukacji i nauki umożliwi rozwinięcie kompetencji niezbędnych do powstawania nowatorskich rozwiązań oraz do skutecznej absorpcji wysokich technologii. Ośrodki edukacyjne nawiążą intensywną współpracę z sektorem przedsiębiorstw oraz strefami aktywności gospodarczej, w celu ciągłego dostosowywania profili kształcenia do potrzeb kadrowych rynku pracy. Ukierunkowany profil kształcenia będzie dotyczyć zarówno uczelni wyższych, jak i kształcenia zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych.

Cel 1.4 Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich

Zgodnie z trendami widocznymi z całej Unii Europejskiej - procesy rozwoju szczególnie intensywnie będą koncentrowały się w głównych ośrodkach miejskich województwa, tj. w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze wraz z ich obszarami funkcjonalnymi. Budowa konkurencyjnego w skali krajowej i międzynarodowej regionu będzie możliwa dzięki znaczącemu podwyższeniu konkurencyjności tych dwóch biegunów wzrostu i ich wzajemnych powiązań (tzw. duopol).

Rozwój funkcji metropolitalnych dwóch głównych miast regionu będzie pozytywnie oddziaływał na pozostałe ośrodki w województwie. W obu lubuskich stolicach wzmocnieniu ulegną funkcje metropolitalne: administracyjne, gospodarcze, edukacyjne, naukowe i kulturowe.

Cel 1.5 Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich

Subregionalnym i lokalnym ośrodkom miejskim zapewnione zostanie wsparcie w zakresie rozwoju funkcji gospodarczych, podnoszenia jakości usług publicznych, modernizacji infrastruktury oraz prowadzenia programów rewitalizacji, szczególnie na słabo wykorzystywanych obecnie terenach powojaskowych i poprzemysłowych.

Ważnym obszarem zainteresowań polityki regionalnej będą także rejony przygraniczne. Tereny te powinny pełnić coraz bardziej istotną rolę w kreowaniu procesów rozwojowych. Jednym z ważnych zadań związanych ze wspieraniem obszarów przygranicznych będzie poprawa dostępności komunikacyjnej do głównych ośrodków administracyjnych regionie i w kraju. Szczególna interwencja będzie dedykowana tzw. miastom bliźniaczym, rozdzielonym granicą polsko-niemiecką po 1945 r.

Cel 1.6 Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska

Na terenie województwa stworzone zostaną wysokosprawne systemy energetyczne, zapewniające bezpieczeństwo energetyczne i optymalne wykorzystanie niezbędnych surowców oraz infrastruktury, tj. pełne i bezawaryjne zaopatrzenie mieszkańców i podmiotów gospodarczych w energię elektryczną, ciepło, gaz ziemny i paliwa. W gospodarce i budownictwie zastosowane zostaną rozwiązania energooszczędne, pozwalające na ograniczenie zużycia energii i obniżenie wielkości emisji substancji zanieczyszczających do powietrza. Gospodarowanie zasobami energetycznymi będzie odbywać się w sposób racjonalny, ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia efektywności, np. w obiektach użyteczności publicznej. Wzrośnie wykorzystanie źródeł energii odnawialnej. Konieczne będzie podjęcie działań na rzecz dostosowania do zmian klimatycznych.

Poprawie ulegną także systemy zaspokajania potrzeb ludności oraz gospodarki regionu w zakresie dostaw wody w wymaganej ilości oraz o właściwych parametrach, tj. dostęp do sieci wodociągowej w miejscach zamieszkania lub podejmowania działalności gospodarczej; zapewnienie skutecznych i efektywnych systemów zbierania i oczyszczania ścieków (budowa, przebudowa i remont sieci kanalizacji zbiorczej oraz oczyszczalni ścieków), tworzenie sprawnych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi w oparciu o regionalne zakłady zagospodarowania odpadów, wspieranie działań w zakresie zapobiegania i ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych, wdrażanie technologii odzysku, w tym recyklingu, wdrażania technologii ostatecznego unieszkodliwiania odpadów komunalnych, a także likwidacji zagrożeń wynikających ze składowania odpadów.

Cel 1.7 Rozwój potencjału turystycznego województwa

Ważne miejsce w gospodarce regionalnej, m.in. z uwagi na atrakcyjność przyrodniczą i dziedzictwo kulturowe oraz dostępność transportową, zajmie turystyka. Rozbudowana zostanie baza turystyczna, szczególnie ta o podwyższonym standardzie. Intensywnie promowane będą atrakcyjne, zintegrowane produkty turystyczne związane z lokalnymi zasobami, np. dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, historycznym. Rozwój turystyki będzie uwzględniał działania międzyregionalne podejmowane wspólnie z sąsiednimi województwami (np. tworzenie wspólnych szlaków tematycznych, infrastruktury wodnej itp.).

Cel 1.8 Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Nowoczesne i wysokoproduktywne rolnictwo zostanie dodatkowo wzmocnione. Wśród głównych zadań w sferze produkcyjnej rolnictwa w najbliższej dekadzie należy wymienić m.in. wsparcie wytwarzania i promocji żywności wysokiej jakości (w tym produktów tradycyjnych), wzmocnienie powiązań produkcji rolniczej z przetwórstwem, marketingiem i dystrybucją, czy budowanie sprawnego i nowoczesnego doradztwa rolniczego. Żywność „ekologiczna” będzie produkowana przez nieduże, specjalistyczne gospodarstwa rodzinne. Jeszcze intensywniej wykorzystany zostanie potencjał, jaki stanowi rynek żywności w Niemczech. Impulsem dla odtwarzania towarowej produkcji rolniczej w województwie mogą być rosnące ceny żywności i zwiększanie się opłacalności tej branży gospodarczej, tym bardziej, iż tendencje te są prognozowane przez analityków na najbliższe lata.

5.2 Kierunki interwencji 1. celu strategicznego

Cel strategiczny 1.	
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	
Cel operacyjny 1.1: Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.1	a. Wzmocnienie potencjału naukowo - badawczego lubuskich uczelni oraz wspieranie transferu dorobku naukowo - badawczego do przedsiębiorstw.
	b. Identyfikacja i rozwój inteligentnych specjalizacji regionu.
	c. Tworzenie i rozwijanie warunków sprzyjających inicjatywom gospodarczym opartym na nowoczesnych technologiach, w tym poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury.
	d. Rozwój oferty i infrastruktury edukacyjnej i naukowo - badawczej poprzez: <ul style="list-style-type: none">• wsparcie rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej,• budowę oraz modernizację nowoczesnej bazy naukowo - badawczej i edukacyjnej,• tworzenie oraz promocję ścisłych i technicznych kierunków nauczania.
	e. Wzmocnienie wdrażania innowacyjnych rozwiązań do lubuskiej gospodarki, poprzez wspieranie powstawania i działalności: <ul style="list-style-type: none">• parków naukowo - technologicznych i przemysłowych,• centrów transferu technologii,• ośrodków sfery B+R,• inkubatorów przedsiębiorczości.
	f. Rozwój sieciowej współpracy pomiędzy lubuskimi ośrodkami naukowymi oraz placówkami z Polski, Europy i świata.
	g. Intensyfikacja działań na rzecz wymiany informacji i doświadczeń pomiędzy instytucjami badawczo - rozwojowymi a sektorem biznesowym.
Cel operacyjny 1.2: Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.2	a. Zwiększenie efektywności instytucji otoczenia biznesu, w tym szczególnie: funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, agencji rozwoju, organizacji pracodawców, izb przemysłowo-handlowych.
	b. Rozwój i promocja klastrów odpowiadających regionalnej specyfice gospodarczej.
	c. Wspieranie rozwoju mikro, małej i średniej przedsiębiorczości, w tym poprzez promowanie działań sprzyjających inwestycjom pro-innowacyjnym i tworzącym nowe miejsca pracy.
	d. Promocja dobrych praktyk lubuskich przedsiębiorców.
	e. Wspieranie wzrostu eksportu w sektorze lubuskich przedsiębiorstw.
	f. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych (specjalne strefy ekonomiczne, strefy aktywności gospodarczej).
	g. Wzmocnienie oferty inwestycyjnej i zapewnienie wysokiej jakości obsługi inwestora.

	<p>h. Promocja przedsiębiorczości poprzez zintegrowany system wsparcia doradczego, szkoleniowego i finansowego dla osób podejmujących działalność gospodarczą, z wykorzystaniem potencjału ośrodków KSU w regionie.</p> <p>i. Wspieranie tworzenia funduszy wysokiego ryzyka dla finansowania zwrotnego innowacyjnych przedsięwzięć.</p> <p>j. Wspieranie inicjatyw na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej oraz zasobu miejsc pracy: <ul style="list-style-type: none"> • lepsze wyposażanie stanowisk pracy, • promocja idei flexicurity (elastyczność i bezpieczeństwo rynku pracy), • działania na rzecz zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej osób pracujących i poszukujących pracy. </p> <p>k. Podnoszenie kwalifikacji osób zatrudnionych w lubuskiej gospodarce.</p>
Cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy.	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.3	<p>a. Kształtowanie właściwej sieci placówek edukacyjnych odpowiadającej potrzebom rynku pracy: <ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowanie oferty dydaktycznej, a także promocja różnorodnych ścieżek kształcenia, • motywowanie młodzieży i dorosłych do systematycznego podnoszenia poziomu wykształcenia i doskonalenia m.in. znajomości języków obcych (szczególnie angielskiego i niemieckiego), • wykorzystywanie nowoczesnych, innowacyjnych technik przekazywania i przyswajania wiedzy w placówkach edukacyjnych województwa. </p> <p>b. Stworzenie warunków do wdrażania nowoczesnych systemów kształcenia zawodowego i realizacji projektów ukierunkowanych na podnoszenie jego jakości: <ul style="list-style-type: none"> • rozwój placówek doskonalenia nauczycieli i ośrodków dokształcania zawodowego, • stworzenie efektywnego systemu doradztwa zawodowego oraz wspieranie kształcenia umiejętności kluczowych. </p> <p>c. Rozwój systemu kształcenia ustawicznego w oparciu o współpracę sektorów edukacji i gospodarki: <ul style="list-style-type: none"> • działania mające na celu zwiększenie możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego przez osoby młode poprzez staże i praktyki zawodowe u pracodawców, • rozwój systemu kształcenia ustawicznego w oparciu o współpracę sektorów edukacji i gospodarki, • popularyzacja kierunków ścisłych i technicznych wśród dzieci i młodzieży stojącej przed wyborem dalszej drogi kształcenia. </p> <p>d. Rozwój atrakcyjnych kierunków kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego: <ul style="list-style-type: none"> • wspomaganie modernizacji i rozbudowy bazy materialnej Uniwersytetu Zielonogórskiego i innych istniejących uczelni z uwzględnieniem obiektów dydaktycznych i zaplecza, • wspieranie szkół wyższych w zakresie prowadzenia kierunków nauczania zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy, w tym utworzenia na Uniwersytecie Zielonogórskim kierunku lekarskiego i prawa, • wsparcie działań na rzecz utworzenia Akademii Gorzowskiej o profilu zgodnym z celami rozwojowymi województwa lubuskiego. </p>
Cel operacyjny 1.4: Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.4	<p>a. Rozwój funkcji administracyjnych, gospodarczych, edukacyjnych, naukowych, kulturowych, symbolicznych i innych usług publicznych wyższego rzędu w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze.</p> <p>b. Wzmocnienie powiązań funkcjonalnych między Gorzowem Wlkp. i Zieloną Górą, w tym zapewnienie efektywnych połączeń transportowych pomiędzy obydwooma miastami oraz z najważniejszymi ośrodkami regionów sąsiednich, a także Warszawą i Berlinem.</p>

	c. Wspieranie powiązań wewnętrznych aglomeracji Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry.
	d. Rozwój miejskiej i podmiejskiej komunikacji publicznej: <ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie roli transportu miejskiego, w tym szynowego i zintegrowanie różnych systemów komunikacji zbiorowej, • wprowadzenie zaawansowanych systemów zarządzania ruchem, • zwiększenie efektywności energetycznej pojazdów transportu publicznego, • wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w transporcie miejskim na obszarach funkcjonalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry.
	e. Wdrażanie innych przedsięwzięć w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.
	f. Optymalizacja świadczenia podstawowych usług publicznych na obszarach funkcjonalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry.
	g. Wspieranie rozwoju gospodarki przestrzennej uwzględniając potrzeby związane z rozwojem budownictwa mieszkaniowego, budownictwa usługowego i przemysłowego oraz użyteczności publicznej.
	h. Rewitalizacja centrów miast i zdegradowanych dzielnic Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry w celu zapewnienia zrównoważonego i samopodtrzymującego się rozwoju.

Cel operacyjny 1.5: Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich

Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.5	a. Wzmocnienie funkcji gospodarczych lubuskich miast zgodnie z ich potencjałami rozwojowymi poprzez działania organizacyjne i infrastrukturalne (np. funkcje przemysłowe, usługowe, turystyczne).
	b. Rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych służących rozwojowi lokalnemu (np. edukacyjnych, komunikacyjnych, zdrowotnych).
	c. Wsparcie procesów integracji przestrzeni miejskiej, poprzez: rozwój infrastruktury technicznej miast i racjonalną gospodarkę przestrzenną.
	d. Wzmocnienie powiązań ośrodków miejskich z otaczającymi je obszarami wiejskimi, w tym usprawnienie rozwiązań transportowych.
	e. Rozwój funkcji usługowych lubuskich miast przygranicznych i ich współpraca jako polsko - niemieckich miast bliźniaczych.
	f. Rewitalizacja miast szczególnie poprzez zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni (w tym powojkowych i przemysłowych) oraz obszarów śródmiejskich.
	g. Rozwój budownictwa mieszkaniowego oraz zahamowanie procesu dekapitalizacji istniejących zasobów mieszkaniowych.

Cel operacyjny 1.6: Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska

Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.6	a. Optymalizacja rozwoju infrastruktury energetycznej województwa: <ul style="list-style-type: none"> • realizacja przez przedsiębiorstwa energetyczne kluczowych inwestycji sieciowych, umożliwiającej wyprowadzenie mocy z planowanych źródeł, w tym OZE, • zabezpieczenie oraz wykorzystanie lokalnych bogactw naturalnych, w tym złóż węgla brunatnego, gazu ziemnego oraz ropy naftowej, • budowa nowoczesnych systemowych źródeł wytwórczych, w tym planowanej elektrowni wykorzystującej złoża węgla brunatnego w rejonie Gubin-Brodny, • budowa i modernizacja źródeł „generacji rozproszonej”, w tym źródeł skojarzonego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej oraz odnawialnych źródeł energii, • dywersyfikacja źródeł oraz dostaw paliw i energii w celu zapewnienia bezpieczeństwa.
---	--

	<p>b. Racjonalizacja wykorzystania energii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realizacja przedsięwzięć służących poprawie zarządzania energią i efektywności energetycznej, • upowszechnienie i promowanie postaw energooszczędnych oraz doświadczeń w dziedzinie energii odnawialnej, • wprowadzanie energooszczędnych produktów i procesów gospodarczych w gospodarce regionu. <p>c. Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyłączenie do sieci nowych odbiorców, wszędzie tam gdzie istnieją rezerwy mocy w miejskich systemach ciepłowniczych, • kontynuacja modernizacji zbiorczych i indywidualnych systemów grzewczych, • termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych i innych obiektów, w tym z wykorzystaniem OZE, • wspieranie rozwoju budownictwa energooszczędnego, • ograniczanie niskiej emisji na obszarach zabudowanych i szczególnie przyrodniczo cennych, • modernizacja źródeł wytwarzania i przesyłu energii. <p>d. Zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód powierzchniowych, ochrona wód podziemnych oraz zapewnienie wszystkim mieszkańcom województwa odpowiedniej jakości wody do picia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uporządkowanie gospodarki ściekowej w aglomeracjach, w celu wypełnienia zobowiązań akcesyjnych, • budowa i modernizacja sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, ujęć wody oraz stacji uzdatniania wody. <p>e. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wdrażanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi w układzie ponadlokalnym w oparciu o regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych, • wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, • likwidacja zagrożeń wynikających z niewłaściwego składowania odpadów oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i składowisk, • wprowadzanie metod i technologii „czystszej produkcji” powodującej zmniejszenie ilości i uciążliwości wytwarzanych odpadów, • stymulowanie podmiotów gospodarczych wytwarzających odpady przemysłowe do podejmowania działań zmierzających do ich gospodarczego wykorzystania.
Cel operacyjny 1.7: Rozwój potencjału turystycznego województwa	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.7	<p>a. Rozwój różnych rodzajów turystyki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzenie i kreowanie produktów turystycznych w regionie ze szczególnym naciskiem na te, które mają szansę stać się markowymi dla województwa, • rozwój klastrów turystycznych, • kreowanie i rozwój kompleksowych pakietów turystyki wypoczynkowej, przede wszystkim związanych z pobytem weekendowym, • wsparcie dla wykorzystania turystycznego obszarów cennych przyrodniczo, w tym Parku Narodowego „Ujście Warty” i parków krajobrazowych, • rozwój turystyki w oparciu o dziedzictwo kulturowe i walory naturalne (w tym Park Mużakowski), militarnej (w tym Międzyrzecki Rejon Umocniony) i enoturystyki („Lubuski Szlak Wina i Miodu”), • rozwój klastrów turystycznych. <p>b. Upowszechnienie wizerunku województwa jako regionu o wysokiej atrakcyjności turystycznej poprzez sprawną, skuteczną i nowoczesną promocję oraz informację turystyczną.</p>

	<p>c. Rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzenie, modernizacja i ewidencjonowanie szlaków turystycznych (pieszych, konnych, rowerowych, wodnych) i tematycznych, • poprawa jakości i komfortu bazy turystycznej i dostosowanie ich do wymagań współczesnego klienta.
	d. Podniesienie jakości ruchu turystycznego.
	e. Wspieranie instytucji i organizacji zajmujących się turystyką, różnych form ich współpracy oraz kształcenia wykwalifikowanej kadry turystycznej.
Cel operacyjny 1.8: Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 1.8	<p>a. Rozwój produkcji rolniczej wysokiej jakości:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie modernizacji i rozwoju przetwórstwa rolnego na poziomie gospodarstw rolnych, • promowanie wytwarzania żywności wysokiej jakości, • wspieranie i promocja postępu biologicznego w rolnictwie.
	<p>b. Wspieranie przedsięwzięć środowiskowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • restytucja starych rodzimych ras zwierząt, gatunków i odmian roślin, drzew i krzewów owocowych, • produkcja ekstensywna mięsa wołowego, • ochrona siedlisk zwierząt żyjących na wolności.
	c. Wykorzystanie wód śródlądowych do chowu i hodowli ryb.
	<p>d. Poprawa jakości gleb i zapobieganie ich degradacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekultywacja najsłabszych kompleksów glebowych poprzez ich wapnowanie, • poprawa stosunków wodnych zgodnie z Programem Mała Retencja Wodna, • ochrona gleb przed degradacją, • scalanie gruntów jako element nowego ładu w przestrzeni produkcyjnej.
	e. Polepszenie jakości dróg transportu rolniczego, w tym remonty i odtwarzanie dróg uszkodzonych oraz budowa nowych dróg w ramach projektów poscaleniowych.
	<p>f. Stymulowanie rozwoju otoczenia rolnictwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • propagowanie nowych kanałów dystrybucji produktów rolnych poprzez tworzenie targowisk, regionalnych rynków hurtowych oraz nowych strategii marketingowych, • inicjowanie współpracy rolników z jednostkami badawczo – rozwojowymi, • dostosowanie kierunków działań doradztwa rolniczego do nowych wyzwań w rolnictwie i na obszarach wiejskich.
	<p>g. Wspieranie i promocja produktów regionalnych i odtwarzanie tradycji winiarskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie działań w kierunku rozwoju istniejących i zakładanie nowych winnic i winiarni, • wspieranie stowarzyszeń winiarskich w pracach i inicjatywach legislacyjnych, • wspieranie rozwoju pszczelarstwa, • promocja lokalnych browarów i produktów browarniczych.

5.3 Wskaźniki realizacji 1. celu strategicznego

Tabela 2: Wskaźniki realizacji 1. celu strategicznego - Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. miary	Źródło	Wartości wskaźników	
				Bazowe (2010)	Docelowe (2020)
1.	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	GUS	0,10 (a)	0,50
2.	Absolwenci szkół wyższych na kierunkach	%	GUS	14,7	16,9

	matematycznych, przyrodniczych i technicznych (% absolwentów szkół wyższych ogółem)				
3.	Wartość dodana brutto na jednego pracującego	zł	GUS	82812	125310
4.	Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych Przemysł Usługi Rolnictwo	%	GUS	34,0 58,3 7,8	32,8 60,3 6,9
5.	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania zbiorowego	%	GUS	27,3	31,0
6.	Udział produkcji energii elektrycznej z OZE w produkcji energii ogółem	%	GUS	8,6	12,5

(a) – dane dotyczą roku 2009

6. CEL STRATEGICZNY 2.

Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna

Odpowiednio rozwinięta i utrzymana sieć infrastruktury transportowej jest jednym z podstawowych warunków wysokiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa lubuskiego, jego atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, a także istotną składową ogólnej jakości życia. Lubuskie posiada dobrze rozwiniętą sieć drogową i kolejową, jej której stan techniczny zostanie znacząco poprawiony. Do 2020 roku ukończona zostanie realizacja strategicznych przedsięwzięć drogowych, w tym m.in. drogi ekspresowej S3. Systemy transportu publicznego zarówno miejskie jak wewnątrzregionalne, międzyregionalne i międzynarodowe ulegną rozbudowaniu, a ich jakość zostanie znacząco podniesiona. Na wszystkich obszarach regionu zapewniony zostanie dostęp do szerokopasmowego Internetu.

Rysunek 9: Schemat celów operacyjnych 2. celu strategicznego

2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	
2.1	Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej
2.2	Usprawnienie systemu transportu publicznego
2.3	Rozwój społeczeństwa informacyjnego

6.1 Cele operacyjne

Cel 2.1 Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej

Do 2020 r. znacząco zmodernizowana, a częściowo także rozbudowana zostanie infrastruktura drogową. Szczególne znaczenie będzie miała poprawa bezpieczeństwa oraz minimalizacja uciążliwości dróg dla mieszkańców. Odnowiony zostanie tabor kolejowy, część stacji i przystanków zostanie odnowionych, a najważniejsze linie kolejowe będą modernizowane.

Szczególna uwaga poświęcona zostanie pozostałym gałęziom transportu, dla rozwoju których województwo posiada dogodne warunki - transport lotniczy i wodny. Poza działaniami mającymi charakter czysto inwestycyjny, takimi jak rozbudowa lotniska czy przywrócenie żeglowności Odry, Warty i Noteci, będzie się dbało również o spójność komunikacyjną, szczególnie pomiędzy sieciami transportowymi o znaczeniu międzynarodowym i regionalnym. W tym zakresie znaczenia nabierze także odpowiednie połączenie komunikacyjne pomiędzy portem lotniczym Zielona Góra/Babimost a głównymi ośrodkami aglomeracyjnymi, poprzez poprawę jakości dróg dojazdowych i odpowiednie zorganizowanie naziemnego transportu publicznego.

Cel 2.2 Usprawnienie systemu transportu publicznego

Zapewnienie wysokiej dostępności transportowej będzie możliwe w wyniku podjęcia działań mających na celu poprawę jakości obsługi komunikacyjnej ludności, czyli m.in. zapewnienie odpowiedniego taboru i działań organizacyjnych, pozwalających na optymalizację istniejących i uruchomienie nowych połączeń komunikacyjnych (w tym transgranicznych, m.in. do Berlina) oraz usprawnienie transportu w aglomeracjach miejskich i obszarach podmiejskich. Istotne będą także przedsięwzięcia na rzecz zmniejszenia obciążeń środowiska oraz uciążliwości dla mieszkańców związanych z transportem,

poprzez zwiększanie udziału transportu publicznego w ruchu osobowym oraz przez stałe zwiększanie udziału transportu kombinowanego i kolejowego w przewozach.

Cel 2.3 Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Rozwinięta infrastruktura teleinformatyczna stanie się jednym z elementów budowy przewagi konkurencyjnej województwa lubuskiego. Zauważalnego postępu w rozwoju społeczeństwa informacyjnego na terenie województwa lubuskiego będzie możliwy dzięki znaczącym inwestycjom w tym zakresie. Podjęty zostanie także wysiłek budowania infrastruktury telekomunikacyjnej i przystosowywania istniejącej na tzw. obszarach wykluczonych cyfrowo, na których występuje problem braku dostępu do szerokopasmowego Internetu, pokrywających się w znacznym stopniu z obszarami wiejskimi. Upowszechnianie i znacząco rozwinięte zostaną e-usługi publiczne.

6.2 Kierunki interwencji

Cel strategiczny 2.	
Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	
Cel operacyjny 2.1: Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 2.1	<p>a. Poprawa stanu technicznego infrastruktury komunikacyjnej w celu zapewnienia sprawnych połączeń pomiędzy strategicznymi ośrodkami i obszarami rozwoju gospodarczego województwa (miasta, port lotniczy, strefy gospodarcze, parki przemysłowe i naukowo-technologiczne, bazy logistyczno-magazynowe, węzły komunikacyjne etc.).</p> <p>b. Rozwój infrastruktury drogowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój sieci dróg krajowych i ekspresowych w województwie lubuskim poprzez ich sukcesywną przebudowę i modernizację, w tym w międzynarodowych korytarzach transportowych sieci TEN-T, z zapewnieniem skomunikowania węzłów dróg S3, A2 i A18 z siecią dróg niższych kategorii, • budowa obwodnic miast leżących w ciągach dróg krajowych, wojewódzkich i lokalnych w oparciu o kryteria natężenia i bezpieczeństwa ruchu drogowego, • budowa niezbędnych przepraw mostowych na rzekach województwa, • wzmocnienie powiązań transportowych z sąsiednimi regionami w tym budowa transgranicznych połączeń drogowych, • przebudowa i modernizacja sieci dróg wojewódzkich i lokalnych w celu uzyskania ich dobrego stanu technicznego, • poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez likwidowanie miejsc niebezpiecznych na drogach. <p>c. Rozwój infrastruktury kolejowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa i modernizacja głównych linii kolejowych położonych na terenie województwa w celu podniesienia ich parametrów technicznych, • poprawa infrastruktury dworców i przystanków pasażerskich, • monitorowanie działań na rzecz planowanej linii Kolei Dużych Prędkości ze stacją kolejową na terenie województwa lubuskiego. <p>d. Działania na rzecz rozwoju infrastruktury komunikacji lotniczej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa i poprawa wyposażenia lotniska regionalnego w Babimoście oraz jego skomunikowania, • wsparcie działań na rzecz budowy i modernizacji małych lotnisk trawiastych dla samolotów sportowych, turystycznych i biznesowych (Przylep i okolice Gorzowa Wlkp.).

	<p>e. Rozwój transportu wodnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie modernizacji Odrzańskiej Drogi Wodnej E-30 (rzeka Odra) oraz Międzynarodowej Drogi Wodnej E-70 (Warta, Noteć) na terenie województwa, współpraca w tym zakresie z innymi województwami, • stworzenie warunków do pełnienia przez rzeki województwa lubuskiego funkcji w transporcie towarowym i osobowym (turystycznym) i włączenia ich do europejskiego systemu dróg wodnych śródlądowych, • wspieranie działań gmin położonych nad rzekami w zakresie budowy infrastruktury nadrzecznej, portów i przystani wodnych. <p>f. Tworzenie centrów logistyczno - operacyjnych konsolidujących różne środki transportu (węzły zintegrowanego systemu transportowego).</p>
Cel operacyjny 2.2: Usprawnienie systemu transportu publicznego	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 2.2	<p>a. Rozwój połączeń transportowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie spójnych i sprawnych połączeń komunikacyjnych pomiędzy strategicznymi dla rozwoju województwa miastami i obszarami, • zwiększenie ilości transgranicznych i międzywojewódzkich połączeń komunikacyjnych, w szczególności kolejowych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry z Warszawą oraz sąsiednimi metropoliami (Wrocław, Poznań, Szczecin, Berlin), • poprawa stanu technicznego i zwiększenie ilości nowoczesnego taboru kolejowego na liniach komunikacyjnych o znaczeniu regionalnym i międzywojewódzkim, • zapewnienie regularnej komunikacji lotniczej z Warszawą i innymi miastami w kraju i Europie oraz inne działania na rzecz rozwoju i promocji połączeń lotniczych z Portu Lotniczego Zielona Góra/Babimost. <p>b. Działania na rzecz poprawy zarządzania komunikacją:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój inteligentnych systemów transportowych, • zwiększenie różnorodności form transportu w województwie, • rozwój i promocja zbiorowego transportu publicznego, w tym z zastosowaniem rozwiązań proekologicznych, • kontynuacja działań i współpraca z innymi regionami na rzecz utworzenia Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC - ROUTE 65.
Cel operacyjny 2.3: Rozwój społeczeństwa informacyjnego	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 2.3	<p>a. Tworzenie sieci powszechnego dostępu do Internetu szerokopasmowego, w szczególności na terenach zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społeczno-gospodarczego.</p> <p>b. Upowszechnianie najnowszych technologii informacyjnych i komunikacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stymulowanie zastosowania technologii cyfrowych przez administrację, służbę zdrowia, szkolnictwo i inne służby publiczne, • rozwój i promocja e-usług (e-urząd, e-zdrowie, e-szkola, e-turystyka itp.), • digitalizacja zasobów publicznych, • rozwój elektronicznej gospodarki i telepracy. <p>c. Rozbudowa infrastruktury cyfrowych baz danych, zapewniającej komplementarność sieciowych systemów informacyjnych.</p> <p>d. Działania na rzecz wzrostu bezpieczeństwa ICT.</p> <p>e. Rozwijania kompetencji cyfrowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie edukacji w zakresie wykorzystania technik ICT, • kształtowanie potrzeb, postaw i umiejętności cyfrowych mieszkańców regionu.

6.3 Wskaźniki realizacji 2. celu strategicznego

Tabela 3: Wskaźniki realizacji 2. celu strategicznego – Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. miary	Źródło	Wartości wskaźników	
				Bazowe (2010)	Docelowe (2020)
1.	Liczba mieszkańców w strefach dostępności drogowej Zielonej Góry	tys. osób	IGiPZ PAN	(b)	
	30 min			245	276
	60 min			739	891
	90 min			1502	2515
	Gorzowa Wielkopolskiego				
	30 min			198	204
	60 min			503	680
90 min	1128	2102			
2.	Liczba mieszkańców w strefach dostępności kolejowej Zielonej Góry	tys. osób	IGiPZ PAN	(b)	
	30 min			195	210
	60 min			523	635
	90 min			1053	1743
	Gorzowa Wielkopolskiego				
	30 min			189	253
	60 min			391	566
90 min	760	1946			
3.	Odsetek gospodarstw domowych posiadających komputer (z dostępem do Internetu)	%	GUS	60,5	84,3
4.	Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego	%	GUS	67,4	99,0

(b) – dane dotyczą roku 2008

7. CEL STRATEGICZNY 3.

Spoleczna i terytorialna spójność regionu

Zapewnienie spójności regionu, zarówno w wymiarze społecznym jak i terytorialnym jest jednym ze strategicznych celów rozwoju województwa lubuskiego. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe poprzez zwiększenie dostępności do różnego typu usług społecznych i promocję włączenia zawodowego, a także poprzez zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Powszechny dostęp do wysokiej jakości usług publicznych, w tym edukacyjnych, medycznych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych wraz z odpowiednią infrastrukturą społeczną, będzie jedną z podstawowych miar sukcesu wdrażania strategii rozwoju województwa. Rozwój obszarów wiejskich będzie wyrażał się w znacznym stopniu przemianami jakościowymi i zmniejszaniem cywilizacyjnego dystansu tych terenów do jakości usług oferowanych w miastach.

Rysunek 10: Schemat celów operacyjnych 3. celu strategicznego

3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	
3.1	Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych
3.2	Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna
3.3	Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej
3.4	Promocja włączenia zawodowego i społecznego
3.5	Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich
3.6	Wsparcie budowy oraz modernizacji systemów i infrastruktury zapobiegania zagrożeniom

7.1 Cele operacyjne

Cel 3.1 Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych

Do 2020 r. podniesiona zostanie dostępność do usług edukacyjnych i atrakcyjności kształcenia na wszystkich poziomach nauczania, m.in. poprzez poprawę infrastruktury dydaktycznej, zwiększenie atrakcyjności kierunków kształcenia, podniesienie różnorodności oferty oświatowej. Osiągnięcie spójności społecznej będzie efektem m.in. wyrównywania szans edukacyjnych, w tym zapewnienia dostępności edukacji od poziomu przedszkola do studiów wyższych, szczególnie na terenach wiejskich.

Cel 3.2 Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna

Podjęte zostaną działania mające na celu zwiększenie dostępu do usług medycznych, a w szczególności usług specjalistycznych. Prognozy demograficzne wskazują na starzenie się społeczeństwa, co determinuje wzrost zapotrzebowania na usługi medyczne i opiekuńcze. W zakresie poprawy zdrowia mieszkańców ważne miejsce zajmie także profilaktyka.

Cel 3.3 Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej

Wzrost zróżnicowanej oferty kulturalnej oraz liczby atrakcyjnych wydarzeń w tej dziedzinie przełoży się nie tylko na podniesienie jakości życia mieszkańców, ale będzie miało także wpływ na turystyczną atrakcyjność regionu. Bogata oferta kulturalna i sportowa będzie elementem wizerunku województwa jako interesującego miejsca „wartego zachodu”. Duży nacisk zostanie położony na tworzenie coraz

lepszego warunków do uprawiania sportu, zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i wśród dorosłych mieszkańców województwa.

Cel 3.4 Promocja włączenia zawodowego i społecznego

Polityka zmierzająca do zapewnienia spójności społecznej będzie realizowana także poprzez budowę efektywnych instrumentów przeciwdziałania powstawaniu i zwalczania dotychczasowych oraz nowych form wykluczenia społecznego. Należy spodziewać się, że w perspektywie najbliższych lat znaczenia nabierać będą następujące, często zupełnie nowe oblicza wykluczenia społecznego: cyfrowe, energetyczne, ze względu na stan zdrowia, edukacyjne oraz dziedziczenie ubóstwa. Polityka społeczna będzie narzędziem wdrażania instrumentów, które pozwolą na ograniczenie skutków tego rodzaju zjawisk i procesów. W przypadku województwa lubuskiego szczególnie istotne będzie podjęcie działań zmierzających do zwiększenia aktywizacji zawodowej mieszkańców.

Cel 3.5 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Obszarem szczególnego zainteresowania i interwencji polityki regionalnej będą w województwie lubuskim obszary wiejskie (ponad połowa gmin regionu to gminy wiejskie). Zasadniczym celem stanie się bardziej intensywne włączenie tych obszarów w procesy rozwojowe regionu i kraju. Do 2020 r. częściowo przewyższony zostanie problem utrudnionego dostępu bądź też ograniczony wachlarz usług publicznych, z jakich mogą skorzystać mieszkańcy obszarów wiejskich. Jednym z ważnych mechanizmów zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich będzie poprawa dostępności, w tym komunikacyjnej do regionalnych i powiatowych ośrodków administracyjnych. Obszarami wymagającymi szczególnej interwencji są w dalszym ciągu tereny byłych Państwowych Gospodarstw Rolnych, na których obok niezdolności do znalezienia pracy, widoczne są inne negatywne zjawiska społeczne.

Cel 3.6 Wsparcie budowy oraz modernizacji systemów i infrastruktury zapobiegania zagrożeniom

W obliczu stałego narażenia województwa lubuskiego na szereg negatywnych skutków wynikających m.in. z uwarunkowań pogodowych (np. długotrwałe opady lub susze) podejmowane będą działania dążące do zwiększania bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, przeciwpożarowego oraz minimalizacji skutków suszy. Podjęte będą projekty i programy mające na celu przeciwdziałanie klęskom żywiołowym oraz m.in. ograniczenie lokalizacji zabudowy mieszkaniowej i użyteczności publicznej na terenach zalewowych.

7.2 Kierunki interwencji

Cel strategiczny 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	
Cel operacyjny 3.1: Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 3.1	a. Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez: <ul style="list-style-type: none">• tworzenie systemów stypendialnych,• wspieranie nauki języków obcych,• zapewnienie powszechnego wychowania przedszkolnego,• wspieranie działań mających na celu zmniejszanie luki edukacyjnej między ludnością miast a terenami wiejskimi.

	<p>b. Wspieranie budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury edukacyjnej.</p> <p>c. Przygotowanie młodzieży do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyposażenie szkół w infrastrukturę informatyczną, • powszechny dostęp młodzieży do technologii informacyjno – komunikacyjnych, • podnoszenie świadomości ludności z terenów wiejskich o konieczności kształcenia na poziomie średnim i wyższym, • rozwój umiejętności kluczowych, • rozwój infrastruktury informatycznej bibliotek, • kompleksowe przyłączenie bibliotek do Internetu i rozwój usług on-line.
Cel operacyjny 3.2: Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 3.2	<p>a. Poprawa organizacji świadczenia usług zdrowotnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój wysokospecjalistycznych usług zdrowotnych, • zmniejszenie deficytu kadry medycznej w województwie, • optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów. <p>b. Poprawa funkcjonowania systemu informacji i wiedzy o ochronie zdrowia, w tym rozwój i upowszechnianie e-usług.</p> <p>c. Dostosowanie opieki zdrowotnej do dynamiki długookresowych trendów demograficznych.</p> <p>d. Promocja zdrowia i kształtowanie prozdrowotnych postaw mieszkańców województwa lubuskiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie inicjatyw na rzecz podnoszenia świadomości społecznej w zakresie zdrowego stylu życia, • propagowanie działań na rzecz promocji zdrowia. <p>e. Rozwój bazy ratownictwa medycznego.</p>
Cel operacyjny 3.3: Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 3.3	<p>a. Wspieranie ponadlokalnych przedsięwzięć kulturalnych i promocyjnych realizowanych na terenie miast, gmin i powiatów.</p> <p>b. Wspieranie tworzenia, rozbudowy i modernizacji instytucji kultury oraz poprawy ich wyposażenia w niezbędny sprzęt.</p> <p>c. Poprawa dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, także z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych (e- muzea, e- biblioteki itp.).</p> <p>d. Rozszerzenie oferty usług kulturalnych przez odpowiednie instytucje (szersze otwarcie się na potencjalnych odbiorców).</p> <p>e. Rozwój mechanizmów wsparcia i współpracy między różnymi podmiotami i osobami działającymi w sektorze kultury.</p> <p>f. Zwiększenie dostępności do aktywności fizycznej dla wszystkich grup społecznych poprzez budowę, rozbudowę i modernizację bazy ośrodków sportowo – rekreacyjnych.</p> <p>f. Wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw sportowych w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjnych form aktywności fizycznej zapobiegających patologiom społecznym oraz zjawisku otyłości, • sportu dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych oraz osób w wieku poprodukcyjnym (w tym przez organizacje pozarządowe), • kształcenia kadry trenersko - instruktorskiej.

Cel operacyjny 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego

Kierunki interwencji celu operacyjnego 3.4

- a. Ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa poprzez:
 - promocję i rozwój pracy socjalnej i ekonomii społecznej,
 - tworzenie kompleksowego systemu wsparcia osób starszych, niepełnosprawnych, uzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - rozwój różnorodnych usług opiekuńczych.
- b. Rozwijanie współpracy między służbami zatrudnienia a instytucjami pomocy społecznej w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- c. Aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zwłaszcza długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych i z obszarów wiejskich, poprzez aktywne programy rynku pracy.
- d. Zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom przeżywającym trudne sytuacje życiowe:
 - identyfikowanie przyczyn wykluczenia społecznego, badanie skali ubóstwa i uzależnień,
 - rozwój profesjonalnej pracy socjalnej i poradnictwa społecznego,
 - promocja dobrych praktyk i rozwiązań środowiskowych na rzecz grup wykluczonych,
 - zapewnienie dostępu do opieki instytucjonalnej.
- e. Udoskonalenie i rozbudowa infrastruktury społecznej:
 - tworzenie sieci placówek, ośrodków i grup wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym,
 - likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej,
 - inspirowanie do tworzenia sieci świetlic i ośrodków wsparcia,
 - rozwój sieci placówek wczesnej interwencji, grup wsparcia i poradnictwa rodzinnego.
- f. Podejmowanie skutecznych działań w zakresie polityki imigracyjnej.

Cel operacyjny 3.5: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Kierunki interwencji celu operacyjnego 3.5

- a. Wspieranie rozwoju przedsięwzięć wynikających z programu LEADER na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.
- b. Wspieranie rozwoju przedsięwzięć wynikających z programu rozwoju obszarów wiejskich i programów dotyczących rybactwa:
 - wspieranie inicjatyw dotyczących budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe i społeczno – kulturalne,
 - wspieranie budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów małej architektury, wspieranie wszelkich inwestycji służących kultywowaniu tradycji, rewitalizacji i innych.
- c. Wspomaganie procesów rewitalizacji zdegradowanych obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich oraz ochrona krajobrazu wiejskiego.
- d. Działania na rzecz zwiększenia dostępności do usług publicznych.
- e. Aktywizacja obszarów wiejskich poprzez rozwój krajowej sieci obszarów wiejskich:
 - aktywizowanie organizacji oraz struktur administracyjnych zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich,
 - identyfikacja i analiza oraz wymiana informacji i wiedzy w zakresie rozwoju obszarów wiejskich wśród partnerów na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym oraz wspólnotowym.
- f. Poprawa infrastruktury wiejskiej:
 - budowa sieci wodociągowo - kanalizacyjnych oraz rozbudowa już istniejących,
 - modernizacja i budowa stacji uzdatniania wody,
 - wspieranie operacji dotyczących systemu zbiórki, segregacji lub wywozu odpadów komunalnych,
 - wytwarzanie i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych.
- g. Budowa i modernizacja przepompowni melioracyjnych i urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

Cel operacyjny 3.6: Wsparcie budowy oraz modernizacji systemów i infrastruktury zapobiegania zagrożeniom

Kierunki interwencji celu operacyjnego 3.6	a. Usprawnienie zarządzania środowiskiem w zakresie retencjonowania wód i zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego: <ul style="list-style-type: none"> • budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych, • pogłębianie dna rzek, • współpraca jednostek samorządu terytorialnego z kraju i zagranicy (Niemcy) na rzecz realizacji programu ochrony przeciwpowodziowej, • polepszenie warunków monitorowania zabezpieczenia przeciwpowodziowego, m.in. poprzez wprowadzanie systemów i programów elektronicznych, • uzupełnianie i utrzymywanie w ciągłej gotowości magazynów przeciwpowodziowych.
	d. Zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom poprzez budowę lub remonty infrastruktury technicznej.
	e. Promowanie działań dostosowawczych do zmian klimatycznych oraz zapobiegania i zarządzania ryzykiem.
	f. Zwiększenie bezpieczeństwa i ciągłości dostaw energii elektrycznej i innych mediów energetycznych.
	g. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służb ratowniczych i porządkowych oraz systemu ratowniczo-gaśniczego.
	h. Doskonalenie działalności i współpracy policji, straży pożarnej i innych służb oraz instytucji, odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego.
	i. Identyfikacja i podejmowanie działań ochronnych przeciw przestępstwom popełnianym w cyberprzestrzeni.

7.3 Wskaźniki realizacji 3. celu strategicznego

Tabela 4: Wskaźniki realizacji 3. celu strategicznego – Społeczna i terytorialna spójność regionu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. miary	Źródło	Wartości wskaźników	
				Bazowe (2010)	Docelowe (2020)
1.	Stopa bezrobocia wg BAEL	%	GUS (BAEL)	10,5	8,8
2.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat w placówkach wychowania przedszkolnego w % ogółu dzieci w tej grupie wiekowej	%	GUS	65,6	78,5
	Podregion gorzowski			65,3	78,3
	Podregion zielonogórski			65,8	78,6
3.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	GUS	15,2	13,1
4.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków	%	GUS	68,4	78,6
	Podregion gorzowski			74,9	82,2
	Podregion zielonogórski			64,4	77,8
5.	Urodzenia żywe na 1 tys. Mieszkańców	%	GUS	10,8	14,1
	Podregion gorzowski			10,8	14,1
	Podregion zielonogórski			10,8	14,1

8. CEL STRATEGICZNY 4.

Region efektywnie zarządzany

Do 2020 r. w dalszym ciągu będzie zwiększała się rola województwa w zakresie programowania i wspierania rozwoju regionalnego. Proces ten będzie szczególnie widoczny we wzroście zakresu odpowiedzialności regionów w realizacji zadań mających bezpośrednie przełożenie na tendencje rozwojowe. Powodzenie tego procesu w znacznym stopniu będzie uzależnione od jakości współpracy najważniejszych podmiotów regionalnych - jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, urzędów administracji publicznej itd. Ważnym celem rozwojowym regionu będzie wzmocnienie kapitału społecznego i kształtowanie tożsamości regionalnej. Sukces w realizacji Strategii będzie zatem w znacznej mierze zależał od poprawy jakości powiązań, od rozwoju sieci wzajemnych zależności, interesów i kompetencji opartych o sprawny, dobrze funkcjonujący system zarządzania realizacją wyznaczonych zadań. Rozwój współpracy międzynarodowej oraz intensywna promocja przyczynią się do poprawy postrzegania i pozycji województwa w Polsce i Europie.

Rysunek 11: Schemat celów operacyjnych 4. celu strategicznego

4. Region efektywnie zarządzany	
4.1	Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa i promocja marki Lubuskie
4.2	Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej
4.3	Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej
4.4	Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym
4.5	Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych

8.1 Cele operacyjne

Cel 4.1 Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa i promocja marki Lubuskie

W procesie konkurencji, o inwestorów, turystów i migrantów, coraz większe znaczenie będzie miał wizerunek województwa i jego zewnętrzna rozpoznawalność. Promocja województwa lubuskiego będzie łączyć promocję gospodarczą (w tym szczególnie proinwestycyjną) i turystyczną, wzmocniając tym samym w sposób spójny i jednoznaczny atrakcyjny wizerunek województwa. Partnerzy gospodarczy wielu lubuskich firm znajdują się poza granicami Polski. Stąd też planowane jest wspieranie eksportu, także poprzez działania promocyjne. Szczególny wysiłek zostanie podjęty w celu promocji marki *Lubuskie warte zachodu*, z wykorzystaniem całego szeregu narzędzi promocyjnych, w tym także nowoczesnych mediów społecznościowych.

Cel 4.2 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej

Współpraca międzynarodowa z regionami UE, Europy Środkowo-Wschodniej i z innych części świata (m.in. z Chin) będzie kontynuowana i wzmocniana. Szczególny nacisk zostanie położony na zwiększanie wymiernych efektów tej współpracy. Bez wątpienia najważniejszym kierunkiem kontaktów międzynarodowych dla regionu lubuskiego będą w dalszym ciągu landy niemieckie, szczególnie

Brandenburgia. Planuje się podejmowanie współpracy z nowymi regionami, zgodnie z kierunkami polskiej polityki zagranicznej. Prowadzone będą intensywne kontakty z instytucjami Unii Europejskiej i stowarzyszeniami międzynarodowymi reprezentującymi interesy regionów UE. Współpraca społeczno - gospodarcza będzie intensyfikowana, w szczególności w następujących wymiarach: gospodarczym, kulturowym, sportowym, edukacyjnym i turystycznym, a także w ramach budowy i modernizacji infrastruktury technicznej, wzmocnienia kooperacji przedsiębiorstw, instytucji i organizacji pozarządowych. Wymiernym efektem współpracy będzie zaprogramowanie i realizowanie projektów ponadregionalnych.

Cel 4.3 Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej

Kluczowe we współczesnym świecie znaczenie „małych ojczyzn”, z poczuciem wspólnej tożsamości, tradycyjnych więzi i podzielanych wartości, zostanie pogłębione i uzupełnione o zdolność mieszkańców do partnerskiego współdziałania na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego. W tym kontekście szczególnie istotne będzie udzielanie wsparcia zorganizowanym formom aktywności obywatelskiej, a także zwiększenie poziomu zaufania społecznego do instytucji regionalnych.

Wspierany będzie rozwój kapitału kulturowego i kreatywnego, który odgrywa coraz bardziej znaczącą rolę w gospodarce opartej na wiedzy i warunkuje innowacyjność, stanowiącą kluczowy mechanizm zmiany i rozwoju. Dla rozwoju organizacji obywatelskich bardzo duże znaczenie będzie miało większe zaangażowanie się instytucji publicznych.

Włączenie do udziału w procesie rozwoju regionu organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, reprezentantów różnorodnych, często nieformalnych grup społecznych, przyczyni się do trwałego budowania tożsamości regionalnej, która z racji uwarunkowań historycznych nie jest tak silna, jak w większości innych polskich województw. Równie ważne dla budowania kapitału społecznego będzie pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców. Kształtowanie i wzmocnianie tożsamości regionalnej i propagowanie szeroko pojętego dorobku regionu będzie wymagało, oprócz stworzenia odpowiednich warunków materialnych i organizacyjnych, także wykorzystania szczególnie wybitnych postaci związanych z województwem lubuskim.

Cel 4.4 Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym

Samorząd województwa pełnić będzie podstawową rolę w procesie programowania i zarządzania, a także koordynowania działań rozwojowych na szczeblu regionalnym. Jednym z wymiarów realizacji tychże zadań będzie przygotowywanie wysokiej jakości dokumentów strategicznych oraz programów i dokumentów o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, przy współudziale partnerów spoza sektora publicznego.

Zarówno wojewoda i jego służby, jak i samorząd wojewódzki, w zakresie swoich kompetencji, pełnią rolę łącznika pomiędzy rządem a samorządami lokalnymi. Samorząd wojewódzki w dalszym ciągu będzie działał na rzecz budowania sieci współpracy na szczeblu regionalnym, która będzie integrować przedsięwzięcia w zakresie planowania i realizacji polityki regionalnej. Stąd też z dużym zaangażowaniem podejmowane będą wysiłki skierowane na tworzenie i wdrażanie mechanizmów monitoringu i ewaluacji, mających na celu zwiększenia efektywności i skuteczności realizowanych

działań prorozwojowych. Wzmocnione zostanie planowanie przestrzenne na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Cel 4.5 Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych

Zarządzanie rozwojem regionu będzie opierać się na sprawnej administracji, rozumianej nie tylko jako szybkie i efektywne prowadzenie postępowań administracyjnych, ale również jako sprawny i skoordynowany system realizacji i monitorowania osiągnięcia celów Strategii, szczególnie w zakresie wymiany informacji i współpracy pomiędzy samorządem województwa a partnerami społeczno-gospodarczymi. Rosnące doświadczenie i profesjonalizm urzędów oraz ich pracowników skutkować będzie jeszcze wyższą efektywnością pozyskiwania i wdrażania funduszy unijnych oraz przyciągania inwestycji zewnętrznych przez jednostki samorządu terytorialnego.

8.2 Kierunki interwencji

Cel strategiczny 4. Region efektywnie zarządzany	
Cel operacyjny 4.1: Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa i promocja marki Lubuskie	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 4.1	a. Tworzenie wizerunku regionu atrakcyjnego gospodarczo: <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie nowoczesnych form promocji gospodarczej regionu w kraju i za granicą, • aktywny udział województwa w targach inwestycyjnych i innych wydarzeniach gospodarczych, • promowanie wspólnych przedsięwzięć samorządów i innych instytucji na rzecz tworzenia pozytywnego wizerunku województwa lubuskiego, • prowadzenie portalu poświęconego tematyce gospodarczej, z informacjami dla przedsiębiorców oraz inwestorów krajowych i zagranicznych, • prowadzenie informacyjno-promocyjnego portalu Wrota Lubuskie, poświęconego ofercie turystycznej i kulturalnej województwa lubuskiego.
	b. Promocja marki Lubuskie warte zachodu wśród przedsiębiorców, mieszkańców oraz innych regionów kraju i Europy: <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie organizacyjne i finansowe dla najważniejszych wydarzeń kulturalnych, sportowych i turystycznych, a także innych imprez masowych na terenie województwa, • prowadzenie wojewódzkiego portalu informacyjnego (www.lubuskie.pl) dla mieszkańców regionu, • promocja lubuskich uczelni wyższych, • wzmocnienie wizerunku województwa lubuskiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie z bogatą ofertą kulturalną.
	c. Promowanie postaw proekologicznych w szczególności wśród młodzieży.
Cel operacyjny 4.2: Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej	
Kierunki interwencji celu operacyjnego 4.2	a. Intensyfikacja współpracy gospodarczej i społecznej z regionami w kraju i za granicą: <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie partnerskich kontaktów samorządów terytorialnych, instytucji i organizacji pozarządowych, • rozwój różnych form współpracy transgranicznej, m.in. w wymiarze gospodarczym, kulturowym, sportowym, edukacyjnym i turystycznym, • wspólne działania w zakresie modernizacji i rozbudowy infrastruktury transgranicznej, • wzmocnienie kooperacji przedsiębiorstw oraz przeprowadzenie działań ułatwiających współpracę i podejmowanie wspólnych inicjatyw. • realizacja wspólnych przedsięwzięć z województwami Polski zachodniej.

	b. Działania na rzecz integracji europejskiej, w tym współpraca z instytucjami Unii Europejskiej i stowarzyszeniami międzynarodowymi reprezentującymi interesy regionów państw UE.
	c. Rozwój współpracy międzyregionalnej wynikającej z podpisanych umów partnerskich oraz podejmowanie współpracy z nowymi regionami, będącej w spójności z kierunkami polskiej polityki zagranicznej.
	d. Działania na rzecz kształtowania świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowania polskości.
	e. Wzmocnienie struktur współpracy transgranicznej, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • rozwój działalności euroregionów Sprewa-Nysa-Bóbr i Pro Europa Viadrina, • realizacja projektów w ramach współpracy transgranicznej (w szczególności z Brandenburgią i Saksonią).

Cel operacyjny 4.3: Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej

Kierunki interwencji celu operacyjnego 4.3	a. Wspieranie działań na rzecz zwiększenia aktywności i partycypacji obywatelskiej w życiu publicznym i społecznym: <ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie świadomości znaczenia kapitału społecznego, • rozwój i wzmocnienie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej, • działania na rzecz zwiększenia poziomu zaufania społecznego do instytucji publicznych.
	b. Wzmacnianie partnerskiego podejścia do działań na rzecz rozwoju województwa lubuskiego poprzez pogłębianie i zacieśnianie współpracy między instytucjami publicznymi i organizacjami obywatelskimi.
	c. Wspieranie inicjatyw na rzecz umacniania więzi regionalnych, w tym poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystywanie potencjału kulturowego i lokalnych tożsamości w rozwoju regionalnym, • ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, • propagowanie etosu Małej Ojczyzny oraz poczucia wspólnoty wśród mieszkańców regionu.
	d. Propagowanie lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego i gospodarczego: <ul style="list-style-type: none"> • promocja wybitnych Lubuszan i ich dorobku, • popularyzacja historii Ziemi Lubuskiej i badań naukowych związanych z regionem.

Cel strategiczny 4.4: Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym

Kierunki interwencji celu strategicznego 4.4	a. Wzmocnienie koordynacji planowania i realizacji polityk publicznych w województwie.
	b. Działania na rzecz tworzenia spójnych lokalnych i regionalnych dokumentów strategicznych i planistycznych o wysokiej jakości.
	c. Wzmocnienie partnerskiej współpracy przedstawicieli różnych środowisk regionu w systemie zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego.
	d. Promowanie standardów zarządzania polityką rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym w województwie.
	e. Utworzenie zintegrowanego systemu monitorowania i oceny rozwoju województwa w ujęciu gospodarczym, społecznym i przestrzennym z wiodącą rolą regionalnego obserwatorium terytorialnego.
	f. Wzmocnienie współpracy samorządu województwa z administracją rządową szczebla centralnego i regionalnego w zakresie polityki regionalnej.

Cel strategiczny 4.5: Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych

Kierunki interwencji celu strategicznego 4.5	a. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i umiejętności interpersonalnych pracowników administracji.
	b. Usprawnienie funkcjonowania jednostek administracji publicznej poprzez wdrożenie systemów usprawniających (np. e-urząd, system zarządzania jakością) i poprawę wyposażenia placówek.

	c. Podniesienie standardów obsługi klienta poprzez opracowanie i wdrożenie odpowiednich procedur i regulacji.
	d. Zwiększenie przepływu informacji między instytucjami centralnymi, regionalnymi i lokalnymi, wymiana doświadczeń i tworzenie katalogu „dobrych praktyk”.
	e. Rozwój instytucjonalny i kadrowy na rzecz pozyskiwania i wdrażania środków Unii Europejskiej.

8.3 Wskaźniki realizacji 4. celu strategicznego

Tabela 5: Wskaźniki realizacji 4. celu strategicznego – Region efektywnie zarządzany

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. miary	Źródło	Wartości wskaźników	
				Bazowe (2010)	Docelowe (2020)
1.	Udział wydatków inwestycyjnych w relacji do budżetów gmin Podregion gorzowski Podregion zielonogórski	%	GUS	19,5	36,8
				19,0	37,4
				19,8	36,4
2.	Odsetek powierzchni województwa objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	%	GUS	6,3	24,8
3.	Odsetek osób korzystających z usług on-line świadczonych przez urzędy	%	MSWiA	21,1 (b)	60,0

(b)– dane dotyczą roku 2008

9. STRATEGICZNE PRZEDSIĘWZIĘCIA O CHARAKTERZE REGIONALNYM I PONADREGIONALNYM

Dążąc do realizacji celów strategicznych niezbędne jest podjęcie kluczowych przedsięwzięć mających charakter regionalny lub ponadregionalny. Zawierają się one w kierunkach interwencji jako zadania lub wprost konkretne przedsięwzięcia. Szereg z nich może mieć charakter projektów sieciowych albo grupy przedsięwzięć obejmujących nie tylko zadania inwestycyjne. Należą do nich np. rozwój Uniwersytetu Zielonogórskiego, utworzenie Akademii Gorzowskiej, wykorzystanie złóż węgla brunatnego Gubin-Brody, tworzenie sieci powszechnego dostępu do Internetu czy promowanie Lubuskiego Szlaku Wina i Miodu.

W toku konsultacji projektu SRWL zgłoszono wiele propozycji wpisania do niej konkretnych inwestycji. Zarząd Województwa Lubuskiego wskazał 24 inwestycje (ich opis znajduje się w załączniku), na podstawie oceny merytorycznej dokonanej wg trzech kryteriów:

1. znaczącego wpływu na osiągnięcie celów strategicznych województwa,
2. co najmniej regionalnego charakteru przedsięwzięć i zgodności z dokumentami strategicznymi (KSRR, KPZK, Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej),
3. realności przystąpienia do realizacji inwestycji do 2020 roku z uwzględnieniem potencjału instytucjonalnego i finansowego oraz priorytetów Polityki Spójności 2014-2020.

Wykaz kluczowych inwestycji:

1. Rozwój Lubuskiego Parku Przemysłowo–Technologicznego w Nowym Kisielinie.
2. Rozwój Parku Technologii i Logistyki Przemysłu INTERIOR w Nowej Soli.
3. Utworzenie parku naukowo-przemysłowego w Gorzowie Wlkp.
4. Dokończenie budowy drogi ekspresowej S3.
5. Dokończenie węzłów A2.
6. Przebudowa drogi nr 18 do parametrów autostrady.
7. Modernizacja dróg krajowych 22 i 24.
8. Rozwój drogi nr 27 Zielona Góra - Żary – autostrada A18.
9. Połączenie drogi S3 przez Nową Sól - Kożuchów Iłowę - Szprotawę z autostradami A18/A4.
10. Budowa przeprawy mostowej w Kostrzynie nad Odrą / północna obwodnica miasta.
11. Budowa mostu w Miłsku.
12. Most na Odrze w Krośnie Odrzańskim wraz z obwodnicą.
13. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury linii kolejowej nr 273 (CE-59) na odcinku Głogów-Zielona Góra-Kostrzyn („Odrzanka”).
14. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury linii kolejowej nr 203 na odcinku Krzyż - Gorzów Wlkp. - Kostrzyn n/O.
15. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury linii kolejowych 275 na odcinku Miłkowice - Żagań oraz linii 14 na odcinku Żagań Żary - Forst.
16. Uruchomienie kolei miejskiej i aglomeracyjnej Lubuskiego Trójmiasta.
17. Rozbudowa i poprawa wyposażenia lotniska w Babimoście.
18. Modernizacja lotniska w Przylepie.
19. Budowa lotniska do celów biznesowych i sportowo–turystycznych w okolicach Gorzowa Wlkp.
20. Budowa bazy lotniczego pogotowia ratunkowego HEMS w północnej części województwa.
21. Modernizacja odrzańskiej drogi wodnej E-30.

22. Modernizacja międzynarodowej drogi wodnej E-70.
23. Rozwój Winnicy Lubuskiej w Zaborze.
24. Rozbudowa Wojewódzkiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Drzonkowie.

W wyniku prac nad *Założeniami Strategii Rozwoju Polski Zachodniej* (patrz rozdz. 10), określono 25 potencjalnych projektów ponadregionalnych, spośród których marszałkowie województw Polski zachodniej wskazali siedem⁹ priorytetowych. Powinny być one współfinansowane ze środków UE w ramach krajowych programów operacyjnych na lata 2014-2020. Jest wśród nich pięć bardzo ważnych dla województwa lubuskiego projektów, w tym trzy znajdujące się na liście kluczowych inwestycji:

1. Modernizacja odrzańskiej drogi wodnej.
2. Dokończenie drogi S3.
3. Modernizacja linii kolejowej CE-59 (a także E-59).
4. Budowa ponadregionalnych specjalistycznych centrów usług medycznych (w tym radioterapii w Gorzowie Wlkp.).
5. Rozbudowa sieci energetycznych (400 kV).

⁹ Dwa z tych projektów nie dotyczą województwa lubuskiego: budowa drogi S5 (z woj. wielkopolskiego na Opolszczyznę i dalej do granicy z Republiką Czeską) i drogi S11 (z woj. zachodniopomorskiego przez Wielkopolskę na Opolszczyznę)

10. SPÓJNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO Z EUROPEJSKIMI, KRAJOWYMI I PONADREGIONALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wpisuje się w krajowy i unijny system programowania rozwoju, który ma zapewnić spójność celów i działań rozwojowych. Na poziomie unijnym priorytety rozwoju w okresie do roku 2020 określa *Strategia Europa 2020*. Istotną rolę pełni *Strategia UE dla Morza Bałtyckiego*. Ponadto ważną rolę z punktu widzenia programowania odgrywają dwa dokumenty przyjęte przez Komisję Europejską tj. *Piąty Raport Kohezyjny* i projekt pakietu legislacyjnego 2014-2020. Na szczeblu krajowym głównymi dokumentami strategicznymi istotnymi dla prowadzenia polityki rozwoju, z którymi spójna jest SRWL 2020, są *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Trzecia fala nowoczesności. Polska 2030 (DSRK)*, *Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK)* i *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)*. SRWL 2020 jest również zgodna z priorytetami określonymi w dokumencie ponadregionalnym *Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej*.

10.1 Dokumenty strategiczne poziomu międzynarodowego

Strategia Europa 2020

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu *Europa 2020*, przyjęta przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r., to kluczowy dokument dla średniookresowej strategii rozwoju kraju w kontekście członkostwa Polski w Unii Europejskiej, a także dokument o znaczeniu fundamentalnym dla rozwoju UE w ciągu najbliższej dekady.

Europa 2020 jest dokumentem programowym rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej, który zastąpił realizowaną od 2000 r., zmodyfikowaną pięć lat później, Strategię Lizbońską. Według nowej Strategii, w ciągu najbliższych 10 lat Unia Europejska skupi się na osiągnięciu wzrostu opartego na wiedzy i innowacjach (rozwój inteligentny), na rozwoju gospodarki niskoemisyjnej (rozwój zrównoważony) oraz zachowaniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej (rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu). Przyjęto pięć głównych celów Strategii Europa 2020 z wymiernymi wskaźnikami, które UE jako całość powinna osiągnąć w 2020 roku:

- Cel 1 *Zatrudnienie*: 75 proc. osób w wieku 20-64 lat powinno mieć pracę.
- Cel 2 *Badania i rozwój*: na inwestycje w badania i rozwój powinniśmy przeznaczać 3 proc. PKB.
- Cel 3 *Zmiany klimatu i energia*: należy ograniczyć emisje gazów cieplarnianych o 20 proc. w stosunku do poziomu z 1990 r. (lub nawet o 30 proc., jeśli warunki będą sprzyjające), 20 proc. energii powinno pochodzić ze źródeł odnawialnych, efektywność energetyczna powinna wzrosnąć o 20 proc.
- Cel 4 *Edukacja*: odsetek młodych ludzi przedwcześnie porzucających naukę nie powinien przekraczać 10 proc., co najmniej 40 proc. osób w wieku 30-34 powinno mieć wykształcenie wyższe.
- Cel 5 *Ubóstwo i wykluczenie społeczne*: zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln.

Realizację tych celów ma zapewnić siedem inicjatyw przewodnich, które umożliwią postępy w ramach każdego z priorytetów tematycznych. Cele Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego ukierunkowane

są na realizację celów Strategii *Europa 2020* na poziomie regionu wpisują się w inicjatywy przewodnie (Rysunek 12).

Rysunek 12: Korelacja celów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 z inicjatywami przewodnimi Strategii Europa 2020

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	Inicjatywy przewodnie Strategii Europa 2020						
	Unia innowacji	Mobilna młodzież	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Europejska Agenda Cyfrowa	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	Europejski program walki z ubóstwem
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	■	■	■	■	■	■	■
2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	■	■	■	■	■	■	■
3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	■	■	■	■	■	■	■
4. Region efektywnie zarządzany	■	■	■	■	■	■	■

Pakiet legislacyjny i dokumenty programowe Polityki Spójności UE 2014-2020

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 uwzględnia propozycje Komisji Europejskiej z 6 października 2011 zawarte w jej pakiecie legislacyjnym, określającym zasady i szczegółowe reguły funkcjonowania funduszy polityki spójności na lata 2014–2020. Propozycje te przewidują zwiększenie środków dla regionów i skoncentrowanie się na programach na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

W celu maksymalnego zwiększenia wpływu polityki na osiąganie priorytetowych celów UE Komisja proponuje wzmocnić proces planowania strategicznego. Wspólne Ramy Strategiczne będą źródłem wytycznych w kwestii planowania wszystkich funduszy. W umowach partnerstwa, uzgodnionych między Komisją a państwami członkowskimi, zostanie określony wkład ogólny poszczególnych krajów w realizację celów tematycznych oraz zaangażowanie w konkretne działania prowadzące do osiągnięcia celów strategii *Europa 2020*. Wskazane zostały kierunki interwencji polityki spójności - Komisja Europejska zaproponowała listę tematycznych celów uwzględniającą 11 obszarów interwencji:

1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji,
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych,
3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury,
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach,
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów,
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu, najważniejszych infrastruktur sieciowych,
8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników,

9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem,
10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie,
11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej.

Fundusze składające się na Wspólne Ramy Strategiczne pozostaną w okresie 2014-2020 jednym z kluczowych źródeł finansowania modernizacji Polski. Przewiduje się, że fundusze WRS będą stanowiły średniorocznie ok. 35% wydatków strukturalnych i 13% wydatków rozwojowych państwa. W celu zwiększenia efektywności oddziaływania funduszy UE Komisja Europejska zaproponowała koncentrację tematyczną środków i przestrzeganie minimalnych limitów alokacji na wybrane cele tematyczne. W regionach słabiej rozwiniętych, do których zalicza się województwo Lubuskie, min. 50% środków EFRR musi zostać przeznaczonych na cele tematyczne 1, 2, 3 i 4 (badania i innowacyjność, ICT, MŚP oraz gospodarka niskoemisyjna). Kolejnych min. 20-25% środków funduszy strukturalnych musi zostać przeznaczonych na cele tematyczne 8, 9, 10. Konsekwencją tej koncentracji będzie przede wszystkim wzrost wydatków na cele związane z podnoszeniem konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, głównie kosztem zmniejszenia środków na infrastrukturę transportową.

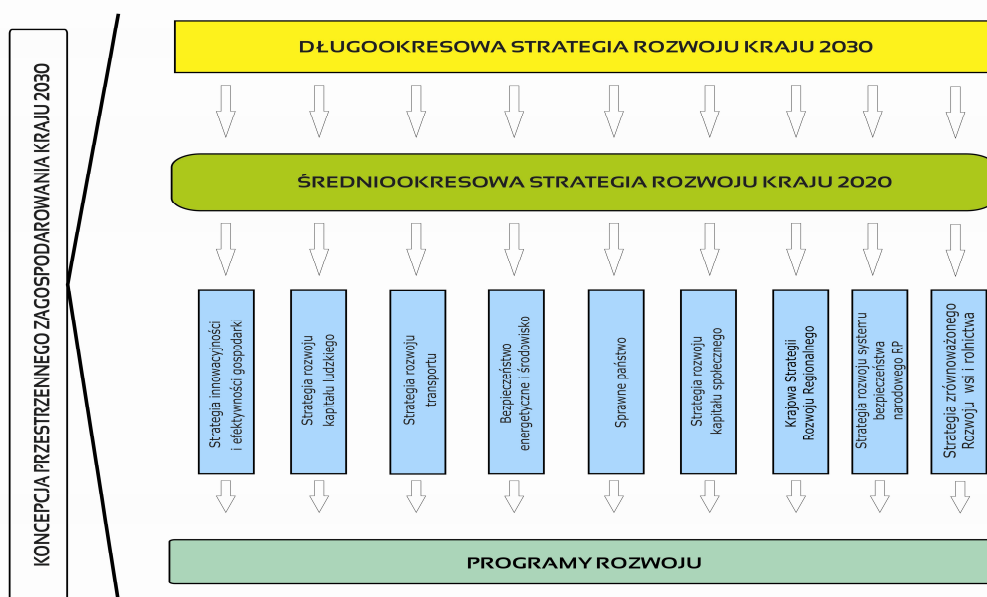
10.2 Dokumenty strategiczne poziomu krajowego

Nowy system zarządzania rozwojem

Mimo stopniowego wzrostu podmiotowości polskich regionów nadal ich możliwości uprawiania własnej polityki są uzależnione od środków budżetu państwa. W związku z tym, kluczową kwestią jest wkomponowanie celów regionalnych w kontekst polityk krajowych.

Poszczególne krajowe dokumenty strategiczne są elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego efektem jest to, że zamiast kilkudziesięciu dokumentów o charakterze strategicznym, funkcjonować będą długo- i średniookresowa strategia rozwoju kraju oraz realizujące je 9 strategii zintegrowanych, za których przygotowanie odpowiadają poszczególne resorty. Ostatnim filarem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, która określa zasady ładu przestrzennego w Polsce.

Rysunek 13: System zarządzania rozwojem

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (DSRK)

Projekt dokumentu *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (DSRK)*¹⁰, stanowi z jednej strony kontynuację *raportu Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, a z drugiej jest jego rozwinięciem. DSRK jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Jego zadaniem jest przede wszystkim wyznaczenie ram dla dokumentów strategicznych o krótszym horyzoncie czasowym.

Makroekonomiczne warunki rozwoju Polski do 2030 roku zostały w DSRK pogrupowane w trzy filary: innowacyjności (modernizacji), terytorialnego równoważenia rozwoju (dyfuzji) oraz efektywności. Pierwszy z filarów nastawiony jest na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski w oparciu m.in. o wiedzę, kapitał intelektualny i cyfrowy rozwój. Drugi filar DSRK skupia się na podnoszeniu spójności regionalnej kraju, ze szczególnym naciskiem na wspieranie najbardziej dynamicznych obszarów, przy jednoczesnej solidarności z regionami słabszymi. Ważnym elementem są działania skierowane na poprawę poziomu cywilizacyjnego życia codziennego oraz zwiększenie dostępu do usług publicznych. W trzecim filarze DSRK skupiono się na zadaniach związanych z kształtowaniem przyjaznego i pomocnego państwa oraz rozwojem kapitału społecznego. Spójność celów SRWL z DSRK przedstawiono na rysunku 14.

¹⁰ Projekt z 17 listopada 2011 r. (do października 2012 roku rząd nie przyjął tego dokumentu).

Rysunek 14: Korelacja celów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 z projektem dokumentu Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	Filary zadaniowe Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”							
	Filar innowacyjności				Filar terytorialnego równoważenia rozwoju		Filar efektywności	
	Innowacyjność	Polska Cyfrowa	Kapitał Ludzki	Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko	Rozwój Regionalny	Transport	Kapitał Społeczny	Sprawne Państwo
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	■	■	■	■	■	■	■	■
2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	■	■	■	■	■	■	■	■
3. Społeczna i terytorialna spójność regionu	■	■	■	■	■	■	■	■
4. Region efektywnie zarządzany	■	■	■	■	■	■	■	■

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK)

Strategia Rozwoju Kraju 2020 przyjęta przez Radę Ministrów we wrześniu 2012 r. jest główną strategią rozwojową Polski w średnim horyzoncie czasowym, czyli do 2020 r. Wskazuje najważniejsze zadania państwa (wraz z szacunkami finansowymi), które należy zrealizować w najbliższych latach, by osiągnąć zakładane cele społeczne i gospodarcze. Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na jednoczesnym usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. Oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. SRK będzie odniesieniem dla dokumentów przygotowywanych w Polsce na potrzeby przyszłej perspektywy funduszy unijnych, czyli Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych.

Wskazano, w niej że celem głównym polityki rozwoju kraju do roku 2020 staje się wzmocnienie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę życia ludności. Osiągnięciu celu głównego ma sprzyjać koncentracja działań na trzech skonsolidowanych obszarach strategicznych oraz wynikających z nich priorytetów:

- Konkurencyjna gospodarka
- Spójność społeczna i terytorialna
- Sprawne i efektywne państwo

Konkurencyjna gospodarka

Główne zadania w tym obszarze to polepszenie sytuacji finansów publicznych oraz wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych polskiej gospodarki, opartych na wiedzy, kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i rezultatach cyfryzacji. Działania, które należy podjąć to m.in. dalszy rozwój

systemu transportowego (poprawa dostępności komunikacyjnej), modernizacja systemu kształcenia w kierunku najbardziej aktualnej wiedzy i rozwoju kreatywności oraz umiejętności współpracy, upowszechnienie modelu uniwersytetu trzeciej generacji, czyli łączącego edukację i badania z wdrażaniem innowacji i biznesem, ułatwienie finansowania działalności przedsiębiorstw czy wsparcie dla cyfryzacji i nowoczesnych technologii. Wspierana będzie także specjalizacja regionów oparta na ich zasobach i możliwościach rozwojowych. Powyższe działania powinny być prowadzone z poszanowaniem środowiska naturalnego.

Spójność społeczna i terytorialna

Kluczowe działania w tym obszarze to m.in. zwiększenie aktywności i zmniejszenie ubóstwa grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem oraz podnoszenie efektywności i jakości usług publicznych. Samorządy będą realnie odpowiadać za rozwój danego terytorium, a jednym z instrumentów uzgadniania przez rząd i samorząd wojewódzki wspólnych celów i przedsięwzięć priorytetowych stanie się kontrakt terytorialny, gwarantujący podjęcie i finansowanie wynegocjowanych projektów inwestycyjnych. Ważne będzie również przygotowanie i realizacja polityki miejskiej oraz takie ukierunkowanie wsparcia by żaden z obszarów Polski nie był zagrożony marginalizacją. Założono, że podejmowane będą takie działania, które pozwolą na wykorzystanie mocnych stron i rozwiązywanie problemów poszczególnych typów ośrodków miejskich i obszarów wiejskich.

Sprawne i efektywne państwo

W SRK przyjęto założenie, że sprawne państwo jest: przejrzyste, przyjazne, pomocnicze i partycypacyjne. Podstawowe cele w tym obszarze to:

- stworzenie efektywnego systemu zarządzania rozwojem,
- zapewnienie bezpieczeństwa obywateli,
- zapewnienie środków na działania rozwojowe.

Szeroki zakres korelacji *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* ze *Strategią Rozwoju Kraju 2020* (Rysunek 15) wynika z priorytetowej roli SRK 2020.

Rysunek 15: Korelacja celów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 ze Strategią Rozwoju Kraju 2020

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	Obszary działania Strategii Rozwoju Kraju 2020		
	Konkurencyjna gospodarka	Spójność społeczna i terytorialna	Sprawne i efektywne państwo
1. Konkurencyjna innowacyjna gospodarka regionalna			
2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna			
3. Społeczna i terytorialna spójność regionu			
4. Region efektywnie zarządzany			

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR)

Celem strategicznym polityki regionalnej określonym w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)*, przyjętej przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku, jest: „efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju - wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”.

W KSRR rząd przyjął nowy paradygmat polityki regionalnej kładąc nacisk na kilka bardzo istotnych wytycznych:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów (uniezależnianie się od transferów zewnętrznych),
- tworzenie polityk wieloletnich i zdecentralizowanych w przeciwieństwie do dotychczasowych dotacji jednorazowo przeznaczanych na działania krótkoterminowe,
- finansowanie inwestycji wyselekcjonowanych (jako tych działań, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i powodują jego dyfuzję),
- wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną - zaangażowanie wielu partnerów przez władze regionalne,
- zróżnicowane podejście do różnych typów regionów - wykorzystywanie specjalizacji regionalnych i subregionalnych oraz reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe.

KSRR ustala trzy cele szczegółowe do 2020 roku.

W celu 1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów* przyjęto m. in. następujące kierunki interwencji, ważne dla rozwoju województwa lubuskiego: wzmocnienie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich, rozwój gospodarki, turystyki, nauki, edukacji i kultury, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych (tzw. dyfuzji).

Cel 2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych*, polega na interweniowaniu na tych obszarach Polski, które charakteryzują się niskimi wskaźnikami sytuacji społeczno-gospodarczej, najmniej korzystnym usytuowaniem geograficznym względem głównych ośrodków wzrostu i zatrudnienia oraz niekorzystnymi przewidywaniami z punktu widzenia perspektyw rozwojowych i poziomu życia mieszkańców.

W celu 3. *Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie*, ważne jest kreowanie warunków instytucjonalno-prawnych dla realizacji działań prorozwojowych w Polsce przez wzmocnienie wymiaru strategicznego polityki regionalnej, poprawę jakości zarządzania politykami publicznymi, w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne a także budowaniu kapitału społecznego.

Prezentowany w dokumencie układ celów odzwierciedla podstawowe obszary oddziaływania KSRR i tworzy triadę celów przyjętych przez rząd dla polityki regionalnej:

konkurencyjność - spójność - sprawność

Zakres korelacji *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego* (Rysunek 16), wynika z priorytetowej roli KSRR w stosunku do strategii wojewódzkich i konieczności zapewnienia spójności celów i zadań wojewódzkich z jej zapisami.

Rysunek 16: Korelacja celów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego

Cele strategiczne Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020		Cele strategiczne SRWL 2020			
		1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna	2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna	3. Społeczna i terytorialna spójność	4. Region efektywnie zarządzany
1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich ośrodków funkcjonalnych				
	1.2. Tworzenie warunków do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania absorpcji poza miastami wojewódzkimi				
	1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw - działania tematyczne				
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	2.1. Wzmacnianie spójności w układzie krajowym				
	2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe				
	2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze				
	2.4. Przewycięzanie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE				
	2.5. Zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności				
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie	3.1. Wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej				
	3.2. Poprawa jakości zarządzania politykami publicznymi w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne				
	3.3. Przebudowa i wzmocnienie koordynacji w systemie wieloszczeblowego zarządzania				
	3.4. Wspomaganie budowy kapitału społecznego dla rozwoju regionalnego w oparciu o sieci współpracy między różnymi aktorami polityki regionalnej				

Krajowy Program Reform

Podstawowymi instrumentami realizacji celów *Strategii Europa 2020* są opracowywane przez państwa członkowskie UE Krajowe Programy Reform (KPR). Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020* 26 kwietnia 2011 r. KPR ma na celu z jednej strony, odrabianie zaległości rozwojowych, a z drugiej skupia się na tworzeniu nowych przewag konkurencyjnych.

W Krajowym Programie Reform przyjęto dla Polski następujące cele i wskaźniki w ramach *Strategii Europa 2020*:

1. 71% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat.
2. 1,7% PKB na inwestycje w B+R.
3. Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej do poziomu ok. 96 Mtoe. Zwiększenie wykorzystania OZE, redukcja emisji CO₂.
4. Zmniejszenie do 4,5% odsetka osób wcześniej kończących naukę; zwiększenie do 45% odsetka osób z młodego pokolenia posiadających wykształcenie wyższe.
5. Obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprawacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

10.3 Dokumenty strategiczne poziomu ponadregionalnego

Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej

Jednym z elementów skutecznej polityki regionalnej jest koordynacja i spójność działań na obszarze wykraczającym poza terytorialne ramy województwa. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazała na konieczność opracowania ponadregionalnej strategii rozwoju Polski północno-zachodniej. W 2010 roku marszałkowie województw: lubuskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego, wielkopolskiego oraz opolskiego podjęli inicjatywę zmierzającą do opracowania, we współpracy z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Strategii Rozwoju Polski Zachodniej.

Zgodnie z zapisami Założeń, przekazanymi w kwietniu 2012 roku Ministrowi Rozwoju Regionalnego, regiony Polski zachodniej proponują następującą listę celów szczegółowych:

- I. Poprawa stanu bezpieczeństwa energetycznego oraz środowiskowego, w szczególności powodziowego.
- II. Poprawa poziomu spójności i dostępności terytorialnej Polski zachodniej w układzie międzyregionalnym.
- III. Tworzenie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego w skali całego makroregionu.
- IV. Wspieranie rozwoju sieci współpracy ośrodków naukowo-technologicznych i akademickich Polski zachodniej oraz rozwijanie innych elementów gospodarki opartej na wiedzy.
- V. Stymulowanie kompleksowego rozwoju osi odrzańskiej.
- VI. Rozwój i sieciowanie funkcji metropolitalnych w ośrodkach wojewódzkich Polski zachodniej.
- VII. Tworzenie wspólnego produktu turystycznego Polski zachodniej.
- VIII. Osiągnięcie nowej jakości współpracy transgranicznej.

Cele *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* są w dużym stopniu spójne z tymi celami, należy jednak podkreślić, że Założenia SRPZ obejmuje tylko wybrane, uzgodnione przez województwa obszary tematyczne oraz określają listę 25 potencjalnych projektów ponadregionalnych.

11. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

11.1 Województwo lubuskie w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

W grudniu 2011 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)*. We wstępie dokument określony został jako najważniejszy krajowy dokument strategiczny dotyczący zagospodarowania przestrzennego kraju. KPZK przedstawia wizję zagospodarowania przestrzennego Polski do 2030 roku oraz określa cele i kierunki polityki przestrzennej kraju wraz z planem działań niezbędnych do ich pełnego zrealizowania.

Cechą charakterystyczną *KPZK 2030* jest nowe ujęcie problematyki zagospodarowania przestrzennego kraju. Sprowadza się ono do odejścia od dotychczasowego dwutorowego planowania przestrzennego na poziomie krajowym i wojewódzkim oraz w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych na rzecz wprowadzenia współzależności pomiędzy polityką przestrzenną a regionalną. Efektem jest oparcie wizji rozwoju na sieci powiązań funkcjonalnych krajowych ośrodków wzrostu połączonych z europejską siecią metropolii. W skład podstawowych węzłów sieci wchodzi największe polskie miasta i aglomeracje oraz jako uzupełnienie pozostałe miasta wojewódzkie (w tym Gorzów Wlkp. i Zielona Góra) oraz kilka miast o znaczeniu regionalnym nie będących siedzibą województwa.

Cel strategiczny *KPZK 2030* określono jako „efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialne zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych - konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”. Jego uzupełnienie stanowi sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie do roku 2030:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
2. Poprawa spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

W *KPZK 2030* dwa wiodące ośrodki metropolitalne województwa lubuskiego: Gorzów Wlkp. i Zieloną Górę zaliczono w poczet policentrycznej sieci metropolii, czyli współzależnego, otwartego układu sieciowego obszarów funkcjonalnych najważniejszych polskich miast, które cechują się silnymi powiązaniem funkcjonalnymi z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi w zakresie funkcji gospodarczej, społecznej, edukacyjnej, kulturalnej oraz sektora badawczo-rozwojowego. Obecnie miasta te określono

jako posiadające potencjał kreowania i rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na zachodnią i północno-zachodnią część kraju, jednakże jest on tłumiony przez niską jakość powiązań funkcjonalnych i transportowych z głównymi ośrodkami rozwojowymi w kraju i za granicą. W 2030 r. lubuski duopol ma stanowić element aktywnie współtworzący tę sieć. Ich rolą, poza wzmocnieniem potencjału samej metropolii sieciowej, jest także kreowanie impulsów rozwojowych dla obszarów słabszych ekonomicznie i społecznie, do których zalicza się także Polska Zachodnia.

Powiązania funkcjonalne między głównymi węzłami metropolii sieciowej umożliwiają wykształcenie się wspólnego rynku inwestycyjnego, opartego na codziennych, bezpośrednich kontaktach gospodarczych, intensywną współpracę ośrodków uniwersyteckich oraz znaczne rozszerzenie zasięgu rynku dóbr kultury. W KPZK 2030 przewiduje się wytworzenie powiązań funkcjonalnych obydwu miast wojewódzkich z Poznaniem, wzmocnienie stopnia oddziaływania pomiędzy Zieloną Górą i Wrocławiem oraz Gorzowem Wlkp. i Szczecinem, a także wskazuje uzupełniające powiązanie funkcjonalne pomiędzy Zieloną Górą i Gorzowem Wlkp. a Berlinem. W założeniu autorów dokumentu powiązania metropolii sieciowej w 2030 r. mają się opierać o sprawny, dostosowany do potrzeb system infrastruktury transportowej - dróg szybkiego ruchu, kolei i lotnisk. Wśród inwestycji transportowych bezpośrednio dotyczących województwa lubuskiego jako najpilniejsze (z czasem realizacji do 2015 r.) wymienia się realizację autostrad A2 i A18, drogi ekspresowej S3 oraz linii kolejowych E20 Berlin - Warszawa - Moskwa i 203 Kostrzyn nad Odrą - Krzyż.

Z racji przygranicznego położenia województwa lubuskiego silnie zaakcentowana jest rola powiązań transgranicznych. W chwili obecnej nie są one w pełni rozwinięte, a potencjał wynikający z bliskości granicy z Niemcami nie jest wykorzystywany w całości. Prognozowany wzrost gospodarczy w połączeniu z dogodnymi warunkami do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz bliskością kulturową ma zaowocować powstaniem do 2030 r. intensywnego powiązania regionu z przygranicznymi landami Niemiec - Saksonią i Brandenburgią. Nie bez znaczenia także pozostaje bliskość i dogodna dostępność komunikacyjna Berlina, który stanowi ośrodek aglomeracyjny znaczenia międzynarodowego.

Szczególne znaczenie województwa lubuskiego w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* ujawnia się w kwestii dotyczącej bezpieczeństwa energetycznego za sprawą złóż węgla brunatnego zlokalizowanych w regionie Gubina. Złoża te, wraz z pozostałymi złożami węgla kamiennego i brunatnego występującymi na obszarze całego kraju zaliczono do złóż o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa energetycznego kraju, co wiąże się z koniecznością ochrony przed nadmierną zabudową na powierzchni przy jednoczesnym utrzymaniu gotowości do uruchomienia wydobycia. *KPZK 2030* zakłada także wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym kraju, co ze względu na korzystne warunki do produkcji energii wiatrowej, wodnej i geotermalnej występujące w województwie, może umiejscowić Lubuskie w roli jednego z liderów wytwarzania tego typu energii w kraju.

11.2 Polityka przestrzenna województwa

Podstawowym instrumentem sprawowania polityki przestrzennej w województwie lubuskim jest *Zmiana Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego (Zmiana PZPWL)*. Dokument został uchwalony przez Sejmik Województwa Lubuskiego 21 marca 2012 roku.

Według *Zmiany PZPWL* struktura przestrzenna województwa lubuskiego opiera się na dwóch osiach o przebiegu wschód-zachód i północ-południe, krzyżujących się ze sobą mniej więcej w środkowej części regionu. Stanowią je korytarze transportowe pomiędzy ośrodkami europejskimi i krajowymi, a także elementy krajobrazu naturalnego - doliny rzeki Odry, Warty i Noteci. Wśród głównych elementów, krystalizujących strukturę przestrzenną wymienia się pasma rozwoju, obszary węzłowe, zespoły miast oraz miejskie ośrodki rozwoju.

Zmiana PZPWL określa Lubuskie jako region, który nie ma jednego wiodącego ośrodka administracyjnego, co przesądza o jego specyfice, porównywanej częściowo do województwa kujawsko-pomorskiego. Zarówno w Gorzowie Wlkp., jak i Zielonej Górze występuje zjawisko silnej (zwłaszcza w odniesieniu do pozostałych obszarów województwa) koncentracji funkcji publicznych o charakterze ponadlokalnym, co znacznie przewyższa zespoły usługowe i obsługi zlokalizowane w pozostałych ośrodkach miejskich województwa. Obydwa miasta pełnią funkcję ważnych węzłów transportu drogowego i kolejowego, a ponadto stanowią największe ośrodki akademickie regionu, skupiając na swoim obszarze duże zasoby kapitału ludzkiego.

Dlatego też w *Zmianie Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego* za szczególnie istotne uznano kształtowanie Pasma Przyspieszonego Rozwoju Gorzów Wlkp. - Zielona Góra (Nowa Sól) jako głównej osi osadniczej rozwoju, dodatkowo generującej rozwój społeczno-gospodarczy. Dla pasma zdiagnozowano potrzebę wzmocnienia komunikacyjnego, wyrażającego się przede wszystkim poprzez budowę szybkiego połączenia kolejowego.

Drugie główne pasmo rozwoju stanowi obszar położony wzdłuż Odry i Nysy Łużyckiej (do projektowanej autostrady A-18 na południu), z ośrodkami o znaczeniu regionalnym i subregionalnym (m.in. Kostrzyn nad Odrą, Gubin, Słubice). Wśród głównych pasm rozwojowych wyróżniono także obszar na północy województwa, od Kostrzyna n. Odrą, przez Gorzów Wlkp., Strzelce Krajeńskie do Drezdenka.

Dokument zwraca także szczególną uwagę na obszar krzyżowania się wspomnianych wyżej osi rozwojowych, przypadający na okolice Świebodzina i Międzyrzecza. Atutem subregionu międzyrzeckiego i świebodzińskiego w najbliższej przyszłości ma stać się bardzo dobra dostępność komunikacyjna, zapewniana przez autostradę A2, drogę ekspresową S3, linie kolejowe łączące Berlin z Warszawą i Gorzów Wlkp. z Zieloną Górą oraz dodatkowo port lotniczy w Babimoście i port rzeczny w Cigacicach. Atuty te mogą w długim okresie przesądzić o atrakcyjności inwestycyjnej tych obszarów.

Zgodnie z *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, *Zmiana PZPWL* przedstawia tereny potencjalnej eksploatacji złóż węgla brunatnego „Gubin” i „Gubin 1” oraz lokalizacji elektrowni o mocy 3000 MW w rejonie zagłębia węgla brunatnego położonego w okolicach Gubin, Lubsko i Brody.

12. SYSTEM REALIZACJI I MONITOROWANIA STRATEGII

12.1 System realizacji strategii

Organem prowadzącym politykę rozwoju województwa jest przede wszystkim samorząd województwa, który pełni podstawową rolę w procesie programowania i zarządzania, jak i koordynowania działań rozwojowych na poziomie regionalnym. Rolę uchwałodawczą pełni Sejmik Województwa Lubuskiego, natomiast wykonawczą Zarząd Województwa z Marszałkiem na czele, wraz z administracją samorządową, tj. Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubuskiego oraz instytucjami podległymi.

Samorząd województwa jest odpowiedzialny za szereg zadań związanych z programowaniem i wykonaniem działań rozwojowych na terenie regionu. Do jego obowiązków należy opracowywanie i realizacja strategii rozwoju województwa oraz powiązanego z nią planu zagospodarowania przestrzennego województwa, a także przygotowanie programów i dokumentów o charakterze operacyjno-wdrożeniowym. Podejmując działania rozwojowe samorząd województwa na poziomie regionalnym tworzy sieć partnerów, wchodzących w skład wieloszczeblowego systemu planowania i realizacji polityki regionalnej, integrującego działania podmiotów na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Istotne w tym zakresie staje się pełnienie funkcji koordynacyjnych, w tym:

- tworzenie płaszczyzny wymiany opinii i doświadczeń dla kluczowych instytucji regionalnych i partnerów z zewnątrz, celem trafnego określenia podstawowych przedsięwzięć regionalnych;
- aktywizacja partnerów zewnętrznych działających na rzecz rozwoju województwa w kierunku współpracy na rzecz działań prorozwojowych;
- współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie budowania lokalnych strategii rozwoju i korelację ich celów z celami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego;
- aktywne współdziałanie z władzami regionów sąsiednich (tak w kraju, jak i za granicą), celem przeprowadzania wspólnych inicjatyw prorozwojowych o charakterze ponadregionalnym;
- udział w kreowaniu polityki rozwoju regionalnego na szczeblu krajowym i międzynarodowym poprzez aktywną współpracę z administracją rządową szczebla centralnego i terenowego oraz odpowiednimi służbami Komisji Europejskiej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wprowadziła zapisy o budowaniu wojewódzkich platform współpracy z partnerami działającymi na rzecz rozwoju regionalnego, m.in. w drodze powołania Regionalnego Forum Terytorialnego w celu stymulowania dyskusji strategicznej na temat celów, kierunków i efektów polityki regionalnej oraz zapewnienia wymiany informacji i doświadczeń między aktorami polityki regionalnej z obszaru województwa. Na szczeblu krajowym ustanowiono Krajowe Forum Terytorialne. W województwie lubuskim zadania Regionalnego Forum Terytorialnego spełnia Rada do spraw rozwoju województwa lubuskiego, powołana w listopadzie 2009 roku. Rada jest organem opiniodawczo-doradczym Zarządu Województwa Lubuskiego w zakresie ważnych inicjatyw wspierających rozwój regionu, konsultowania aktualnych priorytetów rozwoju województwa i ich zgodności z zapisami dokumentów strategicznych kraju, współpracy przy opracowywaniu i wdrażaniu aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego* oraz wspierania jej w monitorowaniu i ewaluacji. W skład Rady wchodzi m.in. Wojewoda Lubuski, szefowie instytucji samorządowych, organizacji pozarządowych i uczelni wyższych z regionu.

Najważniejszym instrumentem uzgadniania wspólnych celów wyznaczonych w stosunku do określonego terytorium oraz koordynacji podejmowanych zarówno przez rząd, jak i samorząd działań prorozwojowych jest - wskazany w *KSRR* - kontrakt terytorialny. W odróżnieniu od kontraktu wojewódzkiego, nie ma być on umową przekazującą środki finansowe, ale umową wskazującą uzgodnione cele rozwojowe, sposoby ich osiągania, źródła finansowania, warunki, w jakich możliwa jest realizacja działań rozwojowych w regionie. Kontrakt terytorialny powinien obejmować działania realizowane na poziomie krajowym (przez poszczególne resorty wskazane w kontrakcie terytorialnym) oraz na poziomie regionalnym (działania, które realizują różne jednostki samorządu terytorialnego - województwo, powiat, gmina).

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 jest dokumentem ramowym, wyznaczającym kierunki i zakres interwencji dla wynikających z niej dokumentów szczegółowych, do których należą regionalny program operacyjny oraz wojewódzkie programy i strategie branżowe.

Kryteria wyboru projektów realizacyjnych

Podstawowymi kryteriami wyboru projektów do realizacji w ramach *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* będzie ocena rzeczowej, finansowej i społecznej efektywności danego przedsięwzięcia. Szczegółowe kryteria wyboru projektów będą się opierać o następujące wytyczne:

- wpływ na osiągnięcie konkretnych celów strategicznych *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*;
- komplementarność projektu ze zidentyfikowanymi obszarami strategicznej interwencji, określonymi w *SRWL*;
- zasięg oddziaływania rezultatów projektu - oddziaływanie ponadregionalne, ogólnoregionalne, obejmujące znaczną część regionu, itp.;
- umiejscowienie projektu w *Lubuskiej Mapie Potrzeb i Aspiracji*, będącej materiałem z konsultacji potencjałów i potrzeb rozwojowych województwa ze środowiskami lokalnymi;
- korzyści o charakterze gospodarczym - określenie wpływu projektu na wzrost gospodarczy, pobudzenie przedsiębiorczości, atrakcyjności inwestycyjnej, wpływ na zmniejszenie bezrobocia, itp.;
- korzyści o charakterze finansowym - określenie wkładu finansowego partnerów projektu oraz wymiernej wartości dodanej wynikającej z realizacji projektu;
- korzyści o charakterze ekologicznym i innowacyjnym - określenie wpływu inwestycji na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz na rozwój nowych technologii;
- przyczynianie się do osiągnięcia wskaźników *SRWL 2020* oraz strategii krajowych i europejskich.

Na bazie powyższych wytycznych formułowane będą kryteria szczegółowe, obowiązujące dla poszczególnych kierunków interwencji. Kryteria mogą być uzupełniane o dodatkowe, specyficzne dla danego kierunku interwencji.

12.2 System monitorowania strategii

Samorząd województwa analizuje trendy oraz sytuację w zakresie rozwoju regionalnego i przestrzennego na poziomie regionalnym. Czuwa także nad właściwym przebiegiem realizacji polityki regionalnej przez tworzenie i wykorzystanie odpowiednich mechanizmów monitorowania i ewaluacji.

Samorząd województwa, zgodnie z zapisami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, w zakresie monitorowania polityki rozwoju jest zobowiązany m.in. do:

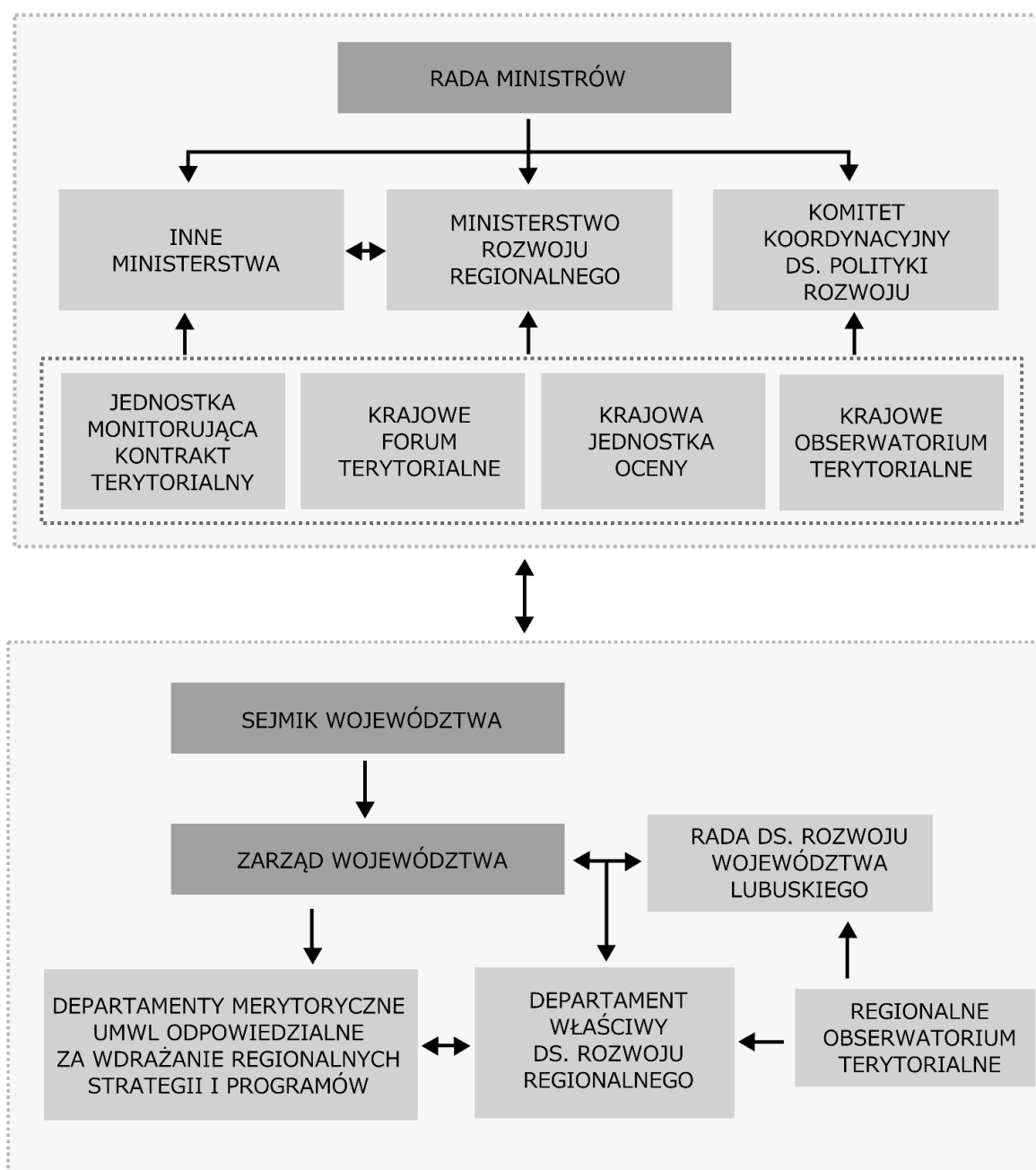
- budowy systemu informacji przestrzennej i regionalnej,
- monitorowania i oceny postępów w realizacji priorytetów rozwojowych określonych na poziomie regionalnym,
- opracowywania co trzy lata raportu o rozwoju społeczno-gospodarczym i przestrzennym województwa oraz scenariuszy rozwoju na poziomie regionu,
- uczestniczenia w budowie jednolitego systemu wskaźników w formie elektronicznej bazy danych statystycznych,
- analizowania i oceny trafności ogólnych kierunków interwencji wyznaczonych na etapie programowania,
- wypracowywania rekomendacji do zmian przyjętej polityki, w oparciu o wyniki badań ewaluacyjnych, w tym o analizy powiązań i wpływu strategii i programów UE na strategię i programy opracowywane na poziomie regionalnym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wprowadza także nowe instytucje w systemie realizacji polityki regionalnej szczebla wojewódzkiego. Jedną z nich jest Regionalne Obserwatorium Terytorialne (ROT), którego obowiązek tworzenia spoczywa na samorządzie wojewódzkim. Obserwatoria mają za zadanie konstrukcję mechanizmu współpracy i przepływu informacji pomiędzy najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityki rozwoju regionalnego. Umieszczenie ROT w systemie realizowania i monitorowania rozwoju regionalnego wymaga jego ścisłej współpracy z wiodącymi instytucjami naukowymi (wyższe uczelnie, ośrodki badawczo-naukowe), sprawozdawczymi (Główny Urząd Statystyczny wraz z jego oddziałami terenowymi i ośrodkami badań regionalnych) oraz Krajowym Obserwatorium Terytorialnym. W Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze utworzono ROT w październiku 2012 r.

Instytucjonalną strukturę systemu monitorowania *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* tworzą Sejmik Województwa Lubuskiego i Zarząd Województwa Lubuskiego. Zarząd Województwa Lubuskiego dokonuje okresowej oceny stopnia realizacji strategii przede wszystkim w oparciu o przyjęty zestaw wskaźników. Sejmik Województwa Lubuskiego, zgodnie z zapisami zawartymi w ustawie o samorządzie województwa, ocenia realizację strategii rozwoju województwa lubuskiego, wprowadza jej uzupełnienia oraz dokonuje niezbędnych i uzasadnionych zmian tego dokumentu.

Proces monitorowania realizacji strategii będzie odbywać się w oparciu o wskaźniki opisane w rozdziałach 4 – 8. Przyjęto zasadę ograniczonej liczby wskaźników monitorowania Strategii dla każdego z celów. Przy doborze wskaźników kierowano się adekwatnością, jednak głównym ograniczeniem była dostępność danych. Podstawowym źródłem danych do monitorowania strategii stała się statystyka publiczna. W ramach raportów monitoringowych wskaźniki zostaną przedstawione w układach porównawczych, tj. w porównaniach względnych do pozostałych województw (ze szczególnym uwzględnieniem województw sąsiednich) i średniej dla kraju oraz UE. Prezentacja nastąpi w liczbach bezwzględnych lub procentowo, a w szczególności w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Zakres czasowy obejmie zmiany w stosunku do roku bazowego i roku ostatniego badania (dynamika). Podstawowym założeniem jest zobrazowanie sytuacji na poziomie regionu i dwóch lubuskich podregionów. Raporty monitoringowe mogą przedstawiać dodatkowo dostępne wskaźniki w układzie poszczególnych powiatów i gmin województwa lub innych obszarów funkcjonalnych.

Rysunek 17: Schemat wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020

Źródło: Opracowanie FRDL MISTiA, w uzgodnieniu z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubuskiego, na podstawie *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020*

System monitorowania *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020* będzie elementem szerszego systemu monitorowania polityki rozwoju. W jego skład będzie wchodzić m.in. monitoring pozostałych strategii sektorowych i programów operacyjnych. Docelowo zostanie stworzony system monitorowania polityki rozwoju na poziomie wojewódzkim, spójny z systemem monitorowania polityki rozwoju dla całego kraju.

13. RAMY FINANSOWE STRATEGII

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 jest dokumentem skupiającym się na wielostronnych i wielopłaszczyznowych działaniach służących rozwojowi regionu. Szeroki zakres działań wymusza współpracę wielu jednostek, począwszy od instytucji administracji publicznej, poprzez podmioty gospodarcze i organizacje trzeciego sektora, a na mieszkańcach regionu skończywszy. Takie podejście do kwestii rozwoju regionu przekłada się na liczbę potencjalnych źródeł finansowania.

Ogólne środki finansowania Strategii można podzielić w sposób zaprezentowany w tabeli:

Środki krajowe	Środki zagraniczne
<ul style="list-style-type: none">• środki publiczne:<ul style="list-style-type: none">– budżet państwa– budżety jednostek samorządu terytorialnego– fundusze celowe• środki prywatne• partnerstwo publiczno-prywatne	<ul style="list-style-type: none">• budżet UE• międzynarodowe instytucje finansowe• środki prywatne

Rola środków unijnych w finansowaniu prorozwojowych przedsięwzięć służących realizacji celów Strategii, pozostanie także w okresie 2014-2020 bardzo istotna. Wg założeń Umowy Partnerstwa, w nowej perspektywie finansowej nastąpi wzrost udziału funduszy strukturalnych zarządzanych przez województwa – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego do 55%, a Europejskiego Funduszu Społecznego do 75% alokacji dla Polski. Bardzo ważnym instrumentem finansowania uzgodnionym z rządem istotnych dla regionu przedsięwzięć, będzie nowy kontrakt terytorialny. Ma on objąć zarówno fundusze UE, jak i krajowe środki sektorowe, będące w dyspozycji ministerstw i innych instytucji centralnych. W ramach kontraktu terytorialnego realizowane będą zadania w obszarach strategicznej interwencji.

Nie mniej ważne dla rozwoju województwa lubuskiego będzie racjonalne wykorzystanie środków finansowych będących w dyspozycji samorządu województwa, gmin i powiatów oraz funduszy prywatnych. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego zakłada rosnącą rolę środków prywatnych, za pomocą których można realizować cele rozwojowe. Do źródeł tych zaliczają się przede wszystkim fundusze pożyczkowe, gwarancje i poręczenia kredytowe oraz usługi finansowe banków. Wskazuje się także na wzrastające znaczenie mechanizmu partnerstwa publiczno-prywatnego do pobudzania inwestycji sektora publicznego.

W związku z niepewnością dotyczącą wielkości środków na politykę regionalną po 2013 roku, za podstawę ich indykatywnego podziału na poszczególne cele strategiczne przyjęto zapisy KSRR. Zakłada ona, że największa część środków, tj. 63%, zostanie wydatkowanych na realizację działań służących rozwijaniu konkurencyjności polskich regionów, 30% na spójność (w tym obszary problemowe) a 7% na sprawność instytucjonalną. Biorąc pod uwagę wskazania KSRR i zastrzegając, że trudno jest oszacować rozkład środków niezbędnych do realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, można przyjąć, iż rozkład ten będzie wynosił:

- ok. 65% środków na cele strategiczne związane z konkurencyjnością, w tym 35% na cel 1: *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna* i 30% na cel 2: *Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna*,
- ok. 25% środków na cel strategiczny 3: *Spółeczna i terytorialna spójność regionu*,
- ok. 10% środków na cel strategiczny 4: *Region efektywnie zarządzany*.

Biorąc pod uwagę wypracowany w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 układ celów, a także uwzględniając wiedzę na temat źródeł finansowych wspierania rozwoju regionalnego ze środków krajowych i wspólnotowych, poniżej przedstawiono w formie tabelarycznej spodziewane strumienie wsparcia dla poszczególnych celów operacyjnych.

Rysunek 18: Przewidywane główne źródła finansowania poszczególnych celów operacyjnych strategii

Nr	Nazwa celu	Środki Unii Europejskiej				Środki krajowe			Pozostałe środki UE i krajowe
		Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Europejski Fundusz Społeczny	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich	Fundusz Spójności	Budżet państwa	Budżet JST	Środki prywatne	
Cel strategiczny 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna									
1.1	Rozwój sektora B+R oraz usprawnienie mechanizmów transferu innowacji								
1.2	Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej								
1.3	Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy								
1.4	Rozwój funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich								
1.5	Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich								
1.6	Udoskonalenie oraz rozbudowa infrastruktury energetycznej i ochrony środowiska								
1.7	Rozwój potencjału turystycznego województwa								
1.8	Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej								
Cel strategiczny 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna									
2.1	Budowa nowej i modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej								
2.2	Usprawnienie systemu transportu publicznego								
2.3	Rozwój społeczeństwa informacyjnego								

Cel strategiczny 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu									
3.1	Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych								
3.2	Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna								
3.3	Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej								
3.4	Promocja włączenia zawodowego i społecznego								
3.5	Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich								
3.6	Wsparcie budowy oraz modernizacji systemów i infrastruktury zapobiegania zagrożeniom								
Cel strategiczny 4. Region efektywnie zarządzany									
4.1	Tworzenie atrakcyjnego wizerunku województwa i promocja marki Lubuskie								
4.2	Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej								
4.3	Wzmocnienie potencjału kapitału społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej								
4.4	Wzmocnienie integralności systemów zarządzania strategicznego i planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym								
4.5	Podwyższenie sprawności działania administracji samorządowej i instytucji regionalnych								

SPIS RYSUNKÓW I TABEL

Rysunek 1: Struktura Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	6
Rysunek 2: Miejskie i wiejskie obszary funkcjonalne w KPZK.....	17
Rysunek 3: Miasta wojewódzkie, subregionalne i lokalne	20
Rysunek 4: Powiaty o najgorszym dostępie do usług publicznych i złej sytuacji społeczno-gospodarczej ..	23
Rysunek 5: Obszary przygraniczne	25
Rysunek 6: Macierz zależności pomiędzy celami SRWL 2020 a obszarami strategicznej interwencji.....	28
Rysunek 7: Cel główny i cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020	31
Rysunek 8: Schemat celów operacyjnych 1. celu strategicznego	32
Rysunek 9: Schemat celów operacyjnych 2. celu strategicznego	41
Rysunek 10: Schemat celów operacyjnych 3. celu strategicznego	45
Rysunek 11: Schemat celów operacyjnych 4. celu strategicznego	50
Rysunek 12: Korelacja celów SRWL 2020 z inicjatywami przewodnimi Strategii Europa 2020	58
Rysunek 13: System zarządzania rozwojem	60
Rysunek 14: Korelacja celów SRWL 2020 z projektem dokumentu Polska 2030...Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju	61
Rysunek 15: Korelacja celów SRWL 2020 ze Strategią Rozwoju Kraju 2020	62
Rysunek 16: Korelacja celów SRWL 2020 z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego	64
Rysunek 17: Schemat wdrażania, monitorowania i ewaluacji SRWL 2020	72
Rysunek 18: Przewidywane główne źródła finansowania poszczególnych celów operacyjnych strategii ...	74
Tabela 1: Wskaźniki stopnia realizacji celu głównego	31
Tabela 2: Wskaźniki realizacji 1. celu strategicznego	39
Tabela 3: Wskaźniki realizacji 2. celu strategicznego	44
Tabela 4: Wskaźniki realizacji 3. celu strategicznego	49
Tabela 5: Wskaźniki realizacji 4. celu strategicznego	54

